

European
Union
Kosovo

ANALIZA POTREBA ZA KAPACITETE CENTARA ZA SOCIJALNI RAD NA KOSOVU U OBLASTI PROMOCIJE I ZAŠTITE PRAVA DETETA

SOS FSHATRAT E
FËMIJËVE
KOSOVË

HANDIKOS
SHQIATA E PARAPLEGJIKËVE DHE E PARALIZUË SE FËMIJËVE TË KOSOVËS
ASSOCIATION OF PARAPLEGICS AND PARALYSED CHILDREN OF KOSOVO

Oktobar 2020

**ANALIZA POTREBA
ZA KAPACITETE CENTARA ZA SOCIJALNI RAD NA KOSOVU
U OBLASTI PROMOCIJE I ZAŠTITE PRAVA DETETA**

Projekat: „Unapređenje kapaciteta za prava deteta“

Projekat kojeg finansira EU, a kojim upravlja Kancelarija Evropske Unije na Kosovu. Sproveden od SOS Dečja sela Kosovo u partnerstvu sa HANDIKOS-om

Oktobar 2020

Istraživači:

Petrit Sopjani
Slavica Milojević
Prof. Lulzim Dragidella

Tehnička analiza podržana od:

Diadora Cermjani

Izjava o odricanju odgovornosti

Ova publikacija je proizvedena uz finansijsku podršku Evropske unije. Njegov sadržaj je isključiva odgovornost SOS dečijih sela na Kosovu i ne odražava nužno stavove Evropske Unije

Molimo citirajte kao:

Analiza potreba za kapacitete centara za socijalni rad na Kosovu u oblasti promocije i zaštite prava deteta. SOS Dečija sela Kosovo - Istraživanje (2020), Priština.

Kontakti:

SOS Dečija sela Kosovo
Ulica "1 Oktobar", Velania, 10 000 Priština, Kosovo
E-pošta: info@soskosova.org
Tel: +383 (0) 38 749 887

SADRŽAJ

Skraćenice

1. Rezime.....	06
2. Uvod.....	14
3. Metodologija.....	15
Uzorak.....	16
Izvori podataka.....	16
Ograničenja.....	16
Etička razmatranja.....	16
4. Zakoni i institucionalna analiza.....	16
5. Statistika i analiza upitnika sa direktorima CSR.....	24
6. Intervjui sa opštinskim direktorima za socijalnu zaštitu.....	35
7. Diskusije u fokusnim grupama.....	38
8. Intervjui sa porodicama dece koja primaju socijalne usluge.....	42
9. Zaključci.....	44
10. Preporuke.....	46
11. Prilozi:.....	48

Spisak ispitanika

<i>Predlošci za intervjuje.....</i>	<i>49</i>
<i>Državna tela koja rade na ostvarivanju dečjih prava.....</i>	<i>65</i>
<i>Spisak referencija.....</i>	<i>68</i>

AKRONIMI

CBSS	Šeme podrške zasnovane na zemljama
OCD	Organizacija civilnog društva
CSR	Centar za socijalni rad
DZSZ	Direkcije za zdravstvo i socijalnu zaštitu
DSZ	Direkcija za socijalnu zaštitu
EIDHR	Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
HANDIKOS	Udruženje paraplegičara i paralizovane dece Kosova
ISCED	Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja
KIJU (KIPA)	Kosovski institut za javnu upravu
KOMF	Koalicija NVO za zaštitu dece na Kosovu
MONT	Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
MLSU	Ministarstvo lokalne samouprave
MoF	Ministarstvo finansija
MoR	Memorandum o razumevanju
NVO	Nevladina organizacija
OFAP	Organizacija za decu bez roditeljskog staranja
OSCE	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
SC	Save the Children in Kosovo
SDSK	SOS Dečija sela Kosovo
SSU	Službenik za socijalne usluge
TMR	Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u upravljanju predmetima
UNCRC	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta
UNICEF	Dečji fond Ujedinjenih nacija

1. Rezime

Pozadina zaštite prava deteta na Kosovu

Kao jedan od aktera koji je prepoznat kao prvi koji je odgovoran za sprovođenje Zakona o dečijoj zaštiti¹, Centar za socijalni rad (u daljem tekstu CSR) ima mandat kao glavno telo opštinskih vlasti za pružanje socijalne nege, socijalnu zaštitu i savetovanja u okolnostima kada dete ima potrebu za socijalne i porodične usluge. Na Kosovu postoji 40 CSR, kojima je dodeljen mandat da koordinišu i organizuju integrisani sistem zaštite dece u opštini. Prva pozicija CSR, kako je navedeno u Zakonu o dečijoj zaštiti², zahteva jake profesionalne i organizacione kapacitete CSR da zauzmu poziciju koja im je data u zaštiti najboljeg interesa dece.

Ova analiza potreba i kapaciteta CSR za zaštitu i promociju prava deteta deo je projekta „Unapređenje kapaciteta za prava deteta“, finansiranog od strane Evropskog instrumenta za demokratiju i ljudska prava - Šeme podrške zasnovane na zemljama - CBSS, a koju sprovodi SOS Dečja sela Kosovo u partnerstvu sa HANDIKOS-Udruženjem paraplegičara i paralizovane dece Kosova. Opšti cilj ovog projekta je da doprinese jačanju, promociji i zaštiti prava deteta u socijalnim službama i organizacijama civilnog društva koje pružaju usluge za decu.

Opšti cilj istraživanja bio je prikupiti relevantne informacije i podatke, dobre prakse i izazove koji će „doprineti jačanju, promociji i zaštiti prava dece u socijalnim službama i organizacijama civilnog društva koje pružaju usluge za decu“.

Metodologija

Metodologija primenjena za ovu analizu uključuje kombinovani pristup metoda za uključivanje razvijenih instrumenata. Istraživanje je podeljeno na tri međusobno povezane istraživačke metode: (a) studijske analize, (b) kvantitativno prikupljanje podataka na osnovu upitnika dizajniranog u tu svrhu i (c) kvalitativne analize podataka, uključujući diskusije u fokus grupama i polustrukturirane intervjuje sa pružaocima usluga, predstavnicima opštinskih direkcija i sa korisnicima usluga (deca i njihove porodice).

Pravni osnov koji će podržati ovo istraživanje biće u skladu sa Zakonom o dečijoj zaštiti 06/L-084, Strategijom za prava deteta 2019-2023, kao i Akcionim planom, Programom za sprovođenje Zakona o dečijoj zaštiti i takođe pozivanje na druge zakone koji definišu nadležnosti CSR kao Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, Zakon o porodici, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Zakonik o maloletničkoj pravdi.

¹ ZAKON BR. 06/L-084 o dečijoj zaštiti. SLUZBENI LIST KOSOVO/Br. 14/17 JULI 2019, PRISTINA. Dostupan u: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

² Isto. Član 15.

Ograničenja

Situacija pandemije COVID 19 uticala je na razmatranje drugih alternativnih mogućnosti kontakta sa CSR i ostalim ispitanicima.

Kao što je procenjeno kao moguće, u retkim slučajevima postojali su CSR koji rade bez direktora zbog promena osoblja, sa vršiocima dužnosti ili novoimenovanim direktorima. U ovoj situaciji bilo je teško dobiti sve potrebne podatke. Alternativno, pokušaće se dobiti informacije od zamenika Direktora (tamo gde je to potrebno), od šefa socijalnih službi u CSR ili od relevantnog opštinskog Odeljenja.

Glavni rezultati analize potreba

Analiza desk pregleda pokazala je da postoji zadovoljavajuća zakonodavna infrastruktura, uključujući Zakon o dečjoj zaštiti, Zakon o socijalnim i porodičnim službama, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici itd. za usluge CSR u dečjoj zaštiti. Ali ipak, postoji potreba za budućim poboljšanjem nekih podzakonskih akata, posebno podzakonskih akata. Takođe, postoje indikacije da je primena zakona stagnirala na različitim nivoima primene koji su obično uslovljeni: nedostatkom osoblja, profesionalnim profilima pružalaca usluga, adekvatnim i nedoslednim uslugama, lošim i neodgovarajućim finansiranjem, fragmentiranim i nesigurnim planiranjem i koordinacijom.

Odgovornost za pružanje mera zaštite dece uglavnom je zadužena CSR. Međutim, institucije na centralnom nivou odgovorne su za osmišljavanje i sprovođenje standardnih politika i uspostavljanje mehanizama za zaštitu dece. S druge strane, opštine imaju specifičnu ulogu i odgovornost koje su takođe određene u zakonodavnem okviru koji se odnosi na socijalnu zaštitu i specifične akcije prema dečjoj zaštiti (uglavnom se sprovode kroz CSR). Takođe, licencirane NVO imaju ulogu u sigurnosnoj mreži za zaštitu dece. Ovo stvara međusobno povezan krug koji deli odgovornosti "i koji bi trebalo da se podržavaju u postizanju minimalnih standarda brige o ranjivim grupama i dečjoj zaštiti.

Odgovornosti opština i njihova uloga u zaštiti dece definisana je Zakonom o dečjoj zaštiti³ kao i Zakon o socijalnim i porodičnim službama. U oba zakona se napominje da je svaka opština odgovorna za pružanje usluga i preventivne mere, zaštitu i reintegraciju zaštite dece na svojoj teritoriji, u skladu sa standardima i politikama vlade ili nadležnih ministarstava. U ovom slučaju, opštine su dužne da preduzmu korake da identifikuju prirodu i obim potrebe za zaštitom dece na svojoj teritoriji, da pripreme godišnje planove i odgovarajuće finansiranje za razvoj i održavanje službi za zaštitu dece, a takođe su opštine dužne da kroz relevantne direkcije, da imenuju najmanje jednog službenika za zaštitu dece, koji je dužan da sarađuje, razmenjuje informacije i podatke sa relevantnom Kancelarijom za dobro upravljanje.

Iako su nadležnosti decentralizovane sa centralnog na opštinski nivo, neodrživo finansiranje socijalnih i porodičnih usluga ometa završetak procesa decentralizacije. Veoma je važno naglasiti da CSR ukazuje na to da opštinske vlasti do sada područje socijalnih i porodičnih usluga nisu tretirale kao prioritet. Svakako da takva izazovna situacija zahteva koordinaciju i saradnju mnogih strana i pružalaca usluga da preuzmu brigu na osnovu individualnih potreba i da obezbede rešenja na integriran i koordinisan način za decu i porodice u socijalnoj potrebi. Umrežavanje, koordinacija i integracija između ključnih aktera i partnera smatra se ključem za podizanje kvaliteta socijalnih usluga. Međutim, očekuje se da će se dogoditi novi događaji ove godine i kasnije, pošto je Vlada Kosova odobrila koncept papir za dopunu /izmenu zakona o socijalnim i porodičnim uslugama.

Rezultati prikupljeni podacima i analizama u 34 CSR dali su pregled socijalnih usluga za decu koje CSR poseduje i koje CSR trebaju.

Što se tiče postojećeg **usluge koje se obraćaju deci u potrebi i potrebi za različitim uslugama socijalne zaštite za decu i njihove porodice**, podaci pokazuju da u 58,3% lokalnih zajednica u kojima deluje

³ Isto. Član 14.

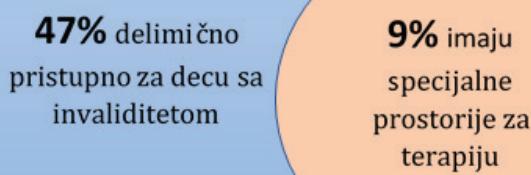
CSR (21 od 34 CSR koji su na ovo pitanje odgovorili putem Upitnika) ne postoje posebne usluge za decu, ali postoji potreba za drugaćim vrstama usluga kao što su : savetovališta za decu sa problemima u ponašanju i njihove roditelje, kućnu negu, usluge dnevnog boravka, kao i podržani smeštaj za decu sa smetnjama u razvoju ili decu bez roditeljskog staranja. U 21% (7 od 34 CSR koji su na ovo pitanje odgovorili putem Upitnika) postoje usluge za decu, ali to nije dovoljno prema potrebi. Takođe, veoma je važno podvući da postoji 8% (3 od 34) CSR koji misle da neke potrebe nisu potrebne, uključujući one koji misle da nema potrebe za bilo kojim uslugama, ali i oni koji misle da nema potreba za već postojećim uslugama. U oba slučaja to je mišljenje koje treba uzeti u obzir prilikom razvijanja kapaciteta za bolju brigu o deci, jer bi njihovo mišljenje moglo biti veoma važno za uticaj na razvoj usluga u lokalnim zajednicama.

Tehnička i materijalna oprema potrebna za profesionalni rad u CSR nije dovoljno, jer podaci pokazuju da je od 34 CSR 21 CSR (58,3%) prijavilo da je zgrada u kojoj rade delimično tehnički opremljena; 9 CSR (25,0%) radi u zgradama koje su potpuno tehnički opremljene; i 2 CSR (5,5%) posluju u zgradama koje su bez tehničkih uslova, poput dobrih, čistih kancelarija opremljenih za rad sa decom i njihovim porodicama, bez računara i internet veze, bez vozila potrebnog za terenske posete.

Pristupačnost CSR za rad sa decom i njihovim porodicama je različit u različitim opština-ma. Kao što podaci pokazuju, 17 od 34 CSR (oko 47%) delimično je dostupno deci sa inva-

liditetom - obično su objasnili da postoji odgovarajući prostor za rad sa glurom i slabovidom decom, kao i sa decom sa mentalnim smetnjama, ali nemaju prostora za rad sa decom koja koriste ortopedska pomagala ili invalidska kolica, Takođe, diskusije pokazuju da je velika potreba za promenom stava zaposlenih u vezi sa razumevanjem pristupačnosti kako bi se postalo svesno da pristupačnost i prepoznavanje urođenog dosta-

janstva svako dete spada u osnovna dečja prava, prema Konvenciji o pravima deteta. Kada se govori o zaštiti najugroženijih grupa dece, poput dece sa invaliditetom, pristupačnost je glavni preduslov njihove zaštite.

Struktura zaposlenih u CSR prema obrazovanju, polu i starosti deluje prilično pozitivno, posebno zbog starosti službenika za socijalne službe. Naime, od ukupno 190 zaposlenih u 34 CSR na Kosovu, njih 63 je u starosnoj grupi od 30 do 40 godina, takođe sa vrlo uravnoteženim polom. Što se tiče akademskog obrazovanja, dominantna profesija je na pravnom fakultetu - 62 od 190 svih službenika u 36 centara za socijalni rad; Njih 46 je sa akademskim obrazovanjem za socijalne radnike; 18 ih ima akademsko obrazovanje iz psihologije; Njih 24 ima akademsko obrazovanje iz pedagogije; Njih 36 ima akademsko obrazovanje iz sociologije, a 7 je drugih srodnih profila - poput ekonomije, obrazovanja, političkih nauka i biologije

Broj slučajeva koje je CSR pregledao tokom 2019. godine iznosiо je ukupno 34986 slučajeva. Od toga je 8456 bilo pitanja vezanih za decu, od čega se 1669 slučajeva odnosilo na decu sa smetnjama u razvoju, 1408 slučajeva odnosilo se na decu sa problemima u ponašanju i 2863 slučaja dece koja potiču iz nefunkcionalnih porodica.

Situacija u vezi sa **izgradnjom profesionalnih kapaciteta službenika socijalnih službi** treba istražiti u budućnosti, jer je od 34 CSR koji su odgovorili na Upitnik, 26 CSR izvestilo da su tokom poslednje tri godine organizovane 152 obuke i seminare, sa ukupnim brojem 109 obučenih zaposlenih. S obzirom da nedostaju informacije iz ostalih 4 CSR koji uopšte nisu odgovorili na upitnik, treba naglasiti da postoji ogromna potreba za mnogo više specijalizovanih/akademskih obuka i mnogo više zaposlenih koji su uključeni u profesionalni razvoj službenika socijalnih službi.

CSR su izveštavali o svojim **potreba za drugim oblicima profesionalnog razvoja** u polju dečijih prava i interesovanje za različite vrste podrške podjednako je podeljeno na nadzor, mentorstvo i potrebu za tehničkom podrškom (specifična znanja i veštine poput istraživanja, izveštavanja, praćenja itd.). Veoma je važno naglasiti da 14 od 34 CSR (38,9%) koji su prijavili trebaju podršku u merenju specifičnih potreba za obukom.

Takođe 12 od 34 CSR (33,3%) prijavilo je potrebu za nečim drugim i većina ih uključuje materijalna podrška ili pomoć u tehničkoj opremi.

Izveštavanje o **učestalost i kvalitet saradnje na zaštiti dece na lokalnom nivou**, CSR je izvestio da je najbolja saradnja između sistema socijalne zaštite, sa drugim socijalnim institucijama, uključujući NVO koje se bave decom. Samo 12 CSR od 34 CSR (33,3%) prijavilo je saradnju sa lokalnom samoupravom kao veoma uspešnu. Treba uzeti u obzir da postoje 4 od 34 CSR (11,1%) koji nemaju uspešnu saradnju sa svojim lokalnim opštinskim upravama.

U vezi sa članom 15 Zakona o dečjoj zaštiti, na pitanje **ako su imenovali službenika odgovornog za zaštitu dece**, 3 CSR od 34 (8,3%) izjavilo je pozitivno da su pokrenuli postupak za imenovanje službenika, 12 CSR od 34 (33,3%) prijavilo je da još nisu imenovali, ali su planirali i 19 CSR od 34 (52,8%) su izvestili da nisu imenovali službenika. Što se razloga tiče, još uvek nisu imenovali službenika odgovornog za dečiju zaštitu, 19 od 34 CSR (52,7%) kao razlog navodi činjenicu da nemaju dovoljan broj zaposlenih.

Konačno, **mišljenja direktora CSR o tome šta treba preduzeti da bi se CSR dalje poboljšao u zaštiti prava dece** je analizirano, i 26 od ukupno 34 CSR (72,2%) izvestilo je da treba povećati broj zaposlenih u CSR za rad sa decom i mladima. Ono što je veoma važno naglasiti je da većina njih prepoznaće potrebu za većim brojem obuka zaposlenih u oblasti zaštite dece kao osnovu za budući razvoj brige o deci. Takođe 25 od 34 CSS (69,4%) prepoznaće značaj saradnje između svih društvenih aktera u zajednici u korist dece i vide kampanje usmerene na decu i njihova prava kao jedan od alata koji može doprineti opštem mišljenju podizanjem razumevanja zaštite dece i prava deteta među opštrom populacijom, posebno podizanjem svesti o deci iz najugroženijih grupa.

Intervjui sa opštinskim direktorima podvukao opštu percepciju da su postojeća znanja, veštine i stavovi stručnjaka u opštini, za unapređenje i zaštitu dečijih prava, kategorisana kao siromašna do srednjeg nivoa.

Smatra se da je vrlo malo opštinskih stručnjaka, dovoljno obučenih za promociju i zaštitu prava deteta. Postoji ograničenje broja osoblja, starosti i nemotivisanosti zbog malih plata - uglavnom nespremnih za učenje i ugrađivanje savremenih socijalnih teorija u svoj praktični rad, bez jasnog razumevanja značaja međunarodnih dokumenata koji se odnose na neke specifične grupe korisnika, poput Konevencija o pravima deteta. Uglavnom administrativni profil opisa rada. Nema odgovarajućeg planiranja, i metodologije organizacionih struktura i funkcionisanja su zastarele. Ograničen budžet za veće projekte i kupovinu usluga. Još uvek nejasna podela zadataka između MRSZ, opštine i CSR. Sve se to odražava na prilično ograničenu spremnost i mogućnosti za rad na promociji, ali i na zaštitu dečijih prava.

Tokom **tri diskusije u fokus grupama** učesnici su istakli da postoji preko 25 različitih dečjih kategorija sa preko 80 vrsta usluga koje deci pružaju CSR. Većina usluga je dobro regulisana i strukturirana sa jasnim zakonodavnim smernicama. Usluge su uglavnom savetovanje i upućivanje drugih pružalaca usluga. Takođe, akcije zaštitnih mera odvijaju se u saradnji sa porodicom, školom, policijom, sudovima i drugim partnerima iz države i civilnog društva.

Glavne žalbe službenika za socijalne usluge za kancelarije CSR sastoje se u sledećem: Obično kancelarije dele dve ili više CSR, bez privatnosti prilikom prijema klijenata i razgovora sa njima o delikatnim i osetljivim pitanjima. Ne postoje odgovarajuće prostorije za sastanke i razgovore sa decom. Ne postoje specijalizovane prostorije za sastanak dece sa roditeljima koji prolaze kroz postupak razvoda. U mnogim centrima za socijalni rad takođe nedostaje čekaonica i/ili jedna klupa za sedenje i čekanje.

Velikom količinom usluga i pomoći i dalje se upravlja sa centralnog nivoa (MRSZ). Postoji preduslov za bolju koordinaciju između centralnog i lokalnog nivoa. *Sve profesionalne službe su decentralizovane na lokalnom nivou, dok ne postoje profesionalni kapaciteti i finansirane strukture koje bi se bavile svim zahtevima. Profesionalni profil i radno iskustvo službenika za socijalni rad nisu uvek adekvatni i dobro pripremljeni za složene slučajeve dece u nevolji.*

Zaključci

1. Iz analize svih relevantnih zakona koji se odnose na zaštitu dece na Kosovu, možemo zaključiti da postoji zadovoljavajući zakonodavni okvir za centre za socijalni rad, kao i druge relevantne zainteresovane strane, koji regulišu mehanizme i usluge u zaštiti dece. U toku su procesi zakonodavne revizije u nekoliko segmenata zakona koji će omogućiti bolje odredbe o zaštiti dece.
2. Pored zakonodavne analize i na koju je ukazano u nekoliko intervjuja sa CSR i opštinskim Odeljenima za socijalnu zaštitu, postoje neke praznine povezane sa dečjom zaštitom u podzakonskim aktima i podzakonskim aktima koji treba da: regulišu i pruže jasne smernice o ulozi i odgovornosti akcija zainteresovane strane (posebno između centralne i lokalne uprave, kao i na opštinskem nivou), vrsta i učestalost usluga socijalne zaštite, modaliteti finansiranja, izveštavanje i praćenje (osiguranje kvaliteta).
3. CSR kao pružaoci usluga izneli su zabrinutost u vezi sa minimalnim standardima za postupke nege i pružanja usluga koje je razvio MRSZ. Oni su posebno raspravljali o nedovoljnim i nejasnim smernicama datim u nekim dokumentima o minimalnim standardima i drugim obrascima podrške merama zaštite dece za rizične kategorije dece.
4. Uprkos međunarodnim trendovima povećanja radne snage u socijalnom radu, suprotno tome, broj socijalnih radnika na Kosovu smanjio se jer mnoga upražnjena radna mesta u CSR (usled penzionisanja, smrti ili ostavke) u mnogim CSR nisu zamenjena novim osobljem. Takođe, CSR je izvestio da nedostaju profesionalni profili osoblja kao što su socijalni radnici, psiholozi i specijalni pedagozi ili specijalisti za savetovanje koji bi radili na složenim slučajevima. Takođe se žale na nedostatak pomoćnog osoblja (administrativni službenici u većim CSR, osoblje za čišćenje i obezbeđenje u prostorijama). Samo u nekoliko CSR prijavljeno je periodično spoljno angažovanje /zapošljavanje osoblja i profesionalnih službi za određene slučajeve.
5. U svim analizama tokom procesa istraživanja ne postoje indikacije za inicijative poput angažovanja volontera koji mogu da pomognu da se smanji teret nekih administrativnih zadataka u CSR ili da se izvrši neki preventivni rad sa decom u zajednici. Nema dokaza ni o inicijativama ni o saradnji sa socijalnim preduzećima (iako je na Kosovu veoma malo aktivnih). Takođe, vrlo je malo podsticaja za pristup, podsticanje i angažovanje radnika iz privatnog sektora i zajednice u podršci ugroženim kategorijama i porodicama dece u riziku.
6. Zastarele metodologije organizacionog pristupa u nadzoru, podeli radnog opterećenja i upravljanju slučajevima u CSR treba poboljšati. Novi slučajevi se dele socijalnim radnicima sa sistemom rotacije (u nekim slučajevima bez obzira na određeni profesionalni profil, godinu iskustva i opterećenje socijalnog radnika); socijalni radnici nisu specijalizovani za jednu ili klastersku kategoriju, tj. deca i mladi, stariji, porodica i zdravstvo itd. Socijalni radnici mogu istovremeno biti angažovani u različitim kategorijama slučajeva. Ne postoje ustaljene prakse

- interdisciplinarnih profesionalnih kolegijuma za upravljanje složenim slučajevima u CSR. Ne postoje naznake o internoj podršci ili sastancima za briefing u CSR.
7. Bilo je nemoguće identifikovati sve obuke organizovane za sve CSR. Nije postojala jasna, sveobuhvatna evidencija obuke i nije izvršena odgovarajuća procena potreba za obukom u prošlim ili nedavnim izveštajima za sve CSR na Kosovu. Bilo je nekih dokaza da je osoblje CSR prošlo specijalizovane obuke namenjene najugroženijim kategorijama dece (CSR nasumično imenovano osoblje koje je organizovano različitim 1-2-dnevnim treninzima i/ili radionicama, ali ne i specijalizovanim akademskim modulima koji mogu da potvrde o stručnošći u određenim temama); na primer rad sa decom i omladinom, decom sa invaliditetom, decom koja zloupotrebljavaju supstance, decom iz disfunkcionalnih porodica itd.
 8. Analiza socijalnih potreba i svako drugo planiranje usluga kao što su: preventivne mere za rizične kategorije, planiranje budžeta, koordinacija, partnerstvo i lobiranje na opštinskom nivou ne odvijaju se redovno (godišnje), ni u CSR ni u DSR. U CSR ne postoje dosledni i pravilni mehanizmi praćenja koji podržavaju planiranje i analizu potreba za rizične kategorije, takođe nadgledajući učestalost i kvalitet pružanja usluga deci. U tom kontekstu ne postoji posebno planiranje budžeta za decu u potrebi ni u CSR ni u DSR.
 9. CSR u partnerstvu sa drugim organizacijama-institucijama u naporima za zaštitu dece nisu uvek dobro koordinisani i efikasni (posebno za preventivne mere i upućivanje) između CSR i policije, škola, sudova i drugih pružalaca usluga, uključujući NVO. Ne postoje uvek jasni kanali komunikacije i razmene informacija.
 10. U većini građevinskih infrastruktura CSR zabeleženo je da su u lošem stanju: nedostaje odgovarajući prostor i kancelarije, stara i/ili nefunkcionalna IT i druga komunikaciona oprema, stari nameštaj i vrlo mali broj prostorija pogodnih za decu. Ovo direktno ometa kvalitetno i blagovremeno pružanje pogodnosti deci koja trebaju usluge CSR.
 11. Nedostatak prevoznih i komunikacionih sredstava u CSR: prevoz socijalnih radnika za terenske posete je još jedan ozbiljan nemar opština kao direktnog organa za nadzor i upravljanja CSR. Postoje izveštaji CSR-a da imaju poteškoće u ispunjavanju zakonskih uslova za terenske posete porodicama kojima je to potrebno. U posebnim slučajevima dece u riziku koja zahteva često posete, a ponekad i hitno.
 12. Sve finansijske transakcije centralizovane su u ministarstvima i na opštinskom nivou. CSR nemaju sopstveni bankovni račun, pa stoga ne mogu alocirati sredstva za hitne troškove u slučaju dece kojoj je hitno potrebna hrana, odeća i higijenski predmeti. CSR ne može da naplati čak ni poreze i takse koje građani plaćaju za administrativne usluge pružanja različite dokumentacije u odnosu na njihov porodični status i zavisnost, usluge koje CSR nudi. Takođe, nemoguće je aplicirati za sredstva i projekte od spoljnih donatora, osim pravnog statusa javne institucije.
 13. U CSR se pružaju isključivo savetovanje i usluge upućivanja. CSR nema kapacitete (osoblje i budžet) za druge direktne usluge za decu i odrasle/porodice kojima je potrebna. U slučaju potrebe za npr. skloništa, hranu i drugu hitnu pomoć za klijente, CSR nema kapacitete i nema finansijske podsticaje.
 14. U nekoliko prilika i ilustrovani konkretnim slučajevima CSR je ukazao na vrlo niske alternative smeštajnih kapaciteta za decu u potrebi. Postoji samo jedna NVO za skloništa za decu u riziku sa vrlo ograničenim kapacitetima. Veoma mali broj hraniteljskih porodica u opštinama i gotovo nepostojeće hraniteljske porodice za decu sa smetnjama u razvoju. Skloništa za žrtve porodičnog nasilja primaju majke i njihovu decu (dečaci samo do 12. godine). Situacija je mnogo teška za skloništa za bilo koji slučaj dečaka starijih od 12 godina. Ne postoje privremeni skloništa za kratkoročni smeštaj dece u teškoj situaciji.
 15. U nekoliko rezultata izvedenih iz analize, naznačeno je da su šeme socijalne pomoći porodicama u ekonomskim teškoćama, kao i novčana pomoć za osobe sa invaliditetom i druge šeme finansijske pomoći vrlo niske i ne pokrivaju osnovne potrebe za hranom i ostalim stvarima potrebnim za svakodnevnu upotrebu.
 16. Socijalnim šemama se uglavnom upravlja od strane MRSZ-a na centralnom nivou. Međutim, CSR smatra da na lokalnom nivou postoji i prilično nisko budžetiranje za pokrivanje tekućih troškova CSR, osoblja i ostalih hitnih potreba za klijente koji čine usluge dostupnim deci u nevolji i drugim kategorijama.

17. U svim istraživačkim instrumentima, upitnicima i intervjuiima postojali su minimalni pokazatelji preventivnih mera zaštite dece, ni od strane CSR ni od drugih zainteresovanih strana. Preventivne mere takođe nisu moguće zbog opterećenja službenika socijalne službe i statičnog pristupa i metodologije rada zasnovane na kancelariji u CSR.
18. Službenici CSR i socijalne službe smatraju da ih vlasti na centralnom i uglavnom na opštinskom nivou zanemaruju i potcenjuju zbog posla koji obavljaju. Situacija CSR i posebno status službenika za socijalnu službu zahtevali su da se preispita i nadograđi u mnogim aspektima: kao položaj u katalogu zanimanja i platna skala. Takođe, regulisati plaćanje prekovremenih i noćnih smena za službenike socijalne službe. Postoji zabuna ako ove promene treba pokrenuti sa centralnog ili opštinskog nivoa. SV sindikat u ovom pogledu nije predstavljen.
19. Malo je dokaza da CSR ima iskustva i strategiju da komunicira sa lokalnim medijima i koristi ih za širenje informacija za preventivne mere ili informacije o ponuđenim uslugama i mehanizmima upućivanja za sve usluge, a posebno za zaštitu dece.
20. Moguć mehanizmi praćenja i osiguranja kvaliteta na centralnom i opštinskom nivou sa podrškom/savetima i preporukama u CSR. Ne postoje dokazi o tako potrebnim mehanizmima koji će pružiti podršku i nadzor nad radom CSR. Takođe, nema dokaza o mehanizmima samokontrole u okviru CSR i kontrolnim listama osiguranja kvaliteta. Svi korisnici pate od takvog pristupa, ali najviše deca.
21. U većini slučajeva CSR u upitnike nije prijavio jasan broj dece pod jurisdikcijom opštine u kojoj CSR posluje. Takođe, nema podataka o broju ugrožene dece u njihovoј zoni odgovornosti.
22. Generalno postoji velika praznina u dostupnosti odvojenih i lako dostupnih podataka u odnosu na slučajeve i pruženu pomoć. Takođe, vrlo malo informacija i izveštaja o podacima zaposlenih u CSR na centralnom nivou.
23. U većini CSR-a ne postoje okviri za žalbe i/ili jasni mehanizmi za usmeravanje klijenata na eventualne žalbe i postupke.

Preporuke

- a) Budući da je broj službenika za socijalnu službu mnogo manji od preporučenog po broju stanovnika, preporučuje se povećanje broja službenika za socijalne službe u opštinama. Osiguravanje zapošljavanja novog osoblja sa različitim profesionalnim profilima sa različitim akademskim iskustvom, kako je predviđeno zakonom - (5 akademskih obrazovanja), kao i obezbedite specijalizovane akreditovane obuke za službenike socijalnih službi koje omogućavaju pružanje usluga za određene kategorije kojima je potreban CSR, posebno za decu zaštite (alternativno zapošljavanje/angažovanje spoljno specijalizovanog osoblja po potrebi).
- b) Infrastrukturi kancelarije je potrebna velika nadogradnja. Izgraditi ili iznajmiti više prostora za nove kancelarije i/ili rehabilitovati postojeće kancelarije CSR: obezbeđivanje pune dostupnosti svim klijentima (uključujući ljude sa paraplegičnim invaliditetom) i omogućavanje dovoljnog/adekvatnog prostora za osoblje i klijente za interakciju i pružanje/primanje usluga. Određivanje i opremljivanje sobe za intervjuje prilagođene deci i prostorije za okupljanje porodica i savetovališta. Ovo će omogućiti održivije i kvalitetnije usluge koje će osigurati zadovoljenje potreba svakog deteta, obezbediti sigurne i udobne prostore i poštovanje integriteta i poverljivosti.
- c) U saradnji sa državnim univerzitetom, Filozofski fakultet - Odeljenje za socijalni rad, u koordinaciji MRSZ-a i drugih zainteresovanih strana, uključujući donatorske agencije, uspostaviti sveobuhvatan program akademske obuke za obuku socijalnih radnika na radnom mestu. Programi treba da predviđaju povećanje kvaliteta i raznovrsnosti usluga; o obuci na radnom mestu za povećanje postojećih kapaciteta službenika socijalne službe koji su već zaposleni u CSR; takođe, službenici socijalne službe angažovani u civilnom društvu; kao i studenti voljni da se dalje specijalizuju za određenu temu. Modularni program obuke sa overenim i akreditovanim kurikulumima u različitim specijalizacijama rada sa određenim kategorijama kao što su: Deca sa posebnim potrebama, deca koja zlostavljaju supstance, deca žrtve seksualnog nasilja, deca žrtve porodičnog nasilja, zlostavljanja i zanemarena deca, deca u sukobu sa zakonom, deca u uličnoj situaciji, deca izbeglice i druge specifične veštine savetovanja kao što su:

- vođenje slučajeva, međuagencijska saradnja za koordinaciju akcija zaštite dece, preventivne mere za decu u riziku, mehanizmi identifikacije i upućivanja, pravno savetovanje itd.
- d) Budući da su službenici socijalnih službi često preopterećeni poslom i nisu uvek profesionalno specijalizovani za složene intervencije, preporučuje se razmotriti reorganizaciju strukture upravljanja centrom za socijalni rad i metodologije upravljanja predmetima. Takođe, za bolji profesionalni timski rad, uspostavite profesionalne klaster timove za decu, porodicu i starije osobe, kao i druge potkategorije. Promena složenog upravljanja predmetima kroz multidisciplinarni pristup i kolegijum pružalaca stručnih usluga u CSR-u, kao i u okviru opštinskih „Multidisciplinarnih okruglih stolova za podršku u vođenju predmeta“, kako je predviđeno novim zakonom o dečijoj zaštiti - član 21).
 - e) Koordinirani napor MRSZ i opština treba da planiraju povećanje kapaciteta skloništa i dnevnih centara za različite kategorije dece u potrebi. Veće opštine trebale bi koordinirati i omogućiti sklonište za decu iz manjih susednih opština (regionalno sklonište i usluge dnevnog boravka ili savetovanja od strane nevladinih organizacija treba podsticati i finansijski podržavati različite opštine, bez obzira gde se sklonište nalazi). Ovo će omogućiti CSR u širenju usluga skloništa za decu i obezbediće odgovarajuću zaštitu za najugroženije kategorije dece.
 - f) Obezbediti formate modela planiranja i obuke za „Izveštaj o istraživanju analize socijalnih potreba“ opštinskim vlastima i osigurati strateško planiranje i godišnje planove rada - identifikovanje i ciljanje kategorija potreba i usluga koje su potrebne. Konkretno identifikacija rizičnih kategorija dece i resursa potrebnih za CSR u preduzimanju potrebnih radnji i obezbeđivanju blagovremenih preventivnih mera za rizične kategorije dece.
 - g) Razmotriti povećanje budžeta za dobrobit dece uopšte i za decu koja trebaju socijalne usluge. Sprovesti novu predloženu formulu budžeta za socijalnu zaštitu u opštinama. Obezbediti smernice i obuku za budžetiranje na osnovu analize socijalnih potreba i usluga potrebnih za decu. Osigurati da troškovi akcija CSR u vezi sa merama zaštite dece budu uključeni u novo planiranje budžeta.
 - h) Uspostaviti i održavati funkcionalne različite opštinske mehanizme koji će osigurati intenziviju međuagencijsku saradnju institucija i organizacija civilnog društva odgovornih u akcijama zaštite dece. CSR bi trebalo da preuzme proaktivniju ulogu u koordinaciji akcija zaštite dece na opštinskome nivou. U većini slučajeva CSR bi trebalo da ima vodeću ulogu u pozivanju na koordinacione sastanke, inicijative za opštinsko planiranje, nadzor službi NVO, komunikaciju sa medijima u različitim pitanjima vezanim za akcije zaštite dece i osiguravanje uključenosti i pravovremenih akcija drugih relevantnih zainteresovanih strana. CSR ima zakonski mandat za takve akcije, ali opština treba da ga podrži konkretnim akcijama i osobljem.
 - i) Uspostaviti metodologiju i alate za samoevaluaciju praćenja unutar struktura CSR i opštinskih i/ili centralnih mehanizama koji će osigurati kvalitetno osiguranje usluga zaštite dece koje pružaju CSR i drugi pružaoci usluga. Nadzor i podrška MRSZ-a i opštinske uprave za socijalnu zaštitu u postizanju minimalnih standarda nege treba da budu pruženi službenicima CSR-a i socijalnim službama u složenim slučajevima.
 - j) Izgraditi kapacitete CSR za pravilnu i pravovremenu komunikaciju sa medijima i drugim javnim nastupima osiguravajući da zajednica razume i deluje u korist ranog identifikovanja i upućivanja pretnji na dobrobit dece, promoviše preventivne mere u zajednici, deluje na zaštitni način za sigurno predstavljanje dece i njihovih porodica.
 - k) Uspostaviti jasne i lako dostupne mehanizme za žalbe za klijente i druge predstavnike dece i/ili pojedince/nezavisne, kako bi podnosili svoje žalbe i sugestije.
 - l) Ojačati postojeće i uspostaviti nove mehanizme za sveobuhvatno i odvojeno prikupljanje podataka. Takođe, osigurajte upotrebu podataka za različite strategije i plan rada, kao i budžetsku alokaciju i potrebne ljudske resurse.

2. UVOD

Na Kosovu deca i mladi do 24 godine čine oko 47% stanovništva⁴ i stoga je od presudne važnosti ulaganje u zaštitu i promociju njihovih prava. Zbog novog Zakona o zaštiti dece, koji je usvojila Skupština Kosova u julu 2019. godine, važnost dobrobiti deteta prepoznata je kao vitalna, pa ovaj zakon ima za cilj da definiše efikasne mehanizme, funkcionisanje obaveznih institucija i preduzme konkretnе mere za prevenciju, odgovor i zaštita deteta.

Veliko je očekivanje da će usvajanje i stupanje na snagu ovog zakona sigurno doneti inovacije u mnogim aspektima, ali da njegova primena zahteva koordinaciju sa odgovornim institucijama na oba nivoa vlasti, centralnom i lokalnom.

Jedan od aktera koji je prepoznat kao prvi koji je odgovoran za sprovođenje Zakona o dečijoj zaštiti je Centar za socijalni rad (u daljem tekstu CSR). Na Kosovu postoji 40 CSR, zaduženih za pružanje socijalnih i porodičnih usluga, kao i za koordinaciju i organizaciju integrisanog sistema zaštite dece u opštini. Prva pozicija CSR, kako je navedeno u Zakonu o dečijoj zaštiti, zahteva jake profesionalne i organizacione kapacitete CSR da zauzmu poziciju koja im je data u zaštiti najboljeg interesa dece.

Uvereni da CSR imaju presudnu ulogu za primenu Zakona o dečijoj zaštiti i Strategije za prava deteta 2019-2023 i akcionog plana, bilo je očigledno da je prvi korak u obezbeđivanju neophodnih preduslova za njihovo funkcionisanje u tom pogledu analiza potreba na njihovom kapaciteti da preuzmu ovu ulogu u zaštiti dece. Na taj način je ova analiza usredsređena na potrebe i kapacitete CSR u oblastima zaštite i promocije prava deteta deo je projekta „Unapređenje kapaciteta za prava deteta“, koji finansira Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava - Podrška u zemlji Šeme - CBSS i sprovodi ih SOS Dečija sela Kosovo u partnerstvu sa HANDIKOS-Udruženjem paraplegičara i paralizovane dece Kosova. Opšti cilj ovog projekta je da doprine jačanju, promociji i zaštiti prava deteta u socijalnim službama i organizacijama civilnog društva koje pružaju usluge za decu. Kroz specifične ciljeve projekt ima za cilj: Povećanje veština i znanja CSR i OCD za promociju i zaštitu prava deteta; Pružanje socijalnih usluga za osetljivu decu i njihove porodice pružanjem psihosocijalne usluge, individualnim i grupnim savetovanjem i rehabilitacijom; Promovisati i inicirati multidisciplinarni pristup pravima deteta i povećati kapacitete rehabilitacionih centara u zajednici.

Predstojeći rezultati, dobijeni kancelarijskim i terenskim istraživanjima, daju širok spektar objašnjenja postojeće prakse, kao i jasnu preporuku šta treba učiniti u budućem razvoju zaštite dece na Kosovu.

⁴ Izvor: Kosovska Agencija za Statistike, Popis 2011, dostupan u https://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/en/askdata/askdata_09%20Population_Population%20Structure/Population%20by%20census%20year%20and%20age%201961-2011.px/?rid=6c75a9aa-627c-48c6-ae74-9e1b95a9c47d od 24/9/2020

3. METODOLOGIJA

Uzorci i izvori podataka

Metodologija predložena za ovu analizu uključuje kombinovani pristup metoda za uključivanje razvijenih instrumenata.

Pravni osnov koji će podržati ovo istraživanje biće u skladu sa Zakonom o dečjoj zaštiti 06/L-084, Strategijom za prava deteta 2019-2023, kao i Akcionim planom, Programom za sprovođenje Zakon o dečjoj zaštiti i takođe pozivajući se na druge zakone koji definišu nadležnosti CSR kao Zakon o socijalnim i porodičnim službama, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Kodeks maloletničke pravde.

Da bi se postigli ciljevi, istraživanje se zasnivalo na sledećim pitanjima:

- Koje su potrebe zaposlenih u CSR u pružanju socijalnih i porodičnih usluga u odgovarajućim opštinama u vezi sa promocijom i zaštitom prava deteta?
- Koji su kapaciteti CSR u pogledu ljudskih, profesionalnih, finansijskih i tehničkih resursa za pružanje kvalitetnih usluga u vezi sa promocijom i zaštitom prava deteta?
- Koji su izazovi sa kojima se suočavaju zaposleni u CSR u primeni radnih protokola u zavisnosti od njihovih demografskih karakteristika?
- Šta čini proces pružanja socijalnih i porodičnih usluga efikasnijim?
- Koje su mogućnosti za izgradnju kapaciteta u pružanju efikasnih i kvalitetnih usluga protiv potreba ranjivih grupa?
- Postoje li razlike u pružanju socijalnih usluga na osnovu njihovog radnog iskustva, gde oni rade i koji je njihov pol?

Istraživanje je podeljeno u tri međusobno povezane istraživačke metode:

- a) *analiza radne studije* - pregled i analiza postojećih dokumenata i relevantnih materijala koji se fokusiraju na prava deteta, sistem socijalne zaštite, institucionalne mehanizme u zaštiti dece, trenutne izveštaje i statistike. Analiza izveštaja i konkretnih nalaza za usluge zaštite dece omogućila je početni pregled primenljivosti socijalnih usluga koje pruža CSR, izazova, nedostataka i zastoja, kao i dobre prakse i uspešnih priča.
- b) *kvantitativno prikupljanje podataka* - u tu svrhu razvijen je niz instrumenata, uključujući upitnik za CSR, kako bi se izmerila efikasnost postojećih usluga CSR, kao i potrebe za unapređenjem ovih usluga u skladu sa zakonskim zahtevima i međunarodno prihvaćenim normama. Veoma važan deo upitnika odnosio se na potrebe profesionalaca CSR za budući profesionalni razvoj u pitanjima vezanim za prava deteta. Od svih 40 CSR na Kosovu, 34 je odgovorilo na upitnik.
- c) *kvalitativna analiza podataka* - verifikacija nalaza intervjuiма i diskusijama fokus grupe, kako sa iskusnim stručnjacima iz CSR, tako i sa profesionalcima iz lokalnih samouprava odgovornih za zaštitu dece.
 - Diskusije u fokusnim grupama: Da bi se dobole potpune informacije sa cele teritorije, organizovane su fokus grupe sa dobavljačima usluga u 3 različita regiona⁵, uključujući fokus grupu sa iskusnim profesionalcima iz CSR koji predstavljaju opštine sa većinskim srpskim stanovništvom (putem Interneta). Učesnici: socijalni radnici, direktori CSR; 6-8 učesnika u jednoj fokus grupi. Tema diskusije bila je postavljena na tri ključne teme: a) Percepcija usluga zaštite dece koje pruža CSR; b) Izazovi u uslugama zaštite dece koje pruža CSR i koordinacija partnerstva; i c) Preporuka za modifikovanje napora za zaštitu dece u CSR (šta treba promeniti i ko). Vreme je 60 minuta za svaku grupu, održano 8. i 9. septembra 2020.
 - Intervjui sa predstvincima opštinskih direkcija obavljeni su sa predstvincima iz 9 opština različitih veličina.
 - Takođe su obavljena tri polustrukturirana intervjuja sa porodicama dece koje su korisnici socijalnih usluga

⁵ Tri fokus grupe: jedna sa CSR iz regiona Prištine i jedna sa CSR iz regiona Prizrena. Isto, jedna fokus grupa sa CSR koja predstavlja opštine sa Srpskom većinom (via online).

Ograničenja

Situacija pandemije COVID19 uticala je na razmatranje drugih alternativnih mogućnostika kontakt sa CSR i drugim ispitnicima. Kao što je procenjeno kao moguće, u retkim slučajevima postojali su CSR koji rade bez direktora zbog promena osoblja, sa vršiocima dužnosti ili novoimenovanim direktorima. U ovoj situaciji bilo je teško dobiti sve potrebne podatke. Alternativno, pokušaće se dobiti informacije od zamenika Direktora (tamo gde je to potrebno), od šefa socijalnih službi u CSR ili od relevantne opštinske uprave.

Etička razmatranja

Tokom čitavog procesa analize, svi učesnici su se pridržavali normi poverljivosti identiteta i informacija dobijenih od ispitnika/ispitnika. Sve angažovano osoblje primenjivalo je visoke standarde za zaštitu dece koji su u skladu sa lokalnim i međunarodnim normama zaštite dece.

Kako CSR deluje u zajednicama sa većinskim srpskim stanovništvom, instrumenti za prikupljanje podataka, kao i diskusija u fokus grupama, organizovani su s poštovanjem, na srpskom jeziku. To je učinjeno kako bi se izbegla jezička barijera za učesnike i one mogli slobodno izraziti svoje mišljenje.

4. ZAKONI I INSTITUCIONALNA ANALIZA ZA ZAŠTITU DECE NA KOSOVU

Usluge socijalne zaštite na Kosovu regulisane su posebnim zakonodavstvom i podeljene su između centralnog i lokalnog/opštinskog nivoa. Njima upravljaju organizacije i institucije koje su zakonom i podzakonskim aktima određene za dosezanje ljudi kojima je potrebna socijalna usluga. Ponekad neke usluge pružaju nevladine organizacije i drugi akteri civilnog društva koji imaju dozvolu za određene usluge i socijalne kategorije u riziku. Na opštinskome nivou usluge se uglavnom nude preko centara za socijalni rad. U svrhu analize kapaciteta centara za socijalni rad (CSR), razmatrani su neki ključni zakoni, strateški dokumenti, institucionalni mehanizmi i postupci koji obezbeđuju zaštitu dece od različitih oblika diskriminacije i eksploracije i garantuju najbolji interes dece na Kosovu.

Zakonodavni okvir

Zakoni koji su navedeni u nastavku⁶ predstavljaju pravnu osnovu aktivnosti CSR i određuju njihove mere zaštite dece:

- Zakon br. 06/L-084 o zaštiti dece
- Zakon br. 2004/32 Zakon o kosovskoj porodici i Zakon br. 06/L-077, o izmeni i dopuni zakona br. 2004/32 za kosovsku porodicu
- Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakon br. 04/L-081 o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama
- Zakon br. 2003/15 o Šemi socijalne pomoći na Kosovu i Zakonu br. 04/L-096 o izmenama i dopunama Zakona o šemi socijalne pomoći
- Šifra br. 06/L -006 Zakon o maloletničkom pravosuđu
- Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima
- Zakon br. 04/L -032 o preduniverzitetskom obrazovanju
- Zakon o finansiranju lokalne samouprave⁷

⁶ Zakon br. 06 / L-084 o zaštiti dece, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

Zakon br. 2004/32 Zakon o kosovskoj porodici i Zakon br. 06/L-077, o izmeni i dopuni zakona br. 2004/32 za kosovsku porodicu, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2410>

Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakon br. 04/L-081 o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2447>

Zakon br. 2003/15 o Šemi socijalne pomoći na Kosovu i Zakonu br. 04 / L-096 o izmenama i dopunama Zakona o šemi socijalne pomoći, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2460>

Kod br. 06/L -006 Zakon o maloletničkom pravosuđu, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18019>

Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8875>

⁷ Zakon o finansijama lokalne samouprave: <https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/Law-On-Local-Government-Finance.pdf>

Iz analize pravnog okvira koji se odnosi na dečju zaštitu na Kosovu, kao i upitnika i intervjuja koji su vođeni sa centrima za socijalni rad (CSR) i opštinskim direkcijama nadležnim za socijalnu zaštitu, može se zaključiti da Kosovo ima zadovoljavajuću osnovu zakonodavstva koje reguliše oblast zaštite dece. U vezi sa ovim zakonodavstvom postoji i niz normativnih akata kao podzakonskih akata (administrativni uputstva i smernice, propisi, standardi usluga, itd.), koji podržavaju sprovođenje zakona. Tokom razgovora o zakonskim i podzakonskim aktima sa zainteresovanim stranama i pružaocima usluga, bili smo uvereni da su oni dobro upoznati i informisani o zakonodavstvu o dečjoj zaštiti i opštим standardima socijalne zaštite. Takođe jasno razume njihovu ulogu i odgovornost u odnosu na zakone i zahteve profesionalnih standarda. Međutim, tokom istraživanja, iz prikupljenih informacija iz mnogih izvora, postoje indicije da je primena zakona stagnirala na različitim nivoima primene koji su obično uslovljeni: nedostatkom osoblja, profesionalnim profilima pružalaca usluga, adekvatnim i nedoslednim uslugama, lošim i neadekvatnim finansiranjem, planiranje i koordinacija su fragmentirana i nestabilna. U nekoliko intervjuja sa opštinskim direkcijama ukazano je na to da je socijalna zaštita siromašna, ne postoji čvrsta politička volja i nedostatak prioriteta i unapređenja programa socijalne zaštite koji posledično utiču na stvaranje praznina u naporima za zaštitu dece.

Nakon veoma dugog procesa konsolidacije i debate među zainteresovanim stranama, konačno je Kosovo odobrilo Zakon o dečjoj zaštiti kojeg je usvojila Skupština Kosova u julu 2019. Odobrenje ovog zakona stvara novu viziju zaštite dece na Kosovu.

Primarna svrha ovog zakona je zaštita dece od svih oblika fizičkog i mentalnog nasilja, zlostavljanja, zloupotrebe, eksploracije, zanemarivanja ili bilo kog drugog oblika koji ugrožava život, bezbednost, zdravlje, obrazovanje, obuku i razvoj deteta, garantira i osigurava odgovornosti roditelja, porodice, organa starateljstva, društva i države u brizi, zaštiti i razvoju deteta na osnovu najboljeg interesa deteta. Takođe, ovaj zakon ima za cilj da definiše efikasne mehanizme, funkcionišanje obaveznih institucija i preduzme konkretnе mere za prevenciju, reagovanje i zaštitu deteta. Da bi se povećala efikasnost i primenljivost zakona koji su u korelaciji sa naporima za zaštitu dece, Kancelarija za dobro upravljanje pri Kabinetu premijera, kao centralno telo koje je zaduženo da koordinira ovim procesom, sastavila je Program za sprovođenje Zakona o dečjoj zaštiti 2019 -2021.

Program je zasnovan na Zakonu o dečjoj zaštiti, Konvenciji o pravima deteta, Strategiji i Nacionalnom akcionom planu za prava deteta 2019-2023, koji za cilj imaju zaštitu sve dece od svih oblika nasilja, do garantuju dobrobit i poboljšanje kvaliteta života svakog deteta⁸.

Ovim programom je predviđeno i jačanje sistema zaštite dece zagarantovano Zakonom o dečjoj zaštiti i Konvencijom o pravima deteta. Ovaj zakon predviđa konsolidaciju konkretnih smernica usmerenih na usklađivanje sistema planiranja, koordinaciju rada na institucionalnom nivou, izbegavajući fragmentaciju i duplicitanje između centralnog nivoa politike i procesa finansijskog planiranja. Shodno tome, sa početkom primene ovog zakona, očekuje se intenziviranje konkretnih akcija svih ključnih profesionalnih aktera u sektorima socijalnih usluga, zdravstva, pravosuđa i obrazovanja kako bi odgovorili i unapredili sistem zaštite dece u oblasti prevencije, lečenje i reakcija.

S obzirom da je ovaj zakon odobren prošle godine i uzimajući u obzir nedavna politička zbivanja i pandemiju Covid-19, ostaje da se vidi njegova buduća primena; u zavisnosti od posvećenosti odgovornih institucija, nivoa finansiranja i učešća drugih relevantnih aktera, civilnog društva i drugih grupa interesa. Još jedan važan zakon za zaštitu dece i koji je direktno povezan sa radom centara za socijalni rad je Zakon o Porodici koji je u postupku revizije i dopune i očekuje se da će ga Skupština Kosova podneti na odobrenje. Ovaj zakon definiše i reguliše pružanje socijalnih i porodičnih usluga za osobe u nevolji i porodice u nevolji na Kosovu. Između ostalog, Zakon definiše ulogu glavnih aktera na centralnom i opštinskom nivou u pružanju porodičnih i socijalnih usluga. U okviru važećeg porodičnog zakona, jedan od glavnih principa definiše principe porodične regulacije sa posebnim naglaskom na zaštiti dečjih prava i obrazovanju do 18 godina kao i odgovornost oba roditelja. U drugim člancima se takođe navodi da deca treba da uživaju pravo na zaštitu od eksploracije, uključujući ekonomsku eksploraciju, eksploraciju, trgovinu i seksualnu eksploraciju, i od bilo koje aktivnosti koja može štetiti njihovom zdravlju ili obrazovanju. Ovaj zakon takođe navodi prestanak roditeljskog nadzora ili okolnosti kada se može uskratiti pravo na roditeljsku negu, kao što su: u slučajevima kada roditelji zloupotrebljavaju roditeljska prava ili zanemaruju roditeljske obaveze.

⁸ Program za primenu Zakona o dečjoj zaštiti 2019-2021, Kancelarija za dobro upravljanje / Kancelarija premijera

Kako se zakon preispituje, očekuje se da će novi zakoni biti usklađeni i komplementarni sa zakonskim odredbama zasnovanim na Zakonu o dečjoj zaštiti i takođe će u nove zakone uključiti preporuke koje su predložili ključni institucionalni akteri na terenu, kao i predstavnici civilnog društva. Zakoni moraju biti interaktivni i slediti princip međusobne komplementarnosti.

Takođe treba napomenuti da su trenutno socijalne usluge u važnoj fazi razvoja, gde je naglasak na zadovoljavanju trenutnih potreba ranjivih grupa u društvu, poboljšanju kvaliteta usluga i ubrzavanju decentralizacije finansijskog i administrativnog upravljanja socijalnim uslugama na nivou opština.

Drugi osnovni zakon o radu centara za socijalni rad, definiciji njihove delatnosti i povezanosti sa zaštitom dece je Zakon o Socijalnim i Porodičnim Uslugama. Ovaj zakon definiše i reguliše pružanje socijalnih i porodičnih usluga za osobe u nevolji i porodice u nevolji na Kosovu na osnovu najboljih interesa deteta, što bi trebalo da bude prvo i najvažnije razmatranje. Zakon takođe definiše ulogu ključnih aktera na centralnom i opštinskom nivou u pružanju porodičnih i socijalnih usluga. Ove usluge su definisane zakonom⁹ treba da bude u saradnji sa porodicama, zajednicom, nevladinim organizacijama i drugim telima koja pružaju socijalnu zaštitu, socijalno savetovanje i, u izuzetnim okolnostima, materijalnu pomoć deci i njihovim porodicama koje su u nevolji i žive na njenoj teritoriji, oslanjajući se na proceni njihovih potreba za ovim uslugama i sposobnost opštine da ih razumno ispunи. Glavni organ za osiguranje socijalne zaštite i dobrobiti njihovih građana je Opštinska direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu putem CSR. Nesposobnost ovih direkcija da obezbede neophodan kvalitet usluga može direktno uticati na dobrobit korisnika socijalnih usluga.

Ovim zakonom se takođe nalažu centri za socijalni rad kao glavni organi opštinskih vlasti koji pružaju socijalnu negu, socijalnu zaštitu i savetovanje u okolnostima kada dete treba socijalne i porodične usluge. CSR su odgovorni za identifikovanje i pružanje usluga ranjivim grupama, i s tim u vezi, iz diskusija sa predstvincima CSR, kao i u mnogim izveštajima koje su objavile lokalne institucije i NVO, istaknuti su mnogi nedostaci u svojstvu CSR da bi uglavnom ispunili svoj mandat zbog nedostatka potrebnih ljudskih i finansijskih resursa za procenu situacije sve dece i porodica u njihovim opštinama i njihove usluge ne dopiru do svih porodica kojima je potrebna.¹⁰

Suočavanje sa svim ovim izazovima sigurno dolazi kao rezultat decentralizacije socijalnih i porodičnih usluga koja nije uspešno sprovedena, a to je dovelo do nesporazuma u podeli nadležnosti, ali i lošeg upravljanja socijalnim i porodičnim uslugama. Treba podsetiti da je proces decentralizacije socijalnih usluga započeo 2009. godine, ali uprkos naporima da se ona finalizuje, ovaj proces ostaje jedan od glavnih izazova u sektoru socijalne zaštite.

Iako su nadležnosti decentralizovane sa centralnog na opštinski nivo, neodrživo finansiranje socijalnih i porodičnih usluga ometa završetak procesa decentralizacije, pružajući tako kvalitetne i održive socijalne usluge građanima kojima je potrebna socijalna zaštita. Svakako da takva izazovna situacija zahteva koordinaciju i saradnju mnogih strana i pružalaca usluga da preuzmu brigu na osnovu individualnih potreba i da pruže rešenja na integriran i koordinisan način za decu i porodice u socijalnoj potrebi.¹¹ Umrežavanje, koordinacija i integracija između ključnih aktera i partnera smatra se ključem za podizanje kvaliteta socijalnih usluga.

Međutim, očekuje se da će se dogoditi novi događaji ove godine i kasnije, pošto je vlada Kosova odobrila koncept papir za izradu *zakona o socijalnim i porodičnim uslugama* u februaru 2019. godine.

S obzirom na to da većina dece u riziku dolazi iz teških porodičnih ekonomskih prilika i uslova, *Zakon br. 2003/15 o Šemi socijalne pomoći na Kosovu i Zakon br. 04/L-096 o izmenama i dopunama Zakona o šemi socijalne pomoći* čiji je cilj pružanje mreže socijalne sigurnosti u okviru sistema socijalne zaštite na Kosovu i ublažavanje siromaštva pružanjem pomoći siromašnim i ugroženim porodicama. Odnosno, ovaj zakon definiše šemu socijalne pomoći na Kosovu u cilju zaštite i nege porodica u riziku u socijalnom smislu. Reguliše pružanje finansijske pomoći porodicama koje ispunjavaju uslove u skladu sa kriterijumima utvrđenim u ovom zakonu i u okviru sredstava koja su dodeljena u tu svrhu.

⁹ Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakon br. 04/L-081 o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2447>

¹⁰ Koncept za socijalne i porodične usluge, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Odeljenje za socijalnu i porodičnu politiku, <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40521>

¹¹ Isto.

Šema socijalne pomoći deluje u dve kategorije: prva kategorija odnosi se na izdržavane članove porodice koji nisu sposobni za rad; dok je druga kategorija za porodice u kojima je najmanje jedan član sposoban za rad i gde je ili dete mlađe od 5 godina i/ili siroče mlađe od 15 godina pod stalnom porodicom.¹² Porodice obe kategorije moraju biti podložne kontroli imovine i prihoda kako bi doabile podršku kako je određeno zakonom, da lica koja ispunjavaju uslove za prijavljivanje moraju biti državljeni Kosova ili negrađani, uključujući državljane strance sa boravišnom dozvolom, tražioce azila, izbeglice ili lica koja imaju privremenu ili dopunsku zaštitu. S tim u vezi, smatra se da trenutna šema ne pruža potrebnu zaštitu porodicama radne dece iz niza razloga zasnovanih na starosnom kriterijumu izgleda nepravedno i to može biti pokretački faktor za decu koja rade na ulici ili u potrazi za dobročinstvom. Drugo, trenutna šema se ne odnosi na adekvatan način na sve porodice dece koje rade, jer kao da nisu državljeni, tada trenutno neće imati pristup šemi. Treće, postupak prijave je veoma složen i specifične marginalizovane grupe kao što su pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana, osobe sa invaliditetom ili osobe koje su nepismene mogu imati poteškoća u pristupu šemi zbog nedostatka registracije ili nedostatka potrebnih dokumenata.¹³

Takođe *Zakonik br. 06/L-006 Zakonik o pravu maloletnika* uređuje postupak protiv maloletnika kao učinjoca krivičnog dela, umeštane dece i maloletnika kao učesnika u postupku, organa koji vode krivični postupak i izvršenja mera i kazni krivičnih dela krivična dela i zaštitu maloletnika i dece koja su oštećena i povređena krivičnim delom. Često kada je maloletnik umešan u krivično delo, može doći do toga da sistem podrške porodice, društva ili institucije nije uspeo da im pomogne i da, uprkos delu koje su počinili, treba ga poštovati kao čoveka i da sistem odgovara u pravovremen i efikasan način. Da bi se na situaciju odgovorilo svesnošću i preventivnim delovanjem u ovom aspektu, neophodno je da se naša intervencija kao društva usredsredi na ostvarivanje njihovih osnovnih prava na dostoјanstven i ravноправan život sa svim vršnjacima, kako bi stvorila mogućnosti i šanse za reintegraciju u porodicu i društvo tako što će ih uključiti u programe prevaspitavanja i obuke koji se fokusiraju na njihov potencijal i veštine da postanu korisni i vredni članovi društva.

Svrha *Zakon br. 04/L-218 o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava trgovine ljudima* je definicija zakonskih odredbi kojima se nadležnim lokalnim vlastima daju prava, obaveze i odgovornosti za sprečavanje i borbu protiv trgovine ljudima u svim njenim oblicima; zaštita žrtava trgovine ljudima, uključujući pružanje prava, kao pravnu pomoć; medicinska pomoć; psihosocijalna podrška; pružanje nadoknade i druga prava svim osobama za koje se tvrdi da su ili su identifikovane kao žrtve trgovine ljudima, bez obzira na pol, starost, bračni status, jezik, fizičku ili mentalnu ometenost, seksualnu orientaciju, nacionalnost, političko mišljenje ili uverenje, veru ili uverenje, rasu, etničku socijalni, imovinski, rođeni ili drugi status, kroz pristup zasnovan na ljudskim pravima, u potpunoj saglasnosti sa međunarodnim instrumentima ljudskih prava i standardima.

Vredi napomenuti da su socijalna pitanja međusobno povezana i često utiču na oblast obrazovanja, s tim u vezi zahteva koordinaciju akcija između sektora u oblasti socijalne i obrazovne koje mogu uticati na prevenciju i uklanjanje različitih oblika rizika za decu, i da kao i u obrazovanju i podizanju svesti svih u obrazovnom sistemu o negativnim faktorima koji mogu uticati na napore u zaštiti dece i ugroziti njihovo blagostanje, razvoj i zdravlje. U ovoj oblasti pozivamo se na *Zakon br. 04/L -032 o preduniverzitetskom obrazovanju* - kojim se reguliše preduniverzitsko obrazovanje i obuka sa nivoa Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja (ISCED) od 0 do 4, uključujući obrazovanje i obuku dece i odraslih koji stiču kvalifikacije na tim nivoima. Vredi napomenuti da se preduniverzitsko obrazovanje zasniva na opštim principima da nikome ne treba uskratiti pravo na obrazovanje, da je preduniverzitsko obrazovanje zajednička odgovornost roditelja, obrazovnih organa i institucija, opština i vlade, prema odgovarajuće funkcije i dužnosti definisane ovim zakonom. Ovi ključni akteri dužni su da planiraju i pružaju efikasne, efektivne, fleksibilne, inkluzivne i profesionalne usluge, dizajnirane da obezbede svoj deci jednaka prava na obrazovanje, u skladu sa njihovim specifičnim veštinama i potrebama, kao i za napredni obrazovni i socijalni razvoj. Takođe su dužni da uzmu u obzir međunarodno prihvaćene norme za obrazovanje za sve, dečija prava, zaštitu ranjivih grupa u društvu i za unapređenje rodne ravноправnosti. Treba napomenuti da je prema zakonu o preduniverzitetskom obrazovanju obrazovanje obavezno za sve uzraste od 6 do 15 godina i da ovaj zakon garantuje jednak obrazovanje za sve zajednice na Kosovu,

12 Zakon br. 04 / L-096 o izmenama i dopunama Zakona br. 2003/15 o Šemii socijalne pomoći na Kosovu.

13 Avdiu, Natyra, 2014, Analiza situacije dece u pokretu, TdH, Priština, https://childhub.org/sq/system/tdf/library/attachments/2014_kosovo_situation_analysis_albanian.pdf?file=1&type=node&id=8159

a nastavak obaveznog obrazovanja učenika je osnovna odgovornost roditelja i na drugi način krši zakon. Ako se učenik iz bilo kog razloga ne prijavi, ne pohađa školu ili prekine obavezno školovanje, njegovi roditelji se kažnjavaju za manje prekršaje ako je izostanak rezultat namernog postupanja ili nemara roditelja. U takvim slučajevima, opština pismeno obaveštava Ministarstvo.¹⁴

-Na osnovu gore navedene analize važećih zakona, ali i trenutne situacije porodica ili dece u socijalnoj potrebi, možemo naglasiti da podršku najugroženijim grupama na Kosovu karakterišu mnogi izazovi, pre svega zbog nedostatka političke volje da se obezbedi održivi model finansiranje i upravljanje socijalnim uslugama, i dalje zbog nefunkcionisanja odgovarajućeg mehanizma za planiranje, praćenje i inspekciju; nedostatak investicija u poboljšanje fizičke infrastrukture pružanja socijalnih usluga i nedostatak ulaganja u razvoj ljudskih kapaciteta. Situacija naročito odvraća na lokalnom nivou, s nekim razlikama između opština.

Trenutni pravni okvir ne garantuje u potpunosti finansiranje socijalnih usluga, podelu odgovornoštih između centralnog i opštinskog nivoa, praćenje i inspekciju kvaliteta socijalnih usluga, čime se sprečava završetak procesa decentralizacije socijalnih i porodičnih usluga u Kosovo. Trenutno ne postoji mehanizam za pravednu raspodjelu budžeta za socijalne usluge zbog nedostatka formule finansiranja socijalnih usluga (iako postoji novoizrađeni zvanični dokument za koji se očekuje da bude sproveden¹⁵).

Iako na Kosovu postoji visok stepen socijalne ugroženosti, socijalna zaštita nije pitanje koje se smatra prioritetom na političkoj agendi. Ovo se odnosi i na centralni i na opštinski nivo. Okvir planiranja budžeta ne obavezuje opština da utvrdi budžet koji se posebno dodeljuje samo socijalnim službama¹⁶. U ovom aspektu je takođe potrebno razjašnjenje nadležnosti odgovornih institucija; stvaranje posebnog granta za socijalne i porodične usluge, koštanje socijalnih usluga, jačanje CSR, saradnja sa nevladinim organizacijama itd.

Do sada opštinske vlasti oblast socijalnih i porodičnih usluga nisu tretirale kao prioritet. Nije dodeljeno i planirano dovoljno sredstava za pokrivanje troškova minimalnih standarda za pružanje socijalnih usluga, iako Zakon o finansiranju lokalne samouprave reguliše pitanje finansiranja opština na osnovu poglavlja IV, člana 65, tačka 1 i poglavlja X, Član 124, tačka 5 Ustava Kosova. U tom kontekstu, postoji potreba da se utvrde finansijski resursi koji su na raspolaganju opštinama na Kosovu, uključujući opštinske sopstvene prihode, grantove i druga finansijska sredstva neophodna za vršenje opštinskih nadležnosti.

Konceptom za finansije lokalne samouprave predviđen je poseban grant za socijalne usluge kao odbitak od opštег granta, a Ministarstvo rada i socijalnog staranja biće obavezno da utvrdi kriterijume ili formulu za finansiranje ove posebne donacije, koja će biti od otvorenog tipa, isto kao i posebna pomoć za obrazovanje i posebna pomoć za zdravstvo. Ovo finansiranje socijalnih usluga vršiće se u skladu sa budžetskim mogućnostima, ali osiguravajući minimalne standarde ovih usluga. Specifični grant za socijalne usluge - predviđeno je da bude grant otvorenog sistema i uključivaće finansiranje socijalnih, stambenih i dnevnih usluga, na osnovu minimalnih standarda za socijalne usluge koje je postavilo Ministarstvo rada i socijalnog staranja.¹⁷

14 Zakon br. 04/L –032 Zakon o pred-univerzitetskom obrazovanju

15 Konceptni dokument za finansije lokalne uprave, Ministarstvo finansija mart - septembar 2018: <https://konsultimet.rks-gov.net/Storage/Consultations/15-52-14-23082018/Koncept%20Dokumenti%20p%C4%8De%20Financat%20e%20Pushtetit%20Lokal.docx>

16 KONCEPTNI DOKUMENT O FINANSIJAMA LOKALNE UPRAVE, koji je pripremilo Ministarstvo finansija. <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40447>

17 Isto.

Uloga i mandat institucija na centralnom i lokalnom nivou

Telo staratelja - podrazumeva telo odgovorno za zaštitu dece, koje deluje u okviru Centra za socijalni rad i takođe. Centar za socijalni rad, u svojstvu organa starateljstva, preduzima potrebne mere za zaštitu deteta na osnovu procene detetovih potreba.

Odgovornost za pružanje mera zaštite dece uglavnom je zadužena **CSR**. Međutim, **institucije na centralnom nivou** su odgovorne za dizajniranje i sprovođenje standardnih politika i uspostavljanje mehanizama za zaštitu dece. S druge strane, **opštine** imaju specifičnu ulogu i odgovornost, takođe određene u zakonodavnom okviru koji se odnosi na socijalnu zaštitu i specifične akcije prema dečjoj zaštiti (uglavnom se sprovode kroz CSR). Ta-

kodje, **licencirane NVO** imaju ulogu u sigurnosnoj mreži za zaštitu dece.

Ovo stvara međusobno povezan krug koji deli odgovornosti "i koji bi trebalo da se podržavaju u posizanju minimalnih standarda brige o ranjivim grupama i dečjoj zaštiti.

Osim zakonske odgovornosti ovih institucija, od njih se zahteva i da osiguraju kvalitet programa koji podržavaju decu i njihove porodice, dečju zaštitu, uključujući sprečavanje pretnji njihovim životima, nasilja, zanemarivanja, zlostavljanja, maltretiranja, napuštanja i eksploracije. Zakon o socijalnim i porodičnim službama¹⁸ usvojen 2005. godine definiše uloge i odgovornosti Ministarstva rada i socijalnog staranja i opština u vezi sa pružanjem socijalnih usluga. Prema zakonu, ukupna odgovornost za organizovanje i pružanje socijalnih i porodičnih usluga na Kosovu pripada Ministarstvu rada i socijalne zaštite (MRSZ), dok je Odeljenje za socijalnu politiku i porodicu ključno telo u MRSZ koje je odgovorno za usluge socijalne.

Uloga staratelja takođe je definisana zakonodavstvom u zakonu o porodici¹⁹ i Zakon o zaštiti dece²⁰.

Socijalne i porodične usluge definisane su Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama, poput direktnog pružanja socijalne zaštite, savetovanja i/ili u izuzetnim okolnostima, materijalne pomoći u korist ljudi u nevolji. MRSZ je odgovorno za razvoj socijalnih politika i strateških planova koji osiguravaju da svi građani Kosova imaju jednak pristup socijalnim uslugama.

S druge strane, odgovornosti *opština* i njihova uloga u zaštiti dece definisane su Zakonom o dečjoj zaštiti kao i Zakonom o socijalnim i porodičnim službama. U oba zakona se napominje da je svaka opština odgovorna za pružanje usluga i preventivne mere, zaštitu i reintegraciju zaštite dece na svojoj teritoriji, u skladu sa standardima i politikama vlade ili nadležnih ministarstava. U ovom slučaju, opštine su dužne da preduzmu korake da identifikuju prirodu i obim potrebe za zaštitom dece na svojoj teritoriji, da pripreme godišnje planove i odgovarajuće finansiranje za razvoj i održavanje službi za zaštitu dece, a takođe su opštine dužne da putem relevantne direkcije, da imenuju najmanje jednog službenika za zaštitu dece, koji je dužan da saraduje, razmenjuje informacije i podatke sa relevantnom Jedinicom za dobro upravljanje. U skladu sa Zakonom o porodici, Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama, Zakonom o lokalnoj samoupravi i memorandumima o razumevanju koji su potpisali MRSZ, Ministarstvo lokalne samouprave (MLSU) i Ministarstvo finansija (MF), u januaru 2009. Godine, potpisivanjem Memoranduma o razumevanju (MoR) između stranaka, preneli su upravljačke odgovornosti centara za socijalni rad (CSR) sa MRSZ-a na opštine.

¹⁸ Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakon br. 04 / L-081 o izmenama i dopunama zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2447>

¹⁹ Porodični zakon Kosova, član 6. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2410>

²⁰ Zakon o dečjoj zaštiti, član 27. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

Opštinska direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu ima mandat od opštinskih vlasti da bude odgovorna za opštinska pitanja socijalne zaštite i upravlja centrima za socijalni rad (CSR). Prema ovom sporazumu, socijalne službe su pod opštinskom odgovornošću pod upravom opštinskih Direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu (DHSS), dok proširena socijalna šema ostaje centralizovana, stambene službe su ostale pod centralnom kontrolom DMS-a u MRSZ-u.

Zakonski okvir nalaže centrima za socijalni rad kao glavnim telima opštinskih vlasti da pružaju socijalnu zaštitu, socijalnu zaštitu i savetovanje u okolnostima kada dete/odrasla osoba treba socijalne i porodične usluge. Pozivanje na nadležnosti centara za socijalni rad nalazi se u nekoliko zakona, uključujući: Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, Zakon o dečjoj zaštiti, Zakon o porodici, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici i Zakon o maloletničkom pravosuđu.

CSR su odgovorni za identifikovanje i pružanje usluga ranjivim grupama. Njihov mandat preporučuje da, ako CSR „ima osnova za sumnju da dete dete, državljanin ili nađeno na njihovoj teritoriji napušteno, deca bez roditeljskog staranja, koja pate ili su u opasnosti od bilo kog oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, kazne ili zlostavljanja, nemara ili nemarno postupanje, uključujući seksualno zlostavljanje, dok je pod negom roditelja ili bilo koga drugog ko brine o detetu, CSR treba da preduzme sve neophodne korake radi osiguranja dobrobiti deteta, da prijavi stvar nadležnom odeljenju i u roku od 24 sata razvije stručna procena potreba deteta za zaštitom. Sastavni deo sistema zaštite dece je obavezno izveštanje i obaveza profesionalaca da sarađuju sa CSR. Istovremeno, CSR sam ne može i ne predstavlja sistem zaštite dece na Kosovu. Da bi reagovale i preduzele mere za zaštitu dece koja rade, takođe su dužne da vode druge institucije, mada postoje slučajevi kada su dužne da uključe CSR. Iako su ovi centri zaduženi za pružanje usluga koje se mogu smatrati neophodnim za obezbeđivanje dobrobiti pojedinaca i porodica, u praksi, međutim, imaju poteškoća u izvršavanju svog mandata.

Ove poteškoće uglavnom potiču iz nedostatka potrebnih ljudskih i finansijskih resursa za procenu situacije sve dece i porodica u njihovim opštinama, a njihove usluge ne dopiru do svih porodica kojima je potrebna. U nedostatku resursa i podrške, CSR su preopterećeni hitnim odgovorima, ostavljujući po strani usluge prevencije, naknadne usluge i postizanje/održavanje visokog kvaliteta pružanja usluga. Razlog tome je ne samo nedovoljan broj zaposlenih u CSR pored slučajeva u potrebi, već i zbog nedostatka profiliranja u CSR.²¹

Ostale relevantne institucije za zaštitu dece

Pored CSR-a, opština, MRSZ-a i NVO-a kao dela civilnog društva, takođe su i druge relevantne institucije koje čine mrežu bezbednosti dece za zaštitu:

- Ministarstvo obrazovanja sa direkcijama za obrazovanje u opštinama, uključujući škole i vrtiće.
- Agencije za sprovođenje zakona i sudstvo: Policija sa različitim direkcijama (policija u zajednici, nasilje u porodici, borba protiv trgovine ljudima itd.) kao i sudovi i tužilaštvo.
- Kancelarija za zaštitu i podršku žrtvama (deo državnog tužilaštva).
- Inspekcije rada.
- Bolnice i zdravstveni centri u opštinama.
- Kosovska probaciona služba²²(Ministarstvo pravde)
- Popravni centar za žene i maloletnike²³

²¹ Analiza situacije: Pravni i fiskalni kontekst i kapaciteti pružalaca socijalnih usluga na Kosovu, Save the Children in Kosovo Evropski centar za istraživanje i politiku socijalne zaštite (2018). Dostupno u: <https://kosovo.savethechildren.net/sites/kosovo.savethechildren.net/files/library/SHQ%20Analiza%20e%20Situates.pdf>

²² Probaciona služba Kosova: <https://md.rks-gov.net/page.aspx?id=2,19>

²³ Popravni centar za žene i maloletnike:<https://shkk.rks-gov.net/en/institucionet-single/2224>

Strateški dokumenti i unakrsni mehanizmi delovanja za zaštitu dece

Strateške dokumente, akcione planove i zakone o zaštiti dece sponzorišu i sastavljaju centralne vlasti i relevantna ključna ministarstva, a socijalne aspekte zaštite dece vodi MRSZ.

Kabinet premijera sa Kancelarijom za dobro upravljanje je više telo koje razvija strateške dokumente za sve socijalne kategorije, uključujući decu. Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSZ) ima vodeću ulogu u socijalnoj zaštiti svih kategorija, a posebno dece, kontaktirajući ih direktno sa centralizovanim telima i mehanizmima ili preko opštinskih struktura, uglavnom centara za socijalni rad. Akcije su regulisane zakonima i drugim unakrsnim radnim i koordinacionim telima i mehanizmima. Mere zaštite dece takođe su podržane akcijama i takođe ih strateški pripremaju Ministarstvo obrazovanja i nauke, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo pravde i druge unakrsne institucije koje se bave pravima i zaštitom dece.

Ključni mehanizmi²⁴:

Formiranje i uspostavljanje svih ovih mehanizama na centralnom nivou svakako su snažni stubovi za osiguranje zaštitnog i funkcionalnog sistema u zaštiti dece, ali u praksi se ispostavlja da oni nisu uvek u potpunosti funkcionalni i da nedostaje efikasna koordinacija mehanizam između lokalnog i centralnog nivoa koji im omogućava zajedničku izradu politika za relevantne akcije koje bi ojačale operacionalizaciju ovih mehanizama. Ista situacija se odražava na lokalnom nivou postojanjem mnogih koordinacionih tela koja se sastoje od istih profesionalaca, što je stvorilo preklapanje, opterećenje i zabunu u vezi sa uslugama. Zbog toga je potrebno bolje upravljanje ovim telima u strukturiranom mehanizmu kako bi se osigurala efikasnost u koordinaciji akcija između centralnih i lokalnih aktera.

Uprkos svim akcijama i naporima da se izgradi sistem zaštite za svu decu, a posebno za decu koja se smatraju najugroženijima i čija osnovna prava i dalje krše, institucije na centralnom i lokalnom nivou i dalje se suočavaju sa finansijskim izazovima i nedostacima u ljudskim resursima, kao i značajne tehničke i profesionalne nedostatke. Kao rezultat, oni ne reaguju kroz postojeće mehanizme za poboljšanje situacije i dobrobiti dece za koju su ovlašćeni. To je zbog nedostatka odlučnosti i nedoslednosti u sprovođenju socijalnih strategija i funkcionisanja mehanizama zaštite dece, a u mnogim slučajevima i preusmeravanja javnih sredstava namenjenih u tu svrhu.

Državna tela koja rade na ostvarivanju dečjih prava²⁵

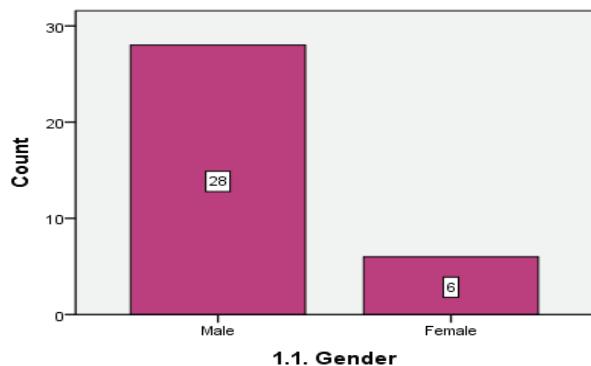
Pod „Vladinim telom“ podrazumeva se mehanizam koji je uspostavila Vlada za pregled ili postavljanje pitanja koja Vlada stavlja u nadležnost vladinih tela. Vlada takođe odlukom o njegovom osnivanju utvrđuje sastav i mandat vladinog tela. U aspektu uspostavljanja državnih organa i koji uglavnom imaju mandat da rade na ostvarivanju prava deteta u potpunosti, došlo je do nekih vrlo značajnih pomaka, omogućivši na ovaj način uspostavljanje nekoliko takvih mehanizama, kao što su: (a) Međuministarски komitet za prava deteta, (b) Komitet za sprečavanje i eliminisanje teških i opasnih dela dece, (c) Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom, (d) Savet za zaštitu i pravdu za decu, (e) Kosovski komitet za zdravlje majke i deteta, (f) nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, (g) lokalni odbori za praćenje dečjeg rada, (h) vladine radne grupe u kosovskim institucijama.

24 Videti takođe u dodatku detaljan opis ključnih mehanizama.

25 Rezime zakona koji štite dečja prava na Kosovu. Autor: Kendresa Ibra-Zariki januar 2012 http://tdh-europe.org/upload/document/5123/1411_Summary_Of_Laws_That_Protect_Children_original.pdf

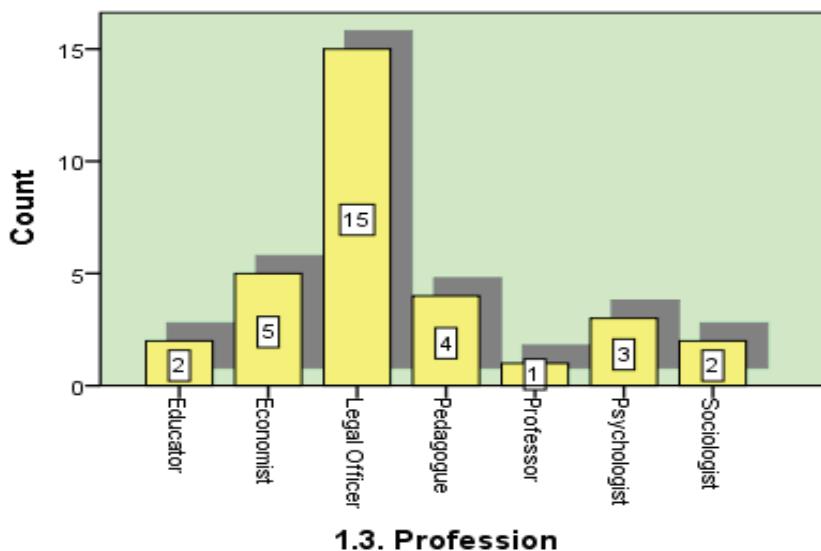
5. STATISTIKA I ANALIZA UPITNIKA SA DIREKTORIMA CSR

1. Demografski podaci ispitanika (rukovodilaca) iz centara za socijalni rad

1.1. Gotovo svi ispitanici bili su na mestu direktora/rukovodioca Centra za socijalni rad. Od 34 ispitanika, 28 su muškarci (83,3%), a 6 (16,7%) su žene.

1.2. Svi oni (100%) su završili visoko obrazovanje.

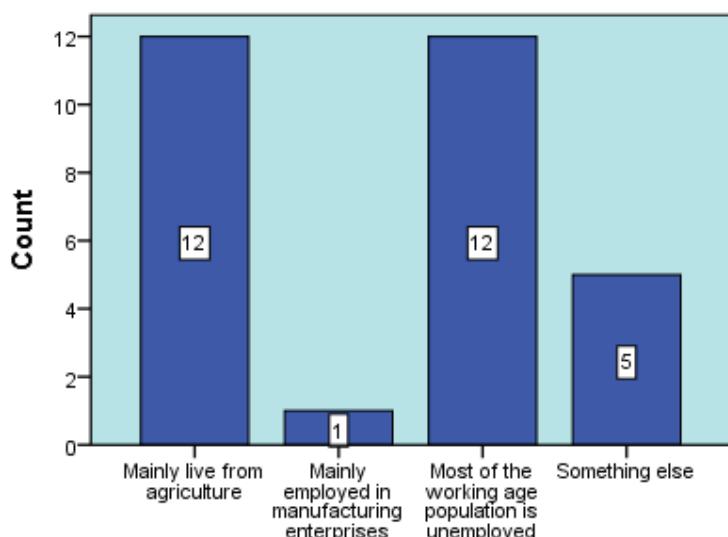
1.3. Od 32 ispitanika koji su odgovorili na ovo pitanje, njih 15 (46,9%) ima akademsko obrazovanje, 5 od njih (20%) ima akademsko obrazovanje iz ekonomije, 4 (12,5%) ima akademsko obrazovanje iz oblasti pedagoga, 3 (9,4%) imaju akademsko obrazovanje iz psihologije, 2 (6,3%) iz sociologije, dok ostatak pripada drugim profesijama, poput biologije, političkih nauka, obrazovanja i pedagogije

2. Socijalne i geografske karakteristike lokalne samouprave (opštine) obuhvaćene CSR

2.1. Od 40 centara za socijalni rad koji postoje u 38 kosovskih opština, 34 od ovih centara odgovorilo je na upitnik. Ukupan broj stanovnika iz ovih opština je 1.411.022 stanovnika, od čega 83.186²⁶ deca su u nadležnosti odgovarajućih centara. U međuvremenu, broj profesionalnih radnika zaposlenih u centrima za socijalni rad u odnosu na broj stanovnika u 36 opština koje učestvuju je ukupno 175 profesionalnih radnika.

2.2. Broj stanovnika u nadležnosti centra za socijalni rad	2.3. Broj dece u nadležnosti centra za socijalni rad	2.4. Broj profesionalnih zaposlenih zaposlenih u CSR u odnosu na broj stanovnika u opštini
1411022	83186	175

2.2. U pogledu ekonomskih karakteristika, rezultati pokazuju da se od 34 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 11 CSR (40,3%) nalazi u opštinama u kojima stanovnici uglavnom žive od poljoprivrede; 1 CSR (3,6%) se nalazi u opštini u kojoj su stanovnici zaposleni u proizvodnim preduzećima; 11 CSR (40,3%) nalazi se u opštinama u kojima je većina radno sposobnog stanovništva nezaposlena; dok je 5 CSR (17,9%) naglasilo da se stanovnici njihove opštine ekonomski održavaju u drugom obliku, uglavnom putem privatnih preduzeća.

2.6. Economic characteristics

2.3. U međuvremenu, analiza geografskih karakteristika pokazuje da 8 DOP (28,6%) živi u opštinama koje su uglavnom planinske; 6 DOP (21,4%) živi u opštinama koje su uglavnom ravničarske; i 14 CSR (50%) živi u mešovitim opštinama.

Važno je naglasiti da ekonomске karakteristike koriste na puno kapaciteta porodice da se brinu o deci i trebaju jače službe socijalne i dečje zaštite kako bi podržale porodice sa decom. Istovremeno, nedovoljno dobro razvijene zajednice imaju više poteškoća u razvoju socijalnih usluga i bilo kojih drugih načina podrške koje su potrebne porodicama.

2.4. Statistički podaci pokazuju da u 18 opština²⁷ postoji 521 institucija i organizacija koje se bave decom. U 26 opština postoji 670 škola, školskih ustanova i drugih obrazovnih institucija. Dalje, u 25 opština postoji ukupno 175 zdravstvenih ustanova. Ukupno se 29 pravosudnih institucija nalazi u 23 opštine, 15 ustanova socijalne zaštite (17 opština), 6 ustanova za decu bez roditeljskog staranja (17 opština), 14 ustanova za decu sa smetnjama u razvoju (23 opštine), 9 ustanova za decu sa problemi-

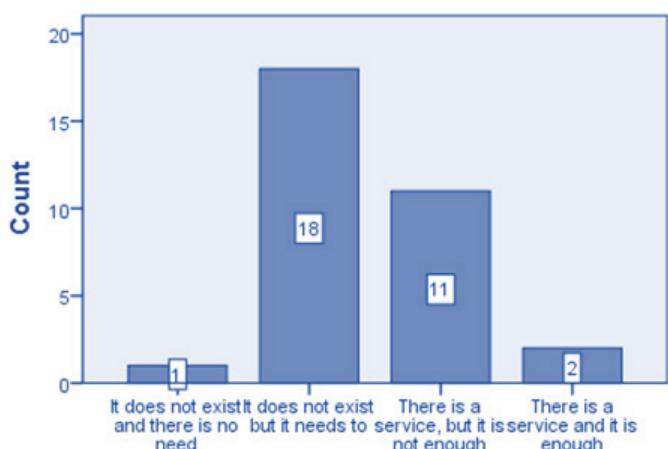
²⁶ Procenjuje se da je ovaj broj mnogo veći nego što je naznačeno u primljenom upitniku. Međutim, ovo ukazuje da CSR nemaju ažurirane statističke podatke o broju dece pod njihovom nadležnošću.

²⁷ Statistički podaci pokazuju da razumevanje stručnjaka iz CSR u vezi sa drugim institucijama koje se bave decom nije dosledno, pa se

ma (19 opština), 34 ustanove za hraniteljske porodice (24 opštine), 17 dnevnih centara za decu sa smetnjama u razvoju (23 opštine), 45 nevladinih organizacija (NVO) koje rade sa i za decu i sarađuju sa centrima za socijalni rad (24 opštine) i na kraju 26 organizacija Crvenog krsta (27 opština).

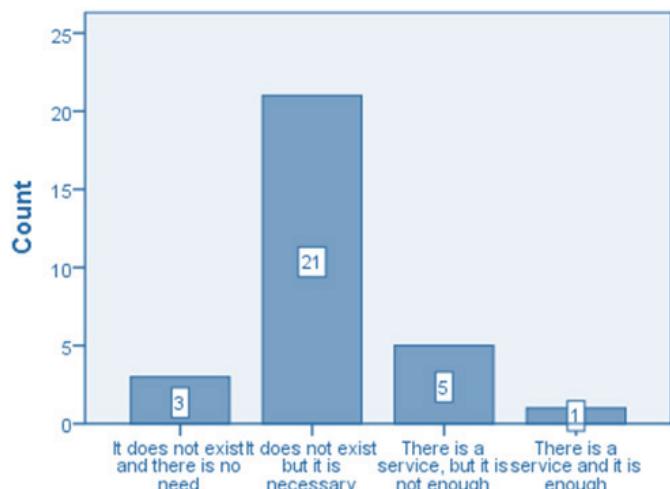
2.5. U nastavku, rezultati pokazuju pregled socijalnih usluga za decu koje centri imaju i koje su centrima potrebne.

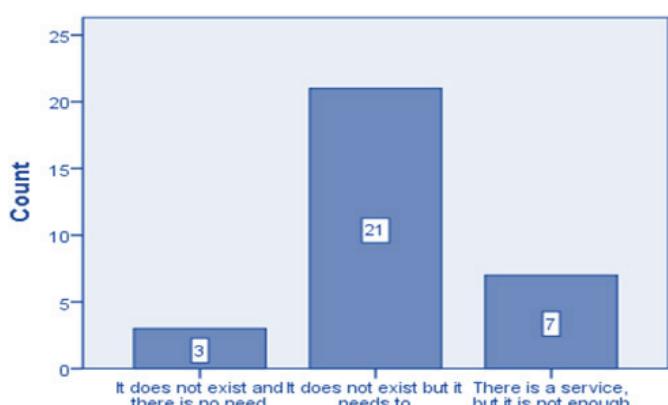
2.10. 1. Counseling services for children with behavioral problems and their parents

Dalje, u službama kućne nege, od 34 CSR koji su se odgovorili, 21 CSR (58,33%) je izvestilo da usluga ove vrste ne postoji, ali je izuzetno neophodna; 5 CSR (13,9%), prijavljuju da usluga postoji, ali nije dovoljna; za 3 CSR (8,3%) ova usluga niti postoji niti je potrebna; a samo 1 CSR (2,7%) izvestilo je da usluga kućne nege postoji i da je dovoljna.

Što se tiče potrebe za savetodavnim uslugama za decu sa problemima u ponašanju i njihove roditelje, od 34 CSR koji su odgovorili, 18 CSR (50%) je prijavilo da takva usluga ne postoji, ali da za njom postoji velika potreba; 11 CSR (30,5%) je izvestilo da ova savetodavna služba, poput savetovanje za porodicu u potrebi, postoji, ali nije dovoljno; 2 CSR (5,5%), prijavljuju da usluga postoji i da je dovoljna; dok je samo 1 CSR (2,7%) izvestio da ova savetodavna usluga ne postoji i da nije potrebna.

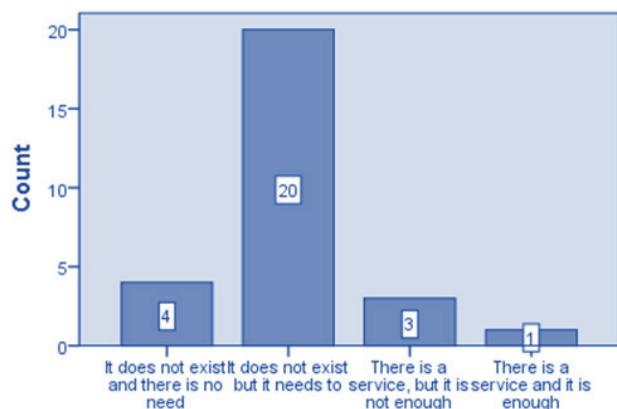

2.10. 2. Home care

2.10. 3. Care of daily stay for children in need

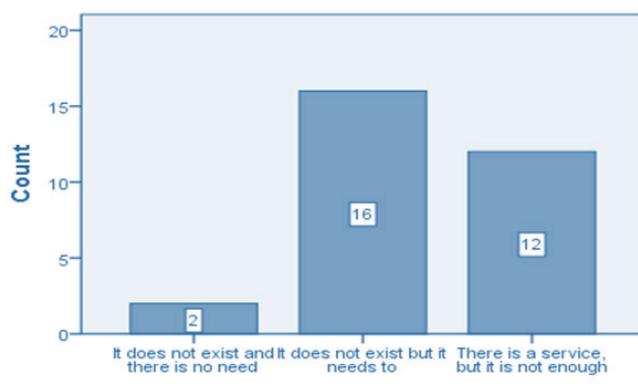
Treća usluga o kojoj su pitani direktori odgovarajućih centara su usluge dnevnog boravka za decu u nevolji. Od 31 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 21 CSR (37,7%) odgovorilo je da takva usluga ne postoji u njihovom centru, ali je neophodna; 7 CSR (21,6) su prijavili da usluga postoji, ali da nije dovoljna; dok je 3 CSR (9,1%) prijavilo da usluga ne postoji i da nije potrebna.

Na pitanje o uslugama koje pružaju podržani smeštaj za decu sa invaliditetom ili decu bez roditeljskog staranja, od 29 CSR koji su odgovorili, 20 (68,9%) CSR je izjavilo da usluga ne postoji, ali je potrebna; 4 CSR (13,8%) je izvestilo da usluga ne postoji i da nije potrebna; 3 CSR (10,3%) prijavljuju da usluga postoji u njihovom centru, ali da nije dovoljna; a samo 1 CSR (3,4%) izveštava da usluga postoji i da je dovoljna.

2.10. 4. Supported housing for children with disabilities or children without parental care (eg small communities such as dormitories)

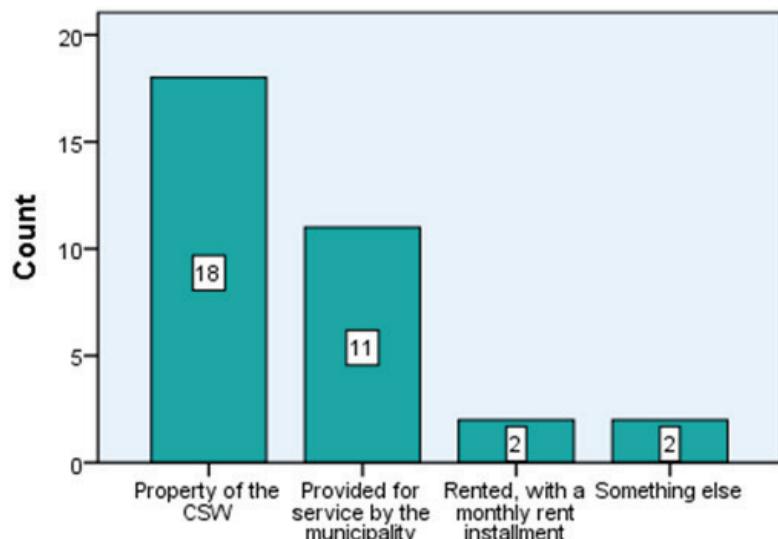
Na kraju se analiziraju dodatne obrazovne usluge koje se pružaju deci u nevolji. Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 16 CSR (53,3%) je izvestilo da usluga ne postoji i da je potrebna; 12 CSR (40%) izveštava da usluga postoji, ali da nije dovoljna; a samo 2 CSR (6,7%) naznačili su da usluga ne postoji i da nije potrebna.

2.10. 5. Additional educational services for children in need

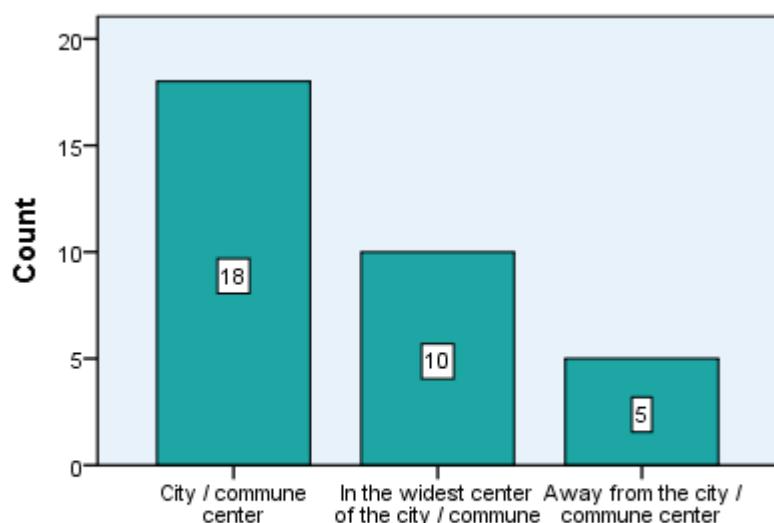
3. Infrastruktura, tehnička i logistička oprema CSR

3.1. Treći deo upitnika sastojao se od analize infrastrukture, tehničke i logističke opreme CSR. Od 31 CSR koje su odgovorile na ovo pitanje, 18 CSR (54,8%) radi u zgradbi koja je u vlasništvu CSR; 11 CSR (35,5%) obavlja svoje aktivnosti u zgradbi koja je u vlasništvu opštine; 2 CSR (6,1%) rade u iznajmljenoj zgradbi; u međuvremenu, 2 (3,2%) od njih posluju u maloj kancelariji.

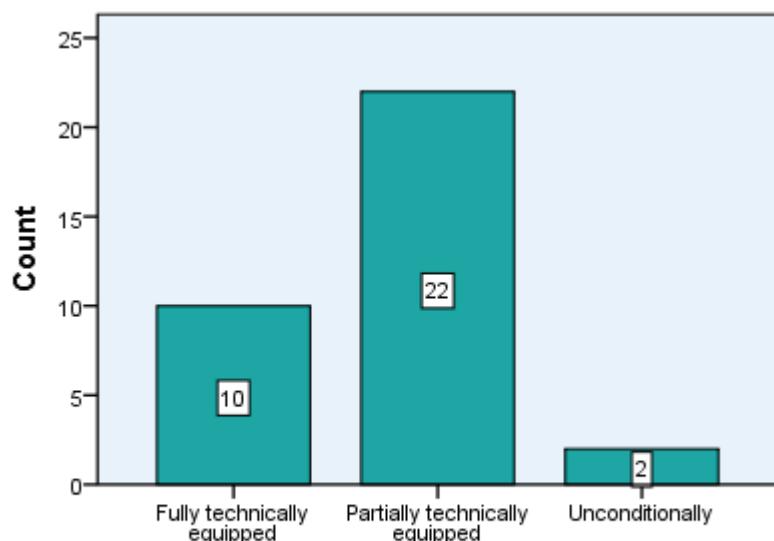
3.1. The building in which the CSW operates is:

3.2. 18 od 31 zgrada CSR (58,1%) nalaze se u centru grada/opštine; 10 CSR (29%) rade u zgradama koje se nalaze u širem delu centra grada/opštine; i 5CSR (12,9%) rade u zgradama koje se nalaze daleko od centra grada/opštine

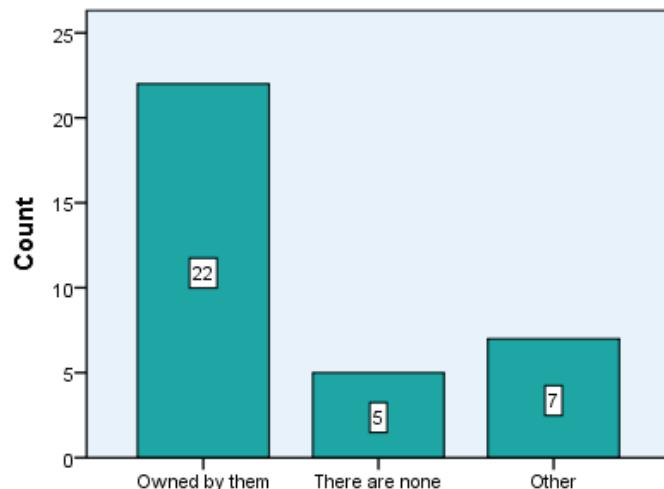
3.2. The building in which the CSW operates is located at:

3.3. Dalje, od 32 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 22 CSR (65,6%) je izjavilo da je zgrada u kojoj rade delimično tehnički opremljena (ima kancelarije i telefone, ali ne i računare i internet; 10 CSR (28,1%) rade u zgradama koje su potpuno tehnički opremljeni i 2 CSR (6,3%) posljuju u zgradama koje nemaju tehničke uslove

3.3. The building in which the CSW operates is:

3.4. U međuvremenu, na pitanje o posedovanju vozila za obavljanje terenskih radova, od 34 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 22 CSR (68,8%) je izjavilo da poseduju svoja vozila; 7CSV (18,8%) prijavilo je da je pronašlo druge vidove prevoza, iznajmljivanje ili korišćenje vozila koja je obezbedila opština; i 5CSV (12,5%) izveštavaju da ne poseduju nijedno prevozno sredstvo za izlazak na teren.

3.4. To perform field work CSW has vehicles:

3.5. Pristup CSR za rad sa decom i njihovim porodicama **je različit u različitim opštinama**, ali postoji ogromna potreba za poboljšanjem, jer podaci pokazuju sledeće:

Nivo pristupačnosti	Br. prijavljenih CSR
1. Potpuno dostupan deci i odraslima sa invaliditetom	13
2. Delimično dostupan deci i odraslima sa invaliditetom	16
3. Posebne prostorije za psihološke seanse sa decom	11
4. Posebne prostorije za psihološke seanse sa parovima/porodična terapija	3
5. Imajte prostora/soba za aktivnosti sa decom	11
6. Opremljen dovoljnim prostorom za stručno usavršavanje sa osobljem	5

Pristupačna i posebna soba opremljena za rad sa decom glavni su preduslov za rad sa decom u najnepovoljnijem položaju, poput dece sa invaliditetom i njihovih porodica.

4. Struktura zaposlenih u CSR prema obrazovanju, polu i starosti

4.1. Ovaj odeljak uključuje podatke o strukturi zaposlenih u CSR u odnosu na njihove godine i profesionalni položaj u CSR.

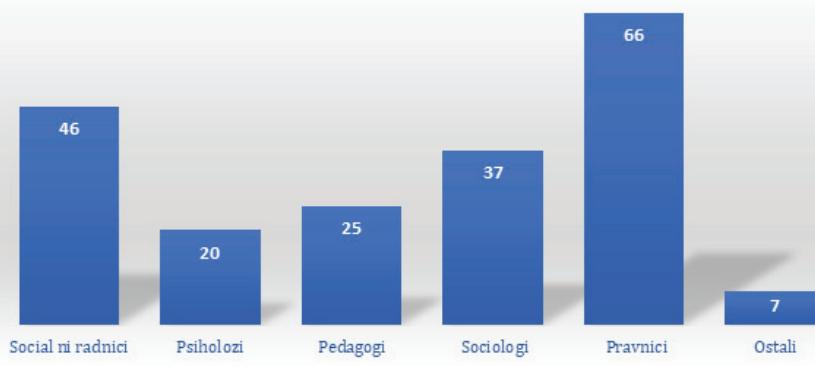
Od 34 CSR i 372 zaposlena, na radno mesto Upravnog osoblja spadaju: 1 zaposlenik od 20 do 29 godina (žena), 15 zaposlenih od 30 do 40 godina (9 muškaraca i 6 žena), 13 zaposlenih od 40 do 49 godina stari (9 muškaraca i 4 žene), 26 zaposlenih u dobi od 50 do 59 godina (19 muškaraca i 7 žena), 14 zaposlenih u dobi od 60 do 64 godine (13 muškaraca i 1 žena) i nema zaposlenih starijih od 65 godina.

Radna mesta službenika za socijalne usluge uključuju: 15 zaposlenih u dobi od 20 do 29 godina (5 muškaraca i 10 žena), 63 zaposlena od 30 do 40 godina (23 muškarca i 40 žena), 37 zaposlenih od 40 do 49 godina (11 muškaraca) i 26 žena, 45 zaposlenih u dobi od 50 do 59 godina (20 muškaraca i 25 žena), 31 zaposlenik u dobi od 60 do 64 godine (19 muškaraca i 12 žena), i nema zaposlenih starijih od 65 godina.

4.1. Struktura zaposlenih u CSR u odnosu na njihove godine i profesionalni položaj u CSR

Starost	Profesionalna pozicija u CSR								Ukupno
	Upravno osoblje		Social services officer		Administracija		Tehničko osoblje		
	M	F	M	F	M	F	M	F	
Do starosti od 29 godina	0	1	5	10	0	0	1	1	18
30 – 40	9	6	23	40	4	11	3	4	99
40 – 49	9	4	11	26	11	4	6	5	76
50 – 59	19	7	20	25	9	14	2	9	105
60 – 64	13	1	19	12	17	7	2	3	74
65+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
UKUPNO	50	19	78	112	41	36	14	22	372

Službenici socijalnih službi prema akademskom obrazovanju

4.2. Od svih službenika socijalne službe u 34 CSR, njih 46 je sa akademskim iskustvom u socijalnom radu, od toga 18 psihologa, 24 pedagogije, 36 sociologije, 62 prava i 7 drugih profila kao što su ekonomija, politologija i biologije. Za jaču zaštitu dece potrebno je imati više profesionalaca sa akademskim iskustvom u pedagogu, socijalnom radu i psihologiji.

5. Broj i ukupan broj pregledanih slučajeva i usluga koje CSR pruža svake godine

5.1. **Broj slučajeva koje je CSR pregledao tokom 2019.** godine iznosio je ukupno 34986 slučajeva. Od toga, većina - 23453 su slučajevi koji se odnose na socijalnu pomoć - korisnici socijalnih šema, 8456 su pitanja koja se odnose na decu, od čega 1669 slučajeva koji se odnose na decu sa invaliditetom, 1408 slučajeva koja se odnose na decu sa problemima u ponašanju i 2863 slučaja dece koji potiču iz nefunkcionalnih porodica. Upitani da pojasne ove podatke, službenici socijalnih službi objasnili su da je na neki način više od polovine svih slučajeva sa kojima su radili tokom 2019. godine povezano sa decom (samo oni koji su povezani sa starijim osobama nisu), ali nije lako klasifikovati u dokumentaciji.

5.2. Što se tiče pružanja materijalnih naknada, 23 od 34 CSR prijavilo je pružanje takve pomoći, a ukupna pomoć za ovih 23 CSR iznosi 11.184 evra²⁸.

5.3. Rezultati dobijeni za broj pruženih socijalnih usluga i broj centara koji pružaju ove usluge ne mogu se smatrati relevantnim zbog nepouzdanih informacija do kojih je CSR došao

6. Profesionalni kapaciteti i profesionalni razvoj zaposlenih u CSR

6.1. Broj službenika socijalne službe i saradnika koji rade sa decom i mladima iznosi 938 usluga ukupno, za 26 CSR.

6.2. Mesečne posete službenika socijalnih službi iznose u proseku 4,14 poseta mesečno, za 28 CSR, što je mnogo više nego što je zakonski potrebno jednom mesečno. Međutim, ovo je drugačije za specifične slučajeve npr. nedovoljno, posebno ne u slučaju porodičnog nasilja ili zanemarivanja, već i u bilo kom drugom slučaju dece kojoj je potrebna hitna zaštita.

6.3. Situaciju u vezi sa izgradnjom profesionalnih kapaciteta službenika socijalnih službi treba istražiti u budućnosti detaljnijom analizom potreba za obukom; od 34 CSR koji su odgovorili na Upitnik, 26 CSR je prijavilo da su tokom poslednje tri godine organizovane 152 obuke i seminara, sa ukupnim brojem 109 obučenih zaposlenih. U svakom slučaju, postoji ogromna potreba za mnogo više obuka i mnogo više zaposlenih koji su uključeni u profesionalni razvoj službenika socijalnih službi.

Neki od programa obuke o kojima je CSR izvestio su: „Deca u situaciji na ulici“, „Zlostavljanje dece“, „Nasilje u porodici“, „Porodično stanovanje“, „Dečija zaštita“, „Trgovina ljudima“, „Maloletnici u sukobu sa zakon“, „Uloga centara za socijalni rad i drugih pružalaca usluga socijalne zaštite u primeni obrazovnih poruka“, „Lečenje dece sa posebnim potrebama“, „Briga i razvoj dece u ranom detinjstvu“, „Osnaživanje stručno osoblje CSR za rad sa decom i mladima kršeći zakon“, „Akcije centara za socijalni rad u organizaciji pomoći i podrške porodice u slučajevima rizika od raseljenja dece“ i mnogi drugi.

Kako su izvestili učesnici ankete, česti realizatori ili treneri su: Terre des Hommes, GIZ, SOS Dečja sela Kosovo, KIPA, OFAP, Save the Children, HANDIKOS, Medica, KOMPF, OEBS, MRSZ, MON i drugi individualni treneri.

Većina treninga trajala je od 3 dana (50%), ostali treninzi su trajali 2 dana (25%), a 25% njih pripada drugim trajanjima (1 dan, 5 dana itd.).

CSR su izvestili o svojoj potrebi za drugim oblicima profesionalnog razvoja u oblasti dečijih prava na sledeći način:

²⁸ Međutim, odgovori na ovo pitanje smatraju se statistički nevrednim, stoga ih ne treba uzimati u obzir.

Ostali oblici profesionalnog usavršavanja u oblasti dečijih prava	BR. CSR prijavljeno od 34 CSR
Potreba za nadzorom	12
Potreba za mentorstvom	16
Potreba za tehničkom podrškom	11
Potreba za analizom/merenjem specifičnih potreba za obukom	13
Potreba za nečim drugim i većina njih uključuje materijalnu podršku ili pomoć	11

Veoma je važno naglasiti da je 17 CSR koji su prijavili potrebe za drugim oblicima profesionalnog razvoja u oblasti dečijih prava potrebna podrška u merenju specifičnih potreba za obukom.

Centri su takođe izveštavali o obukama za koje je potreban dalji razvoj. Neki od ovih treninga su:

- "Dečija zaštita",
- "Deca i naporan rad",
- "Napuštanje",
- "Komunikacija sa decom"
- "Identifikacija zlostavljanja dece"
- "Kontakt sa odvojenim roditeljima",
- "Intervju sa decom",
- "Emotivni aspekt detinjstva",

7. Saradnja CSR sa ostalim akterima u zajednici u promociji i zaštiti dečijih prava

Izveštavajući o učestalosti i kvalitetu saradnje u zaštiti dece na lokalnom nivou, CSR je izvestio da je najbolja saradnja između sistema socijalne zaštite, sa drugim socijalnim institucijama, uključujući NVO koje se bave decom. Treba uzeti u obzir da oko 12% CSR-a mora imati uspešnu saradnju sa svojim lokalnim upravama.

Sledeći rezultati svedoče o nivou/kvalitetu saradnje između CSR i drugih aktera.

7.1. Saradnja sa lokalnom samoupravom – Od 34 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 12 CSR (35,3%) je prijavilo saradnju sa lokalnom samoupravom kao vrlo uspešnu, 16 CSR (47,1%) njih je prijavilo saradnju kao uglavnom uspešnu, 2 CSR (5,9%) su izjavili da ne znaju prirodu ove saradnje i 4 CSR (11,8) su izjavili da je ta saradnja uglavnom *neuspešna*.

7.2. Saradnja sa ministarstvima - Od 32 CSR koja su odgovorila na ovo pitanje, 8 CSR (23,5%) je saradnju sa ministarstvima ocenilo kao veoma uspešnu, 21 CSR (65,6%) je ovu saradnju ocenila kao uglavnom uspešnu, dok su 3 CSR (9,3%) ocenili kao *neuspešnu*.

7.3. Saradnja sa obrazovnim institucijama - Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 14 CSR (46,7%) je ovu saradnju ocenilo kao veoma uspešnu, 12 CSR (40,0%) kao uglavnom uspešnu, 2 CSR (6,7%) su izjavili da ne znaju prirodu ova saradnja i 2 CSR (6,7%) su uglavnom *neuspešni*.

7.4. Saradnja sa medicinskim ustanovama - Od 29 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 14 CSR (45,2%) je ovu saradnju ocenilo kao veoma uspešnu, 14 CSR (45,2%) je ocenila da je uglavnom uspešna, a samo 1 CSR (3,2%) smatra je uglavnom *neuspešnom*.

7.5. Saradnja sa pravosuđem - Od 31 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 8 CSR (25,0%) ovu saradnju smatra vrlo uspešnom, 21 CSR (65,6%) je smatra uglavnom uspešnom, a 2 CSR (6,3%) smatruju da je uglavnom *neuspešna*.

7.6. Saradnja sa institucijama socijalne zaštite - Od 18 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 7 CSR (38,9%) smatra saradnju sa ovim institucijama veoma uspešnom, 7 CSR (38,9%) je uglavnom uspešno, 3 CSR (16,7%) ne zna prirodu ovoga saradnja i 1 CSR (5,6%) to smatraju vrlo neuspešnim.

7.6.1. Saradnja sa institucijama za decu bez roditeljskog staranja - Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 11 CSR (36,7%) saradnju opisuje kao vrlo uspešnu, 14 CSR (46,7%) kao uglavnom uspešnu, 4 CSR (13,3%) ne znaju prirodu saradnje i 1 CSR (3,3%) kao neuspešan.

7.6.2. Saradnja sa institucijama za decu sa smetnjama u razvoju - Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 9 CSR (30%) ga smatra veoma uspešnim, 12 CSR (40%) uglavnom uspešnim, 6 CSR (20%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, 2 CSR (6,7%) smatra da je uglavnom neuspešna, a 1 CSR (3,3%) ovu saradnju opisuje kao veoma neuspešnu.

7.6.3. Saradnja sa institucijama za decu sa problemima u ponašanju - Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 6 CSR (23,1%) smatra ga veoma uspešnim, 10 CSR (38,5%) je uglavnom uspešno, 7 CSR (26,9%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, 1 CSR (3,8%) je opisuje kao uglavnom neuspešnu, a 2 CSR (7,7%) opisuju ovu saradnju kao veoma neuspešnu.

7.6.4. Saradnja sa hraniteljskim porodicama - Od 31 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 20 CSR (64,5%) ga smatra veoma uspešnim, 8 CSR (25,8%) uglavnom uspešnim, 1 CSR (3,2%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, 1 CSR (3,2%) to opisuje kao uglavnom neuspešno, a 1 CSR (3,2%) opisuje ovu saradnju kao veoma neuspešnu.

7.6.5. Saradnja sa dnevnim centrima za decu sa smetnjama u razvoju - Od 26 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 8 CSR (30,8%) smatra ga veoma uspešnim, 8 CSR (30,8%) je uglavnom uspešno, 6 CSR (23,1%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, 2 CSR (7,7%) smatra da je uglavnom neuspešna, a 2CSV (7,7%) ovu saradnju smatra vrlo neuspešnom.

7.6.6. Saradnja sa drugim CSR - Od 32 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 18 CSR (56,3%) smatra da je vrlo uspešno, a 14 CSR (43,8%) kao uglavnom uspešno.

7.7. Saradnja sa tužiocima - Od 26 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 10 CSR (38,5%) ga smatra veoma uspešnim, 11 CSR (42,3%) je uglavnom uspešno, 2 CSR (7,7%) je izjavilo da ne poznaje kvalitet saradnje, a 3 CSR (11,5%) ocenjuju da je uglavnom neuspešan.

7.8. Saradnja sa NVO koje rade sa i za decu - Od 29 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 8 CSR (27,6%) smatra ga veoma uspešnim, 15 CSR (51,7%) uglavnom uspešnim, 4 CSR (13,8%) je izjavilo da ne znaju kvalitet saradnje, 1 CSR (3,4%) smatra da je uglavnom neuspešna, a 1 CSR (3,4%) ovu saradnju opisuje kao veoma neuspešnu.

7.9. Saradnja sa Crvenim krstom - Od 30 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 11 CSR (34,4%) smatra da je veoma uspešno, 11 CSR (34,4%) kao uglavnom uspešno, 6 CSR (18,8%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, 1 CSR (3,1%) to opisuje.

7.10. Saradnja sa medijima - Od 29 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 2 CSR (6,9%) ga smatraju vrlo uspešnim, 14 CSR (48,3%) kao uglavnom uspešnim, 11 CSR (37,9%) je izjavilo da ne zna kvalitet saradnje, a 2 CSR (6,9%) ocenjuju da je uglavnom neuspešan.

7.11. Saradnja sa drugim institucijama (uglavnom sa policijom) - Od 16 CSR koji su odgovorili na ovo pitanje, 10 CSR (62,5%) ga smatra veoma uspešnim, 4 CSR (25%) su uglavnom uspešni i 2 CSR (12,5%) su izjavili da ne znaju kvalitet saradnje.

8. Potrebe za daljim unapređenjem CSR u zaštiti dečjih prava

8.1. U vezi sa članom 15 Zakona o dečjoj zaštiti, na pitanje **da li su imenovali službenika odgovornog za dečju zaštitu**, 3 CSR od 34 (8,3%) izjavilo je pozitivno da su imenovali ovog zvaničnika, 12 CSR od 34 (33,3%) prijavilo je da još nisu imenovali, ali su planirali i 19 CSR od 34 (52,8%) je prijavilo da su nisu imenovali službenika. Što se razloga tiče, još uvek nisu imenovali službenika odgovornog za dečiju zaštitu, 19 od 34 CSR (52,7%) kao razlog navodi činjenicu da nemaju dovoljan broj zaposlenih.

8.2. Što se razloga tiče, još uvek nisu imenovali službenika odgovornog za dečiju zaštitu, 13 od 34 CSR (51,9%) kao razlog navodi činjenicu da nemaju dovoljan broj zaposlenih.

8.3. Na kraju, analizirana su **mišljenja direktora CSR o tome šta treba preduzeti da bi se CSR dalje poboljšao u zaštiti prava dece**. Ukupno 26 od 34 CSR (72,2%) izvestilo je da je broj zaposlenih u treba povećati CSR za rad sa decom i mladima. Ono što je veoma važno naglasiti je da većina njih prepoznaće potrebu za većim brojem obuka zaposlenih u oblasti zaštite dece kao osnovu za budući razvoj brige o deci. Takođe 25 od 34 CSS (69,4%) prepoznaće značaj saradnje svih socijalnih aktera u zajednici u korist dece i vide kampanje usmerene na decu i njihova prava kao jedan od alata koji može doprineti opštem mišljenju podizanjem razumevanja dečija zaštita i prava deteta među opštom populacijom, posebno podizanjem svesti o deci iz najugroženijih grupa.

6. INTERVJUI SA OPŠTINSKIM DIREKTORIMA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU²⁹

Trenutni načini promocije i zaštite prava deteta u opštini

Intervjui putem polustrukturiranih upitnika obavljeni su sa devet opštinskih direkcija za socijalnu zaštitu (DSR) i jednim opštinskim službenikom za ljudska prava (Priština, Gnjilane, Prizren, Lipljane, Podujevo, Uroševac, Obilić, Suva Reka, Mitrovica). Intervju je organizovan fokusirajući se na četiri ključna stuba koji se sastoje od:

1. Organizacioni okvir u opštini za zaštitu dece
2. Profesionalne kompetencije zaposlenih u opštini za unapređenje i zaštitu dečjih prava
3. Saradnja u lokalnoj zajednici na promociji i zaštiti prava deteta
4. Normativno regulisanje promocije i zaštite dečjih prava u opštini

Proporcionalni ideo intervjuisanih DSR: 6 muškaraca i 4 žene. Obrazovanje: 3 sa osnovnom i 6 sa master diplomom. Zanimanje: pravnik (3 direktora), ekonomisti (3 direktora) i lekari (3 direktora). Sa radnim iskustvom od 5 godina bila su 3 direktora; 15 godina iskustva bila su 2 direktora i 20 godina iskustva bila su 4 direktora.

1. Organizacioni okvir u opštini od značaja za zaštitu dece

Postoje značajne razlike među intervjuisanim direktorima u pogledu percepcije minimalnih preduslova koje treba obezbediti u opštini kako bi se imalo dovoljno kapaciteta da se posvete zaštiti dečjih prava. U pomoćnim pitanjima DSR misle da su najvažnije odgovornosti opštinskih odeljenja u promociji i zaštiti dečjih prava definisane zakonodavstvom lokalne uprave i zakonima izvedenim iz MRSZ, koji definišu ulogu i odgovornost opštine i CSR. Oni obično navode zakone i da su njihovi postupci u skladu sa zakonodavstvom. Međutim, ovo je bilo samo u administrativnom aspektu odgovornosti, kada se razgovaralo o detaljnijoj analizi odgovornosti za zaštitu dece primljene informacije nisu bile potpune, nedostajali su detalji iz sprovedenih opštinskih strategija i sprovedenih projekata, fragmentirane informacije o broju i kategorijama dece u riziku i razbacana znanja o planiranju i raspodeli budžeta specifičnih za akcije zaštite dece. Nije bilo jasnih podataka o broju dece dostignute opštinskim projektima u poslednje 3 godine.

U većini slučajeva, uključujući neke veće opštine (Priština, Prizren, Gnjilane), DSR smatraju da opština

29 Sadržaj i chronologija intervjuas zasnavali su se i na novom zakonu o dečjoj zaštiti i specifičnoj ulozi opštine kako je definisano u članu 14. zakona: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

Takođe Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama član 6 zakona: <http://www.parlament.al/Files/ProjektLigje/20200909133926Ligji%20per%20Urdherin%20e%20punonjesve%20social.pdf>

nema odgovarajuću organizacionu strukturu i ne može uvek da ispunи funkciju sa postojećim brojem profesionalaca u njihovoј opštini. Razlozi su uglavnom zbog malog broja osoblja, uglavnom zbog administrativnih zadataka koji su definisani u opisu njihovog posla. Ograničeni budžet za zapošljavanje više osoblja i implementaciju projekata. Nespecijalizovano osoblje iz socijalne zaštite (obično zakon, ekonomija i zdravstveno obrazovanje). Kao i nedostatak političke volje za investiranje u socijalnu zaštitu (na opštinskem nivou).

DSR smatraju CSR glavnom institucijom koja ima obavezu u opštini da se bavi promocijom i zaštitom dečjih prava. Opština i opštinsko osoblje u DSR smatraju da su njihovi zadaci uglavnom podrška i nadgledanje u nekim slučajevima, davanje smernica i nisu uključeni u svakodnevne izazove u slučajevima CSR. DSR, međutim, smatraju da su odgovorni za planiranje i sprovođenje većih projekata kao što su: obezbeđivanje kolektivnih programa skloništa i smeštaja za porodice i pojedince u socijalno-ekonomskim teškoćama, identifikacija i obezbeđivanje finansiranja za lokalne NVO koje pružaju različite socijalne usluge kupljene putem opštinskih finansiranih sredstava projekti (ako i kada je na raspolaganju skroman budžet za takvo finansiranje projekata). Nažalost, ovi projekti se planiraju i sprovode uz vrlo malo ili nimalo koordinacije sa CSR. Opština je takođe uključena u vanredne situacije, kao što je to bio slučaj sa pandemijom Covid-19, obezbeđivanjem hitnih paketa za najugroženije grupe (opet sa vrlo malo koordinacije sa CSR).

DSR svoju ulogu vide uglavnom u koordinaciji akcija socijalne zaštite na opštinskem nivou, videći CSR kao svoj glavni mehanizam pružanja usluga (uglavnom Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u vođenju slučajeva (TMR). U nekim slučajevima, DSR su takođe uključeni u specifične intervencije povezane sa obrazovanjem, intervencije u zdravstvu i sprovođenju zakona i projekti koji se odnose na mere zaštite dece na opštinskem nivou. S tim u vezi, u opštinama su uspostavljena različita međureditorska koordinaciona tela i mehanizmi (u većini slučajeva koje zastupa CSR), ali u većini opština oni retko su funkcionalni, a u nekim manjim opštinama nepostojeći. Nedostatak regresije koordinacije u pravovremenim i sveobuhvatnim akcijama za mere zaštite dece.

2. Profesionalne kompetencije zaposlenih u opštini za unapređenje i zaštitu dečjih prava

Opšta percepcija intervjuuisanih opštinskih direktora za socijalnu zaštitu u proceni postojećih znanja, veština i stavova stručnjaka u opštini, za promociju i zaštitu dečjih prava, kategorizovana je kao loša do srednja.

Smatra se da je vrlo malo opštinskih stručnjaka, dovoljno obučenih za promociju i zaštitu prava deteta. To je slučaj u većini opština koje imaju jednu integriranu direkciju za zdravstvo i socijalnu zaštitu, gde se obično prioritet daje zdravstvenoj komponenti.

Postoji ograničenje broja osoblja posebno angažovanog za aspekte socijalne zaštite i zaštite dece. Takođe, osoblje je često u starosti i nemotivisano zbog malih zarada koje su generalno na opštinskem nivou u poređenju sa ostalim državnim službenicima. Opštinsko osoblje uglavnom ima administrativni profil opisa posla. U nekim opštinama nije bilo jasnih dokaza o periodičnom planiranju. Menadžment osoblja koristi zastarelju metodologiju organizacionih struktura i funkcionisanja. Ograničen dodeljen budžet za veće projekte i kupovinu usluga (nepostojeći specifični budžet za mere zaštite dece). Još uvek nejasna podela zadataka između MRSZ, opštine i CSR.

Da bi promenili ovu situaciju, direktori DSR-a predlažu da se preduzmu radikalni koraci u reorganizaciji i funkcionalizaciji reformi kako bi se odgovorilo na gore navedena ograničenja. Naročito sa povećanim i jasno naznačenim budžetiranjem za socijalnu zaštitu (uključujući budžetsku liniju specifičnu za zaštitu dece). Povećati broj stručnog osoblja i obezbediti stručnu obuku postojećeg osoblja od strane MRSZ-a i donatora (kompletirati kapacitete ljudskih resursa i osigurati kvalitativne i pravovremene intervencije u vezi sa detetom zaštitne akcije i potrebe osetljivih grupa dece).

Finansiranje i funkcionalizacija multidisciplinarnih okruglih stolova za podršku u upravljanju predmetima (TMR)

3. Saradnja u lokalnoj zajednici na promociji i zaštiti prava deteta

Opštinski direktori za socijalnu zaštitu ukazuju da postoji solidna saradnja sa svim socijalnim akterima u zajednici na promociji i zaštiti dečijih prava, uglavnom putem multidisciplinarnih okruglih stolova za podršku u vođenju slučajeva (TMR).

Opet, u ovom kontekstu, DSR vide CSR kao ključnu odgovornu instituciju za zaštitu dece i organizovanje mehanizama koordinacije i saradnje između različitih zainteresovanih strana. U opština ma je organizovano nekoliko koordinacionih struktura: Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u vođenju slučajeva (TMR), Odbor za prava deteta, Radna grupa za sprečavanje nasilja u školi, Radna grupa za sprečavanje i reintegraciju dece koja napuštaju školu, opštinske radne grupe ciljanje ljudi sa invaliditetom, opštinski „okrugli stolovi za vođenje slučajeva“ i drugi mehanizmi razlikuju se od opštine do opštine. U većini ovih struktura DSR nemaju vodeću ulogu. U većini slučajeva vodeću ulogu imaju druge institucije ili direkcije. DSR je obično samo učesnik i ili ga u mnogim slučajevima predstavlja samo CSR.

Mnoge od ovih radnih grupa pokrenuli su projekti koji se finansiraju iz međunarodne zajednice i donatorske agencije. Skoro sve uspostavljene radne grupe u opštinama i dalje zavise od donatora i funkcionišu samo tokom trajanja projekata. Ne postoje održiva finansiranja i koordinacija nakon završetka projekata i odlaska donatora, jer ne postoji kontinuirano finansiranje koje dodeljuje opština i nema odgovarajućeg preuzimanja od opštinskih direkcija. Uprava za obrazovanje je u neku ruku aktivnija i uspostavila je dva mehanizma na lokalnom nivou: jedan „protiv nasilja u školi“, a drugi se odnosi na „napuštanje škole“. Ove dve radne grupe sastoje se od multidisciplinarnih i predstavnika više agencija, uključujući DSR i CSR (koje obično predstavljaju CSR). Ove dve radne grupe povezane sa zaštitom dece u obrazovnom sektoru takođe su zakonski ovlašćene administrativnim propisom Ministarstva prosvete.

Nedavni zakon o zaštiti dece zahteva jasno stvaranje opštinske strukture koja će upravljati i koordinirati akcije za složene slučajeve dece u potrebi Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u vođenju slučajeva (TMR). Takođe, između ostalog u zakonu se traži da svaka opština treba da zaposli i odredi jednog određenog zaposlenog koji će biti odgovoran za sve akcije socijalne zaštite u opštini i kontakt osoba u CSR za sve slučajeve u vezi sa decom³⁰. U svim opštinama koje su posećene nije sprovedena nijedna radnja predviđena zakonom o dečijoj zaštiti i ne postoji jasna naznaka kada će se pokrenuti ovaj proces.

4. Normativno regulisanje promocije i zaštite prava deteta

Iz intervjua sa direktorima DSR-a, postoje indikacije da su opštinske strukture koje su direktno uključene u zaštitu dece dobro strukturirane, ali ne uvek u potpunosti funkcionalne i ne pružaju sveobuhvatne, raznolike i dosledne napore na stvaranju bezbednog okruženja za decu u opštini.

Postoje zadovoljavajući zakonski podsticaji za strukturiranje i pružanje pomoći i zaštite deci u nevolji. Međutim, primena je često otežana nedostatkom osoblja, nedostatkom profesionalnog pristupa i zastarem metodologijama u analizi potreba, planiranju i pružanju usluga, kao i ograničenim budžetom izdvojenim za socijalnu zaštitu. Iako međunarodni izveštaji o radnoj snazi za socijalni rad³¹ ukazuju na trend da će poslovi socijalnog rada rasti za 11,5% između 2014. i 2024. godine, intervjuisani DSR ne deli tu perspektivu.

³⁰ Članovi: 14, 15, 20, 21, 24, 31 i 35 Zakona o dečijoj zaštiti: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20844>

³¹ "Profil SOCIJALNE RADNE SILE: oktobar 2017. Izveštaj Savetu za obrazovanje o socijalnom radu i Upravni odbor Nacionalne radne snage, Autor: Institut za zdravstvenu radnu snagu Univerziteta Džordž Vašington i Škola za negu. Dostupno na linku: <https://www.social-workers.org/LinkClick.aspx?fileticket=wCtjrHq0gE%3D&portalid=0>

7. DISKUSIJE U FOKUSNOJ GRUPI O USLUGAMA DEČJE ZAŠTITE KOJE PRUŽA CSV

Tri odvojene fokus grupe su organizovane u različitim regionima Kosova. Jedan u Prizrenu, Priština i jedan sa CSR koji predstavljaju opštine sa većinskim srpskim stanovništvom (putem Interneta). U fokus grupama su učestvovali: Službenici socijalne službe i direktori CSR sa 6-8 učesnika po jednoj fokus grupi. Tema diskusije bila je postavljena na tri ključne teme: a) Percepcija usluga zaštite dece koje pruža CSR; b) Izazovi u uslugama zaštite dece koje pruža CSR i koordinacija partnerstva; i c) Preporuka za modifikovanje napora za zaštitu dece u CSR (šta treba promeniti i ko). Vreme 60 minuta za svaku grupu, održano 8. i 9. septembra 2020.

Učesnici su istakli da CSR pruža deci preko 25 različitih usluga³². Većina usluga je dobro regulisana i strukturirana sa jasnim zakonodavnim smernicama, a dalja pojašnjenja nude se dokumentima minimalnih standarda i drugom relevantnom administrativnom dokumentacijom. Takođe postoji jasno dokumentovana procedura za svaku preduzetu radnju i podnesenu u papirnoj kopiji i elektronskim putem u centralnu bazu podataka. Usluge su uglavnom savetovanje i upućivanje drugih pružalaca usluga (javnosti i NVO). Takođe, starateljske i starateljske akcije su dobro koordinisane i sprovode se u saradnji sa porodicom, školom, policijom, sudovima i drugim partnerima iz države i civilnog društva.

Sa zakonodavnog i administrativnog aspekta pružanja usluga, čini se da je sve u redu i da u potpunosti funkcioniše (postupci, prijavljivanje i anamneza slučaja). Međutim, dok su razgovarali o konkretnim slučajevima i uslugama i kvalitetu/ishodu preduzetih radnji, počeli su da se javljaju problemi. Sprovođenje zakonskih i administrativnih zahteva za akcije i mere zaštite dece ometaju mnogi faktori. Stvarne promene u životu dece i njihovih porodica su spore i nepotpune. Iako postoje međunarodno postavljeni standardi za broj socijalnih radnika po broju stanovnika i broj i vrstu slučajeva po socijalnom radniku - nažalost, ti standardi nikada nisu ispoštovani i usvojeni za CSR na Kosovu, uglavnom zbog nedostatka političke volje da se preduzmu toliko potrebne reforme pružanja sistema socijalne zaštite, nedostatak sredstava i nedostatak profesionalnih kapaciteta. Socijalni radnici, učesnici fokus grupe, prijavljaju da su preopterećeni brojem slučajeva i da nemaju dovoljno vremena da se posvete slučajevima kojima su dodeljeni. Moraju istovremeno da se bave brojnim slučajevima i različitim vrstama slučajeva. Oni se takođe dodeljuju nedeljno, metodom rotacije, kao oficir „ongarde“ (u pripravnosti) 24/7; i moraju da odgovore u bilo koje vreme, čak i u kasnim satima i/ili tokom vikenda (za što nisu novčano nadoknađeni, niti dodatnim danima odsustva). Pitanje potplaćenosti i diskriminacije kao državnih službenika pominje se u svim upitnicima, intervjuima, kao i u raspravi u fokusnoj grupi. U ovom odeljku neće biti reči o ovim zabrinutostima; međutim, ovo je važan aspekt koji treba smatrati elementom koji ometa ličnu motivaciju, dovodi do profesionalnog sagorevanja i posledično smanjenja performansi na poslu.

Na pitanje o tome kako se osećaju prema uslugama koje pružaju i da li mogu sami da procene nivo zadovoljstva pruženim uslugama; očigledno je postojala želja za više i drugaćijim pristupom. Kao što je gore navedeno, zakonski uslovi za akcije zaštite dece se ne ispunjavaju u potpunoći zbog mnogih faktora, kao i zbog nedostatka mehanizama za osiguranje kvaliteta i praćenja. Socijalni radnici žale se da ponuđene usluge često ometa loša infrastruktura njihovih kancelarija. Kao i nedostatak sredstava za komunikaciju, a posebno nedostatak prevoza da bi se došlo do klijenata i/ili partnera radi koordinacije usluga.

Glavne žalbe službenika za socijalnu službu u kancelarijama za socijalni rad sastoje se u sledećem: Obično kancelarije dele dva ili više službenika socijalne službe, bez privatnosti kada primaju klijente i razgovaraju sa njima o delikatnim i osjetljivim pitanjima. Ne postoje odgovarajuće prostorije za sastanke i razgovore sa decom. Ne postoje specijalizovane prostorije za sastanak dece sa roditeljima koji prolaze kroz postupak razvoda. Nema malih igračaka i/ili pogodnosti za decu, a u većini slučajeva nema otvorenih prostorija za alternativna podešavanja sastanaka. U многим centrima za socijalni rad takođe nedostaje čekaonica i/ili jednokrevetna klupa za sedenje i čekanje. Neadekvatni uslovi rada smanjuju performanse i kvalitet usluga za decu.

Mnogi od CSR, prijavljeni tokom diskusije u fokus grupama, ali viđeni i prilikom posete radi razgovora sa direktorima CSR, nedostatka pristupa deci sa invaliditetom, loših higijenskih uslova i neodgovarajućih hidro-sanitarnih objekata u CSR.

³² Usluge za: decu u izobilju; tranzitne kuće; hraniteljske porodice; usvojenja; spajanje porodice; starateljstvo; resocijalizacija; rehabilitacija psihosocijalnim programima; individualno i porodično savetovanje itd.

Većina CSR i RZS imaju logističke izazove za transport. U nekim slučajevima, prevoz mora biti potreban unapred od opštine (grupa vozača). Neki CSR imaju jedno ili u retkim slučajevima dva vozila, obično u lošem stanju. Samo nekoliko CSR izvestilo je da im prevoz ne predstavlja poteškoću u radu.

Logistički aspekt pružanja usluga, kao i nedostatak osoblja bez odgovarajućih profesionalnih profila (vrlo mali broj socijalnih radnika koji ponekad nisu uopšte povezani sa društvenim naukama prema zakonu o socijalnim i porodičnim uslugama)³³, predstavljaju ozbiljan izazov i smanjuju šanse za pravovremene, raznolike usluge kvaliteta i posledično neadekvatne usluge zaštite dece. Što se tiče preventivnih mera, bilo je vrlo malo o čemu se može razgovarati, vrlo je malo preventivnih akcija; CSR reaguje samo kada se slučajevi prenesu na njih ili se sami na njih odnose, obično samo u poodmakloj fazi problema ili rizika za porodice i/ili dete. Ne postoji mehanizmi ranog upozoravanja i identifikacije. CSR i RZS potvrđuju da CSR nemaju nikakav planski dokument za preduzete usluge i radnje (osim finansijskog planiranja tekućih troškova i plata, koji se opštinskom DSR dostavljaju na godišnjoj osnovi), ne postoji vizija i/ili plan za organizovanje osoblja i aktivnosti na osnovu broja predviđenih slučajeva i vrste slučajeva. Izvode se od slučaja do slučaja, kada se pojave novi slučajevi i potrebna im je podrška u CSR. Nema naznaka da postoji bilo kakvo planiranje osoblja u vezi sa planiranjem aktivnosti na godišnjem nivou ili da je koordinirano sa opštinskim i/ili centralnim nivoom. U podacima prikupljenim iz upitnika i u diskusiji sa CSR-om nema naznaka da postoji saznanje o tačnom broju kategorije dece u potrebi ili za različite vrste usluga koje se očekuju za decu u riziku.

CSR se žale da su opštinski direktori DSR, politički raspoređeni, često menjani, bez profesionalne pozadine socijalnih problema/potreba društva i obično više usredsređeni na zdravstveni sektor (jer većina opštinskih uprava pokriva Direkcija za zdravstvo i socijalnu zaštitu, osim u opštini Prištine, Prizrena i Mitrovice). Smatraju da imaju vrlo malu podršku opštinskih vlasti, a još manje podršku i razumevanje sa centralnog nivoa i nadležnih ministarstava. CSR se osećaju nepoštovano, zapostavljeno i obilno, zajedno sa slučajevima kojima se bave. U hitnim slučajevima ako se majka i/ili dete žrtve zlostavljanja i zanemarivanja pojave u CSR, nema finansijskih sredstava za nuđenje čaše vode, toplog čaja ili neke osnovne hrane (u većini slučajeva SV u takvim slučajevima pružaju iz svog džepa). Budžet za vanredne situacije mora biti dostupan u svakom CSR.

Izvešteno je da su saradnja i koordinacija CSR sa partnerima na lokalnom nivou korektni i profesionalni (tj. škole, policija, sudovi, institucije za mentalno zdravlje, bolnice, skloništa, omladinski centri itd.). Nažalost, u nekim slučajevima CSR ne dobijaju povratne informacije od partnera sa kojima sarađuju, poput sudskeh odluka; jer treba da odrede dalje radnje za određene slučajeve. Neki od partnera nemaju uvek adekvatan socijalno osetljiv (ne nanose štetu) pristup klijentima i nisu uvek svesni uloge i odgovornosti CSR i socijalnih radnika; što dovodi do manjeg nerazumevanja i stagnacije procesa saradnje i pružanja potrebne pomoći deci. Nejasne uloge i odgovornosti između centralnih i lokalnih vlasti takođe utiču na nerazumevanje i nazadovanje saradnje na lokalnom nivou. U tom pogledu potrebna je jasnija koordinacija i između centralnog i lokalnog nivoa. Predstavnici SCR-a u diskusijama u fokusnim grupama preporučili su da neka institucija u okviru svog stalnog osoblja zaposli i socijalnog radnika koji se može baviti osnovnim aspektima socijalne zaštite svojih klijenata i koji CSR uključuju samo u složene slučajeve

Pored toga, kada opštine određuju budžet i projekte koji se odnose na aspekte socijalne zaštite, CSR zahteva da bude uključen u planiranje i deo selekcionog panela za identifikaciju i angažovanje civilnog društva - NVO pružalaca usluga. Takođe, kada usluge kupuje centralni i/ili opštinski nivo, treba koordinirati sa CSR. Smatra se presudnim za osiguravanje kvaliteta usluga i koristi najugroženijih klijenata. U nekim slučajevima CSR su dužni da pružaju podršku i usluge nevladinim organizacijama (broj korisnika, posebne kategorije u riziku, pristup nekim porodicama), a ne obrnuto.

Usluge civilnog društva i nevladinih organizacija su ograničene i ne dele uvek relevantne informacije i pružaju povratne informacije CSR. Usluge koje pružaju licencirane nevladine organizacije dobro su prihvaćene, ali ih treba pravilno nadgledati i koordinirati sa državnim službama i omogućiti pristup relevantnim informacijama za vođenje slučajeva. Prijavljeno je da su roditelji dece sa posebnim potrebama u nekim slučajevima morali da plaćaju usluge koje pružaju najmanje jedna nevladina organizacija koja je imala beneficije iz javnog finansiranja.

³³ Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, Opšta odredba, član 1, i. Službenik za socijalne usluge podrazumeva kvalifikovanog stručnjaka za socijalne i porodične usluge u oblasti socijalnog rada, psihologije, sociologije, prava, pedagogije ili druge discipline usko povezane sa socijalnim i porodičnim uslugama licenciranim i upisanim u registar Opštег saveta za socijalne i porodične usluge.

Izvešteno je da su neke posebne kategorije diskriminisane sistemom pružanja usluga:

Kategorizacija osoba sa invaliditetom je težak i složen proces koji treba da bude osetljiviji i fleksibilniji, jer su neki slučajevi diskriminisani vrlo rigidnim administrativnim postupcima i smernicama za kategorizaciju koje primenjuje komisija za kategorizaciju. S tim u vezi, takođe se smatra diskriminacijom da deca mlađa od 12 meseci nemaju pravo na pomoć u šemama sa invaliditetom (tek nakon što napune godinu dana). Takođe, potrebno je povećati trenutnu novčanu rezervu za sve porodice dece sa hroničnim bolestima, jer se smatra nedovoljnom za pokrivanje troškova za decu i pružanje potrebne nege.

Šema socijalne pomoći za porodice samo sa decom mlađom od 5 godina. Još jedan diskriminatori pristup koji zahteva promišljanje, jer ima višestruke efekte na dohvati dece u potrebi i planiranje porodice među korisnicima usluga.

Loša i neadekvatna socijalna pomoć deci koja **zloupotrebljavaju supstance**. Nedostatak usluga profesionalnog savetovanja, nedostatak skloništa i/ili dnevnih centara, nedostatak materijalne podrške i socijalnih programa angažovanja u socijalnim preduzećima, rada u zajednici i drugih programa rehabilitacije. Mnogi slučajevi su slučajevi recidivizma.³⁴

Loša i neadekvatna socijalna pomoć za decu žrtve **seksualnog zlostavljanja**. Nedostatak usluga profesionalnog savetovanja, rehabilitacije i psihološke podrške, nedostatak specijalizovanog skloništa (posebno ako je žrtva dečak), nedostatak materijalne podrške i socijalnih programa angažovanja u socijalnim preduzećima, rada u zajednici i drugih programa rehabilitacije. Neki slučajevi su slučajevi recidivizma.

Loša i neadekvatna socijalna pomoć deci **koja se bave teškim/opasnim radovima**. Nedostatak preventivnih akcija kao što su usluge porodičnog profesionalnog savetovanja, nedostatak materijalne podrške i socijalni programi angažovanja u socijalnim preduzećima, rad u zajednici/podrška; reintegracija škola i drugi programi rehabilitacije. Mnogi slučajevi su slučajevi recidivizma.

Loša i neadekvatna socijalna pomoć deci u **ulici**. Nedostatak rada sa porodicom, usluga profesionalnog savetovanja, nedostatak skloništa, nedostatak materijalne podrške i socijalnih programa angažovanja u socijalnim preduzećima, rada u zajednici i drugih programa rehabilitacije. Mnogi slučajevi su slučajevi recidivizma.

Loša i neadekvatna socijalna pomoć deci u **sukobu sa zakonom**. Nedostatak usluga profesionalnog savetovanja, nedostatak skloništa, nedostatak materijalne podrške i socijalni programi za angažovanje u socijalnim preduzećima, rad u zajednici i drugi programi rehabilitacije. Pored usluga savetovanja i upućivanja, u CSR gotovo da ne postoje druge usluge koje mogu podržati dete i porodicu aktivnostima koje mogu podržati rehabilitaciju, resocijalizaciju, reintegraciju i dugoročnu podršku multidisciplinarnom intervencijom i podrškom. Izvešteno je da su mnogi slučajevi asistencije recidivisti.

Loša i neadekvatna socijalna pomoć deci žrtvama porodičnog nasilja. Nedostatak usluga profesionalnog savetovanja, nedostatak skloništa (posebno kada je dečak), nedostatak materijalne podrške i socijalnih programa angažovanja u socijalnim preduzećima, rada u zajednici i drugih programa rehabilitacije. Mnogi slučajevi su slučajevi recidivizma.

"Slučaj 16-godišnjeg dečaka koji je pokušao da zaštitи majku od situacije nasilja u porodici koju je izazvao njegov otac. Nismo imali gde da sklonimo dečaka nakon pogoršanja situacije u porodici. Takođe, majka se morala vratiti u nasilnu porodicu jer nije želela da podigne optužnicu i insistirala je da zaštiti svog nasilnog muža".³⁵

Napušteno dete sa fizičkim ili mentalnim smetnjama imaju vrlo male šanse da budu sklonjeni i pronađu hraniteljsku porodicu i/ili usvojenike. Ne postoji institucionalna struktura koja bi prihvatile takve slučajeve. Mnogi slučajevi ostaju u bolnici dok se ne nađe rešenje.

34

35 Socijalni radnik iz regiona Prizrena, učesnik u diskusiji u fokus grupi.

Deca disfunkcionalnih porodica koji ne dostižu kriterijume za ekonomsku socijalnu pomoć ili odbijaju saradnju sa CSR, agencijama za sprovođenje zakona i sudovima.

"Majka sa četvoro dece, muž je iz nepoznatog razloga odsutan CSR-u. Bilo je naznaka da je rođaci muževa seksualno zlostavljaju u porodici. Nisu pronađene alternative za sklonište za nju i njenu decu, niti imaju pravo na socijalnu pomoć! U poslednje vreme njeni deca su uglavnom sama jer je odsutna od kuće".³⁶

Jedan od najčešćih izazova za ZSR je pronalaženje adekvatnih, čak i privremenih alternativa za sklonište deci u riziku i njihovoj porodici.

Jedan ZSR iznenađujuće izveštava o tzv "**deca u mraku**" – slučajevi dece koja nikada ne čine da ih se identificuje i podrži u riziku i kada se krše njihova prava. Obično su izolovani, a sistem zaštite nema saznanja o tome gde se nalaze. 'Znamo, postoje slučajevi do kojih ne možemo doći'. Prepostavlja se da su neki od tih slučajeva žrtve nasilja u porodici, takođe slučajevi dece koja su uključena u opasne i teške oblike rada u porodici ili na ulici. U tom kontekstu razgovarano je i o mogućnosti diskriminacije u pružanju usluga između urbanih i udaljenih ruralnih područja, gde slučajevi nemaju znanje o dostupnim uslugama ili nemaju pristup uslugama zbog udaljenog geografskog staništa i/ili tradicionalnog kulturnog mentaliteta u njihovim porodicama. Informacije i preventivne mere su vrlo ograničene i opšte.

Velikom količinom usluga i pomoći i dalje se upravlja sa centralnog nivoa (MRSZ). Sa druge strane i kao što se zahteva i u nedavnom zakonu o zaštiti dece; *Sve profesionalne službe su decentralizovane na lokalnom nivou, dok ne postoje profesionalni kapaciteti i finansirane strukture koje bi se bavile svim zahtevima. Profesionalni profil i radno iskustvo službenika za socijalni rad nisu uvek adekvatni i dobro pripremljeni za složene slučajeve dece u nevolji*³⁷. Postoji preduslov za bolju koordinaciju između centralnog i lokalnog nivoa.

Takođe, slučajevi dece razvedenih roditelja ili u procesu pomirenja postaju „taoci“ borbe između para koji podržavaju različito odobrenje i/ili pristanak jednog od roditelja. U takvim slučajevima sudovi su dužni da donose odluke u najboljem interesu deteta.

Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u upravljanju predmetima (TMR) koji su u nekim opština-funkcionisali za upravljanje složenim slučajevima i gde je CSR imao presudnu ulogu u njima, jedva su funkcionalni u većim opština-funkcijama i retko se okupljaju za neke slučajeve. Iako to sada zahteva Zakon o dečjoj zaštiti.³⁸

Jedan predstavnik CSR ukazao je na još jedan aspekt o kome se razgovaralo kao o elementu zlostavljanja dece: neke organizacije i/ili neodgovorni pojedinci koji predstavljaju neke dobrotvorne programe i inicijative koriste tešku situaciju dece i njihovih porodica za prikupljanje sredstava.

Učesnici fokus grupe zajednički su se složili da su deca često izložena u društvenim mrežama i drugim oblicima javnog nastupa koji štete detetovoj dobrobiti i privatnosti. CSR ima malo moći da nadgleda i reaguje u takvim slučajevima. Statut i pravno pozicioniranje CSR i SSR nisu dobro definisani (obično marginalizovani) i često se zanemaruju ili pogrešno razumeju.

Predloženo kao prioritetne promene u nadogradnji socijalnih usluga:

Potrebno je preispitati situaciju dece sa posebnim potrebama i šemu socijalne pomoći za CSN i njihovu porodicu/staratelja treba finansijski nadograditi.

Potrebne su profesionalne usluge i centri za rehabilitaciju i savetovanje za pružanje dugoročne specijalizovane podrške deci koja zlostavljaju supstance.

Specijalizovanije usluge poput alternativnih skloništa, distribucije hrane, savetovanja, programa podrške porodičnom mentorstvu i centara za dnevnu negu takođe su potrebne deci u sukobu sa zakonom i deci na ulici.

36 Socijalni radnik iz regiona Prištine, učesnik u diskusiji u fokus grupi.

37 Direktor CSR iz regiona Prizrena, učesnik u diskusiji u fokus grupi.

38 Zakon o dečjoj zaštiti, član 21 <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=20844>

Deca žrtve seksualnog nasilja zahtevaju složenije i profesionalnije usluge, posebno psihološko savetovanje i podršku, kao i alternativne skloništa u hraniteljskim porodicama.

Pravni/profesionalni status službenika socijalne službe treba pregledati i dati mu odgovarajuću ulogu profesionalnog radnika, a ne službenika.

Finansijska stimulacija, povećanje plata službenika socijalne službe, jer se smatra nedovoljno plaćenim i potcenjenim kao profesija. To uključuje i plaćanje prekovremenog radnog vremena.

Strožje i doslednije zakonske sankcije za roditelje i druga lica koja imaju decu pod starateljstvom, a decu zanemaruju, zlostavljuju ili ne pružaju odgovarajuću zaštitu.

„Novi zakon o zaštiti dece zahteva veliko angažovanje CSR-a, ali ne pruža osnaživanje CSR-a i profesije SR-a“³⁹. Iako će sa sekundarnim zakonodavstvom biti pružene još neke smernice i odobrenja u ukupnim mehanizmima zaštite dece koji su povezani sa zakonom, međutim aspekti pravnog statusa CSR i socijalnog radnika kao kategorije profesionalnog zanimanja, a ne kao administrativnog položaja, moraju biti rešeni drugim zakonima i sprovedena. Dečja zaštita i CSR kao najvažnija institucija u pružanju akcija zaštite dece trebaju adekvatan pravni status i socijalni radnici prepoznati kao pružaci profesionalnih usluga za dečju zaštitu.

8. INTERVJUI SA PORODICAMA DECE KOJA PRIMAJU SOCIJALNE USLUGE

U cilju dobijanja informacija o mehanizmima zaštite dece iz perspektive korisnika, obavljeni su razgovori sa tri različite porodice. U koordinaciji sa CSR i odobrenjem direktora CSR, nasumično su odabrane tri porodice: deca različitih kategorija potreba, različitog uzrasta dece, razlike u lokaciji (urbana i ruralna), kao i vremenski raspon pruženih usluga.

Iako tri porodice ne sadrže reprezentativni uzorak, namera je bila da se potvrde neki nalazi iz drugih instrumenata korišćenih tokom analize istraživanja.

Sva tri slučaja su ili upućena ili samoposlužena CSR za usluge. Ovo je bilo očekivano otkriće, jer CSR i SR imaju prilično statičnu metodologiju rada, gde su obično klijenti koji se CSR obraćaju za pomoć, a ne obrnuto. CSR, kao što je naznačeno, ima vrlo malo preventivnih radnji i obično se slučajevi ili upućuju CSR ili ih klijenti sami upućuju na sebe.

Nijedan od slučajeva nije imao prethodne informacije o uslugama CSR i lokaciji CSR. Još jedan aspekt i pokazatelj da CSR trebaju veću vidljivost i terenske posete rizičnim zajednicama, a posebno marginilizovanim grupama dece.

Intervjuisane porodice jednoglasno se slažu da su ih dobro prihvatile CSR i imenovale socijalne radnike. Postupci za primanje usluga bili su jasno predstavljeni, iako u nekim slučajevima zahtevaju mnogo prateće dokumentacije i obično su vrlo dugački (do šest meseci). Takođe je u drugim rezultatima naznačeno da su neki administrativni postupci za primanje usluga složeni i da u nekim slučajevima rizikuju da se izbegnu neki od najneviđenijih slučajeva dece u potrebi.

U razgovoru sa članovima porodice naznačeno je da se CSR koordinisao i sa drugim institucijama i pružaocima usluga i uputio ih na prijem usluga i robe. Značaj koordinacije i saradnje CSR sa drugim partnerima u naporima za zaštitu dece u upućivanju kao i u pružanju usluga je presudan i zahteva dalje napredovanje sa različitim uspostavljenim mehanizmima koordinacije.

Vrste usluga koje CSR nude se razlikuju od upućivanja i upisa na različite šeme novčane socijalne pomoći za osobe sa invaliditetom, ekonomsko osnaživanje, smeštaj, hranu i neprehrambene proizvode, kao i u većini slučajeva savetovanje i procenu potreba i dalje upućivanje u relevantne institucije. Ovo jasno ukazuje na to da CSR i socijalni radnici imaju više ulogu olakšavača nego pružalaca usluga. Međutim, CSR dobro upravlja ovim aspektom njihove pravne uloge i odgovornosti, iako se iz

³⁹ Socijalni radnik iz regiona Prizrena.

drugih razgovora sa CSR zahtevalo da je potrebno veće povećanje kapaciteta sa ljudskim resursima i raspodelom budžeta kako bi se moglo proširiti, diverzifikovati i povećati kvalitet pruženih usluga, od strane CSR.

U dva od tri slučaja bilo je zanimljivo znati da oni dobijaju značajan broj usluga od pružalaca usluga nevladinih organizacija iz civilnog društva. Ne samo da je NVO igrala ulogu mehanizama za upućivanje u ova dva slučaja, već i pruža usluge u bliskoj koordinaciji sa CSR. To je bila vrlo pozitivna činjenica međuagencijske saradnje u postizanju nekih najugroženijih kategorija i pružanju koordinisanih usluga koje CSR-u omogućavaju postizanje minimalnih standarda brige o svojim korisnicima.

Još jedan važan aspekt koji je pomenut je da oni smatraju CSR i CR kao svog menadžera predmeta koji čine maksimalno moguće da zadovolje njihove potrebe i da su bili veoma zahvalni na njihovoj posvećenosti i profesionalnosti.

Njihova glavna žalba na primljene usluge je ta što su kratke, nedovoljne i nedosledne u zadovoljavanju svih svojih potreba. Usluge nevladinih organizacija zavise od finansiranja i nisu uvek dostupne. Šeme novčane pomoći su osnovne i jedva pokrivaju neke osnovne troškove. Koordinacija i upućivanje su ponekad dugi i nisu uvek uspešni.

Na kraju, možemo zaključiti da, uprkos prilično pozitivnih elemenata koji su naznačeni od korisnika u vezi sa uslugama dobijenim od CSR, takođe možemo videti da nisu pokrivenе sve potrebe i da postoje neke značajne praznine i nedostaci u nekim ključnim uslugama. Ova situacija dovodi CSR u tešku situaciju, au nekim slučajevima ne pružaju odgovarajuće usluge zaštite dece. Većina te dece i njihovih porodica ostaju u sistemu socijalne zaštite/šemama pomoći dugi niz godina i nisu u stanju da izađu iz začaranog kruga siromaštva i potpuno se integrišu u društvo.

9. ZAKLJUČCI

1. Iz analize svih relevantnih zakona koji se odnose na zaštitu dece na Kosovu, možemo zaključiti da postoji zadovoljavajući zakonodavni okvir za centre za socijalni rad, kao i druge relevantne zainteresovane strane, koji regulišu mehanizme i usluge u zaštiti dece. U toku su procesi zakonodavne revizije u nekoliko segmenata zakona koji će omogućiti bolje odredbe o zaštiti dece.
2. Pored zakonodavne analize i na koju je ukazano u nekoliko intervjuja sa CSR i opštinskim direkcijama za socijalnu zaštitu, postoje neke praznine povezane sa dečjom zaštitom u podzakonskim aktima i podzakonskim aktima koji treba da: regulišu i pruže jasne smernice o ulozi i odgovornosti akcija zainteresovane strane (posebno između centralne i lokalne uprave, kao i na opštinskem nivou), vrsta i učestalost usluga socijalne zaštite, modaliteti finansiranja, izveštavanje i praćenje (osiguranje kvaliteta).
3. CSR kao pružaoci usluga izneli su zabrinutost u vezi sa minimalnim standardima za postupke nege i pružanja usluga koje je razvio MRSZ. Oni su posebno raspravljali o nedovoljnim i nejasnim smernicama datim u nekim dokumentima o minimalnim standardima i drugim obrascima podrške merama zaštite dece za rizične kategorije dece.
4. Uprkos međunarodnim trendovima povećanja radne snage u socijalnom radu, suprotno tome, broj socijalnih radnika na Kosovu smanjio se pošto mnoga upražnjena radna mesta u CSR (zbog penzionisanja, smrti ili ostavke) u mnogim CSR nisu zamenjena novim osobljem. Takođe, CSR je izvestio da nedostaju profesionalni profili osoblja kao što su socijalni radnici, psiholozi i specijalni pedagozi ili specijalisti za savetovanje koji bi radili na složenim slučajevima. Takođe se žale na nedostatak pomoćnog osoblja (administrativni službenici u većim CSR, osoblje za čišćenje i obezbeđenje u prostorijama). Samo u nekoliko CSR prijavljeno je periodično spoljno angažovanje/angažovanje osoblja i profesionalnih službi za određene slučajeve.
5. U svim analizama tokom procesa istraživanja ne postoje indikacije za inicijative poput angažovanja volontera koji mogu da pomognu da se smanji teret nekih administrativnih zadataka u CSR ili da se izvrši neki preventivni rad sa decom u zajednici. Nema dokaza ni o inicijativama ni o saradnji sa socijalnim preduzećima (iako je na Kosovu veoma malo aktivnih). Takođe, vrlo je malo podsticaja za pristup, podsticanje i angažovanje radnika iz privatnog sektora i zajednice u podršci ugroženim kategorijama i porodicama dece u riziku.
6. Zastarele metodologije organizacionog pristupa u nadzoru, podeli radnog opterećenja i upravljanju slučajevima u CSR treba poboljšati. Novi slučajevi se dele socijalnim radnicima sa sistemom rotacije (u nekim slučajevima bez obzira na određeni profesionalni profil, godinu iskustva i opterećenje socijalnog radnika); socijalni radnici nisu specijalizovani za jednu ili klastersku kategoriju, tj. deca i mlađi, stariji, porodica i zdravstvo itd. Socijalni radnici mogu istovremeno biti angažovani u različitim kategorijama slučajeva. Ne postoje ustaljene prakse interdisciplinarnih profesionalnih kolegijuma za upravljanje složenim slučajevima u CSR. Ne postoje naznake o internoj podršci ili sastancima za briefing u CSR.
7. Bilo je nemoguće identifikovati sve obuke organizovane za sve CSR. Nije postojala jasna, sveobuhvatna evidencija obuke i nije izvršena odgovarajuća procena potreba za obukom u prošlim ili nedavnim izveštajima za sve CSR na Kosovu. Bilo je nekih dokaza da je osoblje CSR prošlo specijalizovane obuke namenjene najugroženijim kategorijama dece (CSR nasumično imenovano osoblje koje je organizovano različitim 1-2-dnevnim treninzima i/ili radionicama, ali ne i specijalizovanim akademskim modulima koji mogu da ih potvrde stručnošću određena tema); na primer, rad sa decom i omladinom, decom sa invaliditetom, decom koja zloupotrebljavaju supstance, decom iz disfunkcionalnih porodica itd.
8. Analiza socijalnih potreba i svako drugo planiranje usluga kao što su: preventivne mere za rizične kategorije, planiranje budžeta, koordinacija, partnerstvo i inicijative za lobiranje na opštinskom nivou ne odvijaju se redovno (godišnje), ni u CSR ni u DSR. U CSR ne postoje dosledni i pravilni mehanizmi praćenja koji podržavaju planiranje i analizu potreba za rizične kategorije, takođe nadgledajući učestalost i kvalitet pružanja usluga deci. U tom kontekstu ne postoji posebno planiranje budžeta za decu u potrebi ni u CSR ni u DSR.

9. CSR u partnerstvu sa drugim organizacijama-institucijama u naporima za zaštitu dece nisu uvek dobro koordinisani i efikasni (posebno za preventivne mere i upućivanje) između CSR i policije, škola, sudova i drugih pružalaca usluga, uključujući NVO. Ne postoji uvek jasni kanali komunikacije i razmene informacija.
10. U većini građevinskih infrastruktura CSR zabeleženo je da su u lošem stanju: nedostaje odgovarajući prostor i kancelarije, stara i ili nefunkcionalna IT i druga komunikaciona oprema, stari nameštaj i vrlo mali broj prostorija pogodnih za decu. Ovo direktno ometa kvalitetno i blagovremeno pružanje pogodnosti deci koja trebaju usluge CSR.
11. Nedostatak prevoznih sredstava i sredstava za komunikaciju u CSR: prevoz socijalnih radnika za terenske posete je još jedan ozbiljan nemar opština kao neposrednog organa za nadzor i upravljanje CSR. Postoje izveštaji CSR-a da imaju poteškoće u ispunjavanju zakonskih uslova za terenske posete porodicama kojima je to potrebno. U posebnim slučajevima dece u riziku koja zahteva često posete, a ponekad i hitno.
12. Sve finansijske transakcije centralizovane su u ministarstvima i na opštinskom nivou. CSR nemaju sopstveni bankovni račun, pa stoga ne mogu alocirati sredstva za hitne troškove u slučaju dece kojoj je hitno potrebna hrana, odeća i higijenski predmeti. CSR ne može da naplati čak ni poreze i takse koje građani plaćaju za administrativne usluge pružanja različite dokumentacije u odnosu na njihov porodični status i zavisnost, usluge koje CSR nudi. Takođe, nemoguće je aplicirati za sredstva i projekte od spoljnih donatora, osim pravnog statusa javne institucije.
13. U CSR se pružaju isključivo savetovanje i usluge upućivanja. CSR nema kapacitete (osoblje i budžet) za druge direktnе usluge za decu i odrasle/porodice kojima je potrebna. U slučaju potrebe za npr. sklonište, hranu i drugu hitnu pomoć za klijente, CSR nema kapacitete i nema finansijske podsticaje da ih pruži.
14. U nekoliko navrata i ilustrovan konkretnim slučajevima CSR je ukazao na vrlo niske alternative smeštajnih kapaciteta za decu u potrebi. Postoji samo jedna NVO za skloništa za decu u riziku sa vrlo ograničenim kapacitetima. Veoma mali broj hraniteljskih porodica u opštinama i gotovo nepostojeće hraniteljske porodice za decu sa smetnjama u razvoju. Skloništa za žrtve porodičnog nasilja primaju majke i njihovu decu (dečaci samo do 12. godine). Situacija je mnogo teška za skloništa za bilo koji slučaj dečaka starijih od 12 godina. Nema privremenih skloništa za kratkoročni smeštaj dece u teškoj situaciji.
15. U nekoliko rezultata izvedenih iz analize, naznačeno je da su šeme socijalne pomoći porodicama u ekonomskim teškoćama, kao i novčana pomoć za osobe sa invaliditetom i druge šeme finansijske pomoći vrlo niske i ne pokrivaju osnovne potrebe za hranom i neprehranom predmeti potrebni za svakodnevnu upotrebu.
16. Socijalnim šemama uglavnom se upravlja iz MRSZ-a na centralnom nivou. Međutim, CSR smatra da na lokalnom nivou postoji i prilično nisko budžetiranje za pokrivanje tekućih troškova CSR, osoblja i ostalih hitnih potreba za klijente koji čine usluge dostupnim deci u nevolji i drugim kategorijama.
17. U svim istraživačkim instrumentima, upitnicima i intervjuiima postojali su minimalni pokazatelji preventivnih mera zaštite dece, ni od strane CSR ni od drugih zainteresovanih strana. Preventivne mere takođe nisu moguće zbog opterećenja SSR i statickog pristupa i kancelarijske metodologije rada u CSR.
18. CSR i SSR smatraju da ih vlasti na centralnom i uglavnom na opštinskom nivou zanemaruju i potcenjuju zbog posla koji obavljaju. Situacija CSR, a posebno status SSR, trebalo je da se preispita i nadograđi u mnogim aspektima: kao položaj u katalogu zanimanja i platna skala. Takođe, regulisati plaćanje prekovremenih i noćnih smena za SSR. Postoji zabuna ako ove promene treba pokrenuti sa centralnog ili opštinskog nivoa. SSR sindikat u ovom pogledu nije predstavljen.
19. Malo je dokaza da CSR ima iskustva i strategiju da komunicira sa lokalnim medijima i koristi ih za širenje informacija za preventivne mere ili informacije o ponuđenim uslugama i mehanizmima upućivanja za sve usluge, a posebno za zaštitu dece.
20. Mogući mehanizmi praćenja i osiguranja kvaliteta na centralnom i opštinskom nivou sa podrškom/savetima i preporukama u CSR. Ne postoji dokazi o prijeku potrebnim mehanizmima koji će pružiti podršku i nadzor nad radom CSR. Takođe, nema dokaza o mehanizmima samokontrole u okviru CSR i kontrolnim listama osiguranja kvaliteta. Svi korisnici pate od takvog pristupa, ali najviše deca.

21. U većini slučajeva CSR u upitnike nije prijavio jasan broj dece pod jurisdikcijom opštine u kojoj CSR deluje. Takođe, nema podataka o broju ugrožene dece u njihovoј zoni odgovornosti.
22. Generalno postoji velika praznina u dostupnosti odvojenih i lako dostupnih podataka u odnosu na slučajeve i pruženu pomoć. Takođe, vrlo malo informacija i izveštaja o podacima zaposlenih u CSR na centralnom nivou.
23. U većini CSR-a ne postoje okviri za žalbe i/ili jasni mehanizmi za usmeravanje klijenata na eventualne žalbe i postupke.

10. PREPORUKE

- a) Budući da je broj SSR mnogo manji od preporučenog po broju stanovnika, preporučuje se povećanje broja SSR u opštinama. Obezbedite zapošljavanje novog osoblja sa različitim profesionalnim profilima sa različitom akademskom pozadinom kako je predviđeno zakonom - (5 akademskih sredina), kao i obezbedite specijalizovane akreditovane obuke za SSR koje omogućavaju pružanje usluga za posebne kategorije kojima je potreban CSR, posebno u zaštiti dece (alternativno zaposliti/angažovati spoljno specijalizovano osoblje po potrebi).
- b) Office infrastrukture je potrebna velika nadogradnja. Izgraditi ili iznajmiti više prostora za nove kancelarije i ili rehabilitovati postojeće kancelarije CSR: obezbeđivanje pune dostupnosti svim klijentima (uključujući ljude sa paraplegičnim invaliditetom) i omogućavanje dovoljnog/adekvatnog prostora za osoblje i klijente za interakciju i pružanje/primanje usluga. Odredite i opremite sobe za intervjuje prilagođene deci i prostorije za okupljanje porodica i savetovališta. Ovo će omogućiti održivije i kvalitetnije usluge koje će osigurati zadovoljenje potreba svakog deteta, obezbediti sigurne i udobne sadržaje i poštujući integritet i poverljivost.
- c) U saradnji sa državnim univerzitetom, Filozofski fakultet - Odeljenje za socijalni rad, u koordinaciji MRSZ-a i drugih zainteresovanih strana, uključujući donatorske agencije, uspostaviti sveobuhvatan program akademске obuke za obuku socijalnih radnika na radnom mestu. Programi treba da predviđaju povećanje kvaliteta i raznovrsnosti usluga; o obuci na poslu radi povećanja postojećih kapaciteta SSR koji su već zaposleni u CSR; takođe, SSR angažovan u civilnom društvu; kao i studenti voljni da se dalje specijalizuju za određenu temu. Modularni program obuke sa overenim i akreditovanim kurikulumima u različitim specijalizacijama rada sa određenim kategorijama kao što su: Deca sa posebnim potrebama, deca koja zlostavljuju supstance, deca žrtve seksualnog nasilja, deca žrtve porodičnog nasilja, zlostavljava i zanemarena deca, deca u sukobu sa zakon, deca u uličnoj situaciji, deca izbeglice i druge specifične veštine savetovanja kao što su: vođenje slučajeva, međuresorna saradnja za koordinaciju akcija zaštite dece, preventivne mere za rizičnu decu, mehanizmi identifikacije i upućivanja, pravno savetovanje itd.
- d) Budući da su SSR često preopterećeni poslom i nisu uvek profesionalno specijalizovani za složene intervencije, preporučuje se razmotriti reorganizaciju strukture upravljanja centrom za socijalni rad i metodologije upravljanja predmetima. Takođe, za bolji profesionalni timski rad, uspostavite profesionalne klaster timove za decu, porodicu i starije osobe, kao i druge potkategorije. Promenite složeno upravljanje predmetima kroz multidisciplinarni pristup i kolegijum pružalaca stručnih usluga u CSR-u, kao i u okviru opštinskih „Multidisciplinarnih okruglih stolova za podršku u vođenju predmeta“, kako je predviđeno novim zakonom o dečijoj zaštiti - član 21).
- e) Koordinirani napor MRSZ-a i opština treba da planiraju povećanje kapaciteta skloništa i dnevnih centara za različite kategorije dece u potrebi. Veće opštine trebale bi koordinirati i omogućiti sklonište za djecu iz manjih susjednih opština (regionalno sklonište i usluge dnevnog boravka ili savjetovanja od strane nevladinih organizacija treba podsticati i finansijski podržavati različite opštine, bez obzira gdje se sklonište nalazi). Ovo će omogućiti CSR u širenju usluga skloništa za decu i obezbediće odgovarajuću zaštitu za najugroženije kategorije dece.
- f) Obezbediti formate modela planiranja i obuke za „Izveštaj o istraživanju analize socijalnih potreba“ opštinskim vlastima i obezbediti strateško planiranje i godišnje planove rada - identifikovanje i ciljanje kategorija potreba i usluga koje su potrebne. Konkretno identifikacija rizičnih kategorija dece i resursa potrebnih za CSR u preduzimanju potrebnih radnji i obezbeđivanju blagovremenih preventivnih mera za rizične kategorije dece.

- g) Razmotriti povećanje budžeta za dobrobit dece uopšte i za decu koja trebaju socijalne usluge. Sprovesti novu predloženu formulu budžeta za socijalnu zaštitu u opštinama. Obezbediti smernice i obuku za budžetiranje na osnovu analize socijalnih potreba i usluga potrebnih za decu. Osigurajte da troškovi akcija CSR u vezi sa merama zaštite dece budu uključeni u novo planiranje budžeta.
- h) Uspostaviti i održavati funkcionalne različite opštinske mehanizme koji će osigurati intenziviju međuagencijsku saradnju institucija i organizacija civilnog društva odgovornih u akcijama zaštite dece. CSR bi trebalo da preuzme proaktivniju ulogu u koordinaciji akcija zaštite dece na opštinskem nivou. U većini slučajeva CSR bi trebalo da ima vodeću ulogu u pozivanju na koordinacione sastanke, inicijative za opštinsko planiranje, nadzor službi NVO, komunikaciju sa medijima u različitim pitanjima vezanim za akcije zaštite dece i osiguravanje uključenosti i pravovremenih akcija drugih relevantnih zainteresovanih strana. CSR ima zakonski mandat za takve akcije, ali opština treba da ga podrži konkretnim akcijama i osobljem.
- i) Uspostaviti metodologiju praćenja i samoevaluaciju alata u okviru struktura CSR i opštinskih i/ili centralnih mehanizama koji će osigurati kvalitetno osiguranje usluga zaštite dece koje pružaju CSR i drugi pružaoci usluga. Nadzor i podrška MRSŽ-a i opštinske uprave za socijalnu zaštitu u postizanju minimalnih standarda nege treba da budu pruženi CSR-u i SSR-u u složenim slučajevima.
- j) Izgraditi kapacitete CSR za pravilnu i blagovremenu komunikaciju sa medijima i drugim javnim nastupima osiguravajući da zajednica razume i deluje u korist rane identifikacije i upućivanja pretinja na dobrobit dece, promoviše preventivne mere u zajednici, deluje na zaštitni način za sigurno predstavljanje dece i njihovih porodica.
- k) Uspostaviti jasne i lako dostupne mehanizme za žalbe za klijente i druge predstavnike dece i/ili pojedince/nezavisne, kako bi podnosili svoje žalbe i sugestije.
- l) Ojačati postojeće i uspostaviti nove mehanizme za sveobuhvatno i odvojeno prikupljanje podataka. Takođe, osigurajte upotrebu podataka za različite strategije i plan rada, kao i budžetsku raspodelu sredstava i potrebne ljudske resurse.

11. PRILOZI

SPISAK ISPITANIH DIREKTORA CSR

Br.	CSR	Ime	Uloga
1	DEČANE	Islam Mustafaj	Direktor
2	KLINA	Ilir Bacaj	Direktor
3	ISTOK	Haki Ibrahimaj	Direktor
4	ĐAKOVICA	Dervish Tahiri	Direktor
5	ORAHOVAC	Bilbil Oruči	Direktor
6	PRIŽREN	Kumrije Bytyqi	V.d direktora
7	DRAGAŠ	Ibrahim Gashi	Direktor
8	SUVA REKA	Sami Rrakaqi	Direktor
9	PRIŠTINA/CENTAR	Blerim Shabani	V.d direktora
10	DRENAS	Ilmi Dobra	Direktor
11	KOSOVO POLJE	Abaz Xhigoli	Direktor
12	OBILIĆ	Haki Mjeku	Direktor
13	PODUJEVO	Naim Potoku	V.d direktora
14	UROŠEVAC	Ruzhdi Latifi	V.d direktora
15	LIPLJAN	Makfirete Shamolli	Direktor
16	KAČANIK	Xhelal Gashi	Direktor
17	ELEZ HAN	Amir Bushi	Direktor
18	ŠTIMLJE	Hasan Avdyli	Direktor
19	ŠTRPCE	Jovica Markovic	Direktor
20	GNJILANE	Mursel Zymberi	Direktor
21	KAMENICA	Rifat Hajdari	Direktor
22	VITINA	Demush Mehmeti	Direktor
23	S. MITROVICA	Dejan Djinović	Direktor
24	SRBICA	Halim Gecaj	Direktor
25	LEPOSAVIĆ	Goran Milicevic	Direktor
26	ZUBIN POTOK	Tatjana Kompirovic	Direktor
27	ZVEČAN	Svetlana Mihajlovic	Direktor
28	GRAČANICA	Dragan Načić	Koordinator
29	MAMUŠA	Esat Morina	Koordinator
30	PARTEŠ	Tihomir Simić	Koordinator
31	NOVO BRDO	Fadil Gerbeshi	Rukovodilac SS
32	Vranjevac PR	Valbona Makiqi	Rukovodilac SS
33	S. Breg PR	Naim Gashi	Rukovodilac SS
34	RANILUG	Zoran ristic	Direktor

Šabloni za intervju, instrumenti

Instrument 1.
SOS dečija sela Kosovo

**Analiza potreba i kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti promocije
i zaštite prava deteta**

Strukturirani upitnik za direktore CSR

1. Lični podaci ispitanika/direktora (ili drugog menadžera) iz centra za socijalni rad

1.1.Rod _____

1.2.Obrazovanje _____

1.3. Zanimanje _____

1.4. Radno mesto u CSR _____

2. Socijalne i geografske karakteristike lokalne samouprave (opštine) obuhvaćene CSR

1.1. Opština (*ime i region*):

1.2. Broj stanovnika u pod nadležnošću centra za socijalni rad

1.3. Broj dece po nadležnošću centra za socijalni rad

1.4. Broj zaposlenih stručnih radnika u CSR u odnosu na broj stanovnika u opštini

1.5. Prosečna starost stanovništva opštine, među:

a) Decom od 0 do 18 godina

b) odrasli do 65 godina.....

c) stariji preko 65

1.6. Ekonomski karakteristike (označite jedan od odgovora)

a) uglavnom se izdržavaju od poljoprivrede

b) uglavnom su zaposleni u proizvodnim delatnostima

v) uglavnom su zaposleni u uslugama

g) najveći deo radno sposobnog stanovništva je nezaposlen

d) nešto drugo, šta

- 1.7. Broj seoskih naselja u okviru opštine
 1.8. Geografske karakteristike opštine:
 a) pretežno brdovita
 b) pretežno ravna
 v) mešovita
- 1.9. Broj institucija i organizacija koje se bave decom u opštini: (navesti broj)
 među kojima su:
 a) škole i predškolske i druge obrazovne ustanove
 b) zdravstvene ustanove
 c) pravosudne institucije
 d) ustanove socijalne zaštite među kojima su:
 a. ustanove za decu bez roditeljskog staranja
 b. ustanove za decu sa smetnjama u razvoju
 c. ustanove za decu sa problemima u ponašanju
 d. hraniteljske porodice
 e. dnevni centri za decu sa smetnjama u razvoju
 e) nevladine organizacije koje rade sa i za decu i sarađuju sa CSR
 f) Organizacija Crvenog krsta
 g) nešto drugo, šta
 1.10. Pregled socijalnih usluga za decu za kojima postoji potreba i koje postoje u opštini:

Br.	Vrsta usluge	A Ne postoji i nema potrebe	B Ne postoji, ali postoji potreba	C Usluga postoji, ali nije dovoljna	D Usluga postoji i dovoljna je
1.	Savetodavne usluge za decu sa problemima u ponašanju i njihove roditelje				
2.	Kućna nega				
3.	Centar dnevne nege				
4.	Stanovanje uz podršku za decu sa invaliditetom ili za decu bez roditeljskog staranja (npr. male domske zajednice)				
5.	Obrazovne usluge				
6.	Nešto drugo, šta				

2. Infrastruktura, tehnička i logistička oprema CSR

- 1.1. Zgrada u kojoj deluje CSR je: (označite jedan od ponuđenih odgovora)
 a) u vlasništvu CSR-a
 b) dobijeno od opštine
 c) iznajmljeni, sa mesečnom ratama zakupa u iznosu od evro/ mesec
 d) objekat sa privremenom namenom
 e) nešto drugo, šta

- 1.2. Objekat u kojoj radiCSR se nalazi u: (*označite jedan od ponuđenih odgovora*)
- a) centru opštine
 - b) u širem centru opštine
 - c) udaljeno od centra opštine
- 1.3. Objekat u kojem radi CSR je: (*označite jedan od ponuđenih odgovora*)
- a) potpuno tehnički opremljen (odlične električne i vodovodne instalacije, kablovska, internet, računarska i video oprema)
 - b) delimično tehnički opremljen - nedostaje/popravlja se
 - c) bezuslovni, jer
- 1.4. Za izvođenje terenskog rada CSR ima vozila: (*označite jedan od ponuđenih odgovora*)
- a) u svom vlasništvu
 - b) iznajmljuje vozila za izlazak na teren
 - c) nema vozilo
 - d) nešto drugo, šta
- 1.5. Za rad sa decom i porodicama, CSR ima: (*označite **sve relevantne** za svoj CSR*)
- a) CSR je u potpunosti dostupan deci i odraslima sa invaliditetom
 - b) CSR je delimično dostupan deci i odraslima sa invaliditetom (obezbeđena su pomagala poput ulazne rampe)
 - c) posebne prostorije za psihološke seanse sa decom
 - d) posebne prostorije za psihološke seanse sa parovima/porodičnom terapijom
 - e) prostor/soba za aktivnosti sa decom
 - f) dovoljno prostora za stručne obuke za osoblje
 - g) nešto drugo, šta

3. Struktura zaposlenih u CSR prema obrazovanju, polu i starosti

- 3.1. Struktura zaposlenih u CSR u odnosu na njihove godine i profesionalni položaj u CSR

Starost	Radno mesto u CSR								Ukupno
	Upravljačko osoblje		Službenici socijalnih službi		Administracija		Tehničko osoblje		
	M	F	M	F	M	F	M	F	
Do 29 godina									
30 – 39									
40 – 49									
50 – 59									
60 - 64									
65+									
UKUPNO									

- 3.2. Koliko službenika socijalnih službi CSR ima u vezi sa njihovim akademskim iskustvom?
- a. Socijalni radnik
 - b. Psiholog
 - c. Pedagog
 - d. Defektolog
 - e. Sociolog
 - f. Pravnik

4. Ukupan broj i vrsta razmatranih slučajeva i usluge koje CSR pruža godišnje

- 1.1. Broj slučajeva razmatranih u 2019....., među kojima su:
- a) Broj slučajeva koji se odnose na decu....., među kojima:
 - a. Broj slučajeva koji se odnose na decu sa smetnjama u razvoju.....
 - b. Broj slučajeva koji se odnose na decu sa problemima u ponašanju
 - b) Broj slučajeva koji se odnose na socijalnu pomoć - korisnici socijalnih še ma.....
 - c) Broj slučajeva koji se odnose na starije ljude.....
 - d) Broj slučajeva starateljstva.....
- 1.2. Obezbeđene materijalne (finansijske) koristi
- 1.2.1. Stalna novčana pomoć
 - 1.2.2. Povremene novčane naknade.....
 - 1.2.3. Pomoć u naturi (narodna kuhinja, pomoć pri kupovini drva za ogrev, pomoć za struju i vodu itd.)
- 1.3. Obezbeđene usluge socijalne zaštite
- 1.3.1. Usluge dnevnog boravka.....
 - 1.3.2. Usluge institucionalne nege.....

- 1.3.3. Hraniteljstvo.....
- 1.3.4. Usvajanje.....
- 1.3.5.

5. Profesionalni kapaciteti i profesionalni razvoj zaposlenih u CSR

- 5.1. Broj službenika socijalne službe i saradnika koji rade sa decom i mladima
.....
- 5.2. Koliko puta mesečno službenik socijalne službe poseti porodicu
- 5.3. Broj obuka za službenike socijalne službe koji rade sa decom i mladima tokom poslednje tri godine.....
- 5.4. Obuka službenika socijalne službe koja je po svom sadržaju uglavnom bila briga o deci (najvažnija stavka u poslednje 3 godine)
 - 5.4.1. Program (naslov obuke)
 - 5.4.2. Realizatori
 - 5.4.3. Trajanje obuke.....
 - 5.4.4. Broj obrazovanog osoblja u CSR
- 5.5. Potreba za drugim oblicima profesionalnog razvoja u oblasti prava deteta:
 - 5.5.1. nadzor
 - 5.5.2. mentorstvo
 - 5.5.3. tehnička podrška
 - 5.5.4. analiziranje / merenje potreba za određenim treninzima (vrsta potrebnih treninga)
 - 5.5.5. drugo.....

6. Saradnja CSR sa drugim akterima u zajednici u promociji i zaštiti dečijih prava

- 6.1. Da li postoji saradnja sa institucijama i organizacijama koje se bave decom u opštini i u kojem aspektu/na koji način saradujete sa tim institucijama?
(označite sve relevantne za vaš CSR i navedenu instituciju)

7.1. Saradnja sa institucijama i organizacijama koje se bave decom i aspekt / način saradnje		Vrsta (aspekt / način) saradnje				
Institucija/organizacija Razvoj politike, uključujući podizanje kampanje	Potreba za procentom, planiranjem i realizacijom aktivnosti za određeno dete ili grupe	Profesionalni razvoj, uključujući obuke za osoblje	Razvoj i promena pravnog okvira	Humanitarne aktivnosti u zajednici, uključujući humanitarnu pomoć najugroženijima	Finansije, uključujući finansijsku pomoć korisnicima	
1. Lokalna samouprava						
2. Nadležno ministarstvo						
3. Obrazovne institucije						
4. Zdravstvene ustanove						
5. Pravosuđe (nadležni sudovi)						
6. Ustanove socijalne zaštite						
6.1.	ustanove za decu bez roditeljskog staranja					
6.2.	ustanove za decu sa smetnjama u razvoju					
6.3.	ustanove za decu sa problemima u ponašanju					
6.4.	hraniteljske porodice.					
6.5.	dnevni centri za decu sa smetnjama u razvoju					
6.6.	drugi CSR					
7.	Kancelarija Tužioca					
8.	NVO koja radi sa i za decu					
9.	Crveni krst					
10.	Mediji					
11.	Ostalo					

7.2. Saradnja sa institucijama/organizacijama i nivo zadovoljstva kvalitetom ove saradnje						
Društveni akter (institucija/ organizacija)		Nivo zadovoljstva saradnjom				
		c) ne znam	d) uglavnom neuspisan	e) potpuno uspisan		
1.	Lokalna samouprava					
2.	Nadležno ministarstvo					
3.	Obrazovne institucije					
4.	Zdravstvene ustanove					
5.	Pravosuđe (nadležni sudovi)					
6.	Ustanove socijalne zaštite					
6.1.	ustanove za decu bez roditeljskog staranja					
6.2.	ustanove za decu sa smetnjama u razvoju					
6.3.	ustanove za decu sa problemima u ponašanju					
6.4.	hraniteljske porodice.					
6.5.	dnevni centri za decu sa smetnjama u razvoju					
6.6.	drugi CSR					
7.	Kancelarija Tužioca					
8.	NVO koja radi sa i za decu					
9.	Crveni krst					
10.	Mediji					
11.	Ostalo					

Ako postoji saradnja sa različitim socijalnim akterima (institucijama i organizacijama koje se bave decom), kako možete rangirati kvalitet ove saradnje? (oznaka u odgovarajućoj koloni za navedenu instituciju)

5.

Potrebe za daljim unapređenjem CSR u zaštiti dečjih prava (zaokružite sve odgovore sa kojima se slažete)

5.1.

U vezi sa članom 15 Zakona o zaštiti dece, da li ste imenovali određenog zvaničnika odgovornog za zaštitu dece? (zaokružite odgovor relevantan za vaš CSR)

- a) Da
- b) Ne još, ali planirano je
- c) Ne

5.2.

Ako je odgovor „Ne“, šta smatrate glavnim razlogom za neimenovanje odgovornog službenika za zaštitu dece? (zaokružite jedan odgovor koji smatrate najistaknutijim)

- a) nema dovoljno vremena da se radi na tome
- b) nema dovoljno zaposlenih
- b) nema adekvatno obrazovanog uposlenog u CSR za ovo radno mesto
- c) treba sačekati da Odbor odluči o tome
- d) nešto drugo, šta.....

5.3.

What Šta mislite šta treba učiniti za dalje unapređenje CSR u zaštiti prava deteta? (zaokruži sve odgovore sa kojima se slažeš)

- a) povećati broj zaposlenih u CSR za rad sa decom i omladinom
- b) obezbediti veći broj obuka za zaposlene u oblasti zaštite dece
- c) poboljšati zakonodavstvo kojim se uređuje zaštita dece
- d) promovisati saradnju među svim društvenim akterima u korist dece
- e) razvijati kampanje koje se fokusiraju na decu i njihova prava
- f) poboljšati saradnju sa medijima
- g) nešto drugo

Hvala Vam

Instrument 2

SOS dečija sela Kosovo

Analiza potreba i kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti promocije i zaštite prava deteta

VODIČ

za polustrukturirani intervju sa profesionalcima u centrima za socijalni rad (CSR)
na promociji i zaštiti prava deteta

Polustrukturirani intervju, čiji je cilj produbljivanje znanja o trenutnim načinima promocije i zaštite prava dece u centrima za socijalni rad i prikupljanje predloga za bolje razumevanje i puno poštovanje dečjih prava i za adekvatnu zaštitu dece, koja su korisnici različitih vrsta usluga a za koje je odgovoran centar za socijalni rad.

UVOD: postizanje informisane saglasnosti ispitanika. Dajte ispitaniku obrazac da obavesti i potpiše saglasnost ili zabeležite njegov/njen pristanak.

I. Lični podaci ispitanika / stručnjaka iz centra za socijalni rad

1. Zanimanje i obrazovanje

1.1. Rod _____

1.2. Obrazovanje _____

1.3. Zanimanje _____

1.4. Radni mesto u CSR _____

2. Profesionalno iskustvo od značaja za razumevanje načina organizovanja promocije i zaštite dečjih prava uopšte i Centra za socijalni rad

- a) do 5 godina
- b) 6 - 10 godina
- c) 11 - 15 godina
- d) 16 - 20 godina
- e) više od 20 godina

Datum, vreme i mesto razgovora _____

Ispitivač_____

II. Trenutni načini promocije i zaštite prava deteta u centru za socijalni rad

1. Organizacioni okvir u centru za socijalni rad od značaja za dečju zaštitu

Šta vidite kao minimalni preduslov koji treba da se obezbedi u centru za socijalni rad kako bi se imalo dovoljno kapaciteta da se posvete zaštiti dečjih prava?

- *Pomoćna pitanja*
 - Koje je vaše mišljenje u vezi sa obavezama koje su naložene Centru za socijalni rad Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakonom o dečjoj zaštiti?
 - Da li centar za socijalni rad može da funkcioniše sa postojećim brojem kvalifikovanih radnika i sa postojećim socijalnim problemima u vašoj opštini? Ako da, na koji način? Ako ne, šta mislite da bi trebalo poboljšati?
 - Što se tiče pravnog okvira, šta mislite o zahtevima koji su тамо navedeni - da li se ovi zahtevi i pravila pravilno primenjuju?
 - Da li CSR ima specifičnu strategiju za zaštitu dece, relevantna dokumenta i druge potrebne preduslove za zaštitu prava deteta i pružanje zaštite dece?
 - Ako centar nema dovoljan broj kvalifikovanih radnika, ko prepoznae potrebu za promocijom i zaštitom prava deteta? Čija je obaveza centra za socijalni rad da se bavi ovim pitanjima?
 - Ko je odgovoran za promociju i zaštitu dečjih prava u vašem centru, a ko u opštini? Kakva bi trebala biti uloga centra, koji su ostali akteri u lokalnoj zajednici, koja je uloga porodice, koja je uloga škole, koja je uloga medija? Da li još neko treba da učestvuje i kako?
- Da li ste vi i/ili vaši zaposleni imali bilo koju studijsku posetu u drugoj zemlji kako biste videli najbolje prakse u vezi sa zaštitom dece? Šta mislite o prilici da naučite o iskustvima i dobrim praksama drugih? Da li bi ta iskustva i prakse mogli biti primenljivi u vašoj zajednici?

2. Profesionalne nadležnosti zaposlenih u CSR za zaštitu prava deteta

Kako ocenjujete postojeća znanja, veštine i stavove stručnjaka u centru za socijalni rad za promociju i zaštitu dečjih prava?

- *Pomoćna pitanja*
- Kako smatrate ulogu CSR-a u politikama i merama zaštite dece, prema Zakonu o dečjoj zaštiti?
- Da li su stručnjaci za CSR, prema vašem mišljenju, dovoljno obučeni za promociju i zaštitu prava deteta?
- Ako procenite da postoji potreba za poboljšanjem njihovih kompetencija u oblasti dečjih prava, šta mislite da bi bilo najbolje organizovati?
- Da li ste vi i vaše kolege imali posebne obuke za zaštitu dece? Ako da, da li je to bilo u zemlji ili inostranstvu?
- Postoje li stručni treninzi za zaštitu dece? Ako ne, šta mislite ko bi trebalo da organizuje stručno obrazovanje, obuke, seminare ...?
- Da li mislite da među profesionalnim radnicima postoji dovoljno razumevanja za važnost dečjih prava i koji su stavovi kvalifikovanih radnika o pravima dece i njihovom poštovanju?

Da li treba raditi na promeni stava zaposlenih u centrima za socijalni rad na temu zaštite prava deteta i na koji način bi bilo dobro organizovati ove aktivnosti?

3. Saradnja u lokalnoj zajednici na promociji i zaštiti prava deteta

Da li centar za socijalni rad sarađuje sa drugim socijalnim akterima u zajednici u pogledu promocije i zaštite prava deteta i na koji način?

- *Pomoćna pitanja*
- *Ko je, po vašem mišljenju, u opštini posebno odgovoran za zaštitu prava deteta?*
- *Kako Centar za socijalni rad sarađuje sa drugim socijalnim akterima u zajednici u zaštiti prava deteta (sa pravosuđem, obrazovnim institucijama, zdravstvenim ustanovama, policijom ...) i kako ocenjujete ovu saradnju?*
- *Sa kim je potrebno uspostaviti dobru saradnju na promociji i zaštiti prava deteta?*
Šta još treba učiniti da bi se dečija prava prepoznala kao važna i da se više pažnje posveti zaštiti dečjih prava?

4. Normativno regulisanje promocije i zaštite prava deteta

Šta je, po vašem mišljenju, dobro regulisano, a šta nedostaje/nije dobro regulisano na postojećem načinu promocije i zaštite prava deteta?

- *Pomoćna pitanja*
- *Koji su glavni problemi/prepreke u sistemu socijalne zaštite za promociju i zaštitu dečjih prava?*
- *A šta u ostalim sistemima (obrazovanje, pravosuđe, zdravstvo, mediji ...)?*

Šta mislite da bi doprinelo prevazilaženju ovih problema?

III. Završne napomene

Postoji li nešto što biste želeli da podvučete? Da li smo propustili da vas pitamo bilo šta što smatra-te veoma važnim za promociju i zaštitu dečjih prava? Imate li neko pitanje za nas?

Za zaključak impresije, zamislimo: ako ćemo imati priliku da porodice, korisnike i različite članove zajednice pitamo o radu vašeg centra za socijalni rad u pogledu promocije i zaštite prava deteta, šta mislite šta bi oni pohvalili i šta bi zamerili? I na šta ste posebno ponosni, čime ste posebno zadovoljni u vezi sa dečjim pravima u vašoj zajednici?

Izrazite zahvalnost na učešću intervjua, uzmite kontakt detalje i ponudite dodatne informacije ako ispitanik izrazi interesovanje za dalji tok i rezultate istraživanja.

Instrument 3**SOS dečija sela Kosovo****Analiza potreba i kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti promocije
i zaštite prava deteta**

VODIČ

za polustrukturirani intervju sa profesionalcima u centrima za socijalni rad (CSR)

o promociji i zaštiti dečjih prava

Polustrukturirani intervju, čiji je cilj produbljivanje znanja o trenutnim načinima promocije i zaštite prava dece u opštini i prikupljanje predloga za bolje razumevanje i puno poštovanje dečjih prava od strane svih socijalnih aktera u opštini

UVOD: postizanje informisane saglasnosti ispitanika. Dajte ispitaniku obrazac da se informiše i potpiše saglasnost ili zabeležite njegov/njen pristanak.

I. Lični podaci ispitanika / stručnjaka iz opštine**1. Zanimanje i obrazovanje**

1.1. Rod _____

1.2. Obrazovanje _____

1.3. Zanimanje _____

1.4. Radno mesto u opštini _____

2. Profesionalno iskustvo od značaja za razumevanje načina organizovanja promocije i zaštite dečjih prava

- a) do 5 godina
- b) 6 - 10 godina
- c) 11 - 15 godina
- d) 16 – 20 godina
- e) više od 20 godina

Datum, vreme i mesto razgovora _____
Ispitivač _____

II. Trenutni načini promocije i zaštite prava deteta u opštini

1. Organizacioni okvir u opštini od značaja za zaštitu dece

Šta vidite kao minimalni preduslov koji treba da se obezbedi u opštini kako bi se imalo dovoljno kapaciteta da se posvete zaštiti dečijih prava?

- *Pomoćna pitanja*
- Šta su po vama najvažnije odgovornosti opštinskih odeljenja u promociji i zaštiti dečijih prava?
- Da li opština ima odgovarajuću organizacionu strukturu i može li da funkcioniše sa postojećim brojem stručnjaka u vašoj opštini? Ako da, na koji način? Ako ne, šta mislite da bi trebalo poboljšati?
- Čija je obaveza opštine da se bavi promocijom i zaštitom dečijih prava?
- Što se tiče člana 14 Zakona o dečijoj zaštiti, da li je opština počela da preduzima neophodne korake u identifikovanju potreba na polju dečje zaštite; priprema godišnjeg plana koji uključuje sredstva za razvoj, održivost i održavanje službi za zaštitu dece?

Kako odgovornost za promociju i zaštitu prava deteta treba deliti na opštinskom nivou? Kako bi trebala biti uloga centra za socijalni rad, kakva je porodica i svi građani, kakva je škola, kakva je medijska uloga? Da li još neko treba da učestvuje i kako?

2. Profesionalne kompetencije zaposlenih u opštini za unapređenje i zaštitu dečijih prava

Kako ocenujete postojeće znanje, veštine i stavove stručnjaka u opštini za promociju i zaštitu dečijih prava?

Pomoćna pitanja

- Da li su opštinski profesionalci, prema vašem mišljenju, dovoljno obučeni za promociju i zaštitu prava deteta?
- Ako procenite da postoji potreba za poboljšanjem njihovih kompetencija u oblasti dečijih prava, šta mislite da bi bilo najbolje organizovati?
- Ko bi trebalo da organizuje stručno obrazovanje, obuke, seminare ...?
- Da li mislite da među profesionalnim radnicima postoji dovoljno razumevanja za važnost dečijih prava i koji su stavovi kvalifikovanih radnika o pravima dece i njihovom poštovanju?

Da li treba raditi na promeni stavova zaposlenih u opštini na temu zaštite prava deteta i na koji način bi bilo dobro organizovati ove aktivnosti?

3. Saradnja u lokalnoj zajednici na promociji i zaštiti prava deteta

Da li i kako opština sarađuje sa svim socijalnim akterima u zajednici na promociji i zaštiti dečijih prava?

- *Pomoćna pitanja*
- *Koje, po vašem mišljenju, u opštini posebno odgovoran za zaštitu prava deteta?*
- *Da li opština ima bilo kakvu strategiju / plan za zaštitu dece?*
- *Kako opština sarađuje sa drugim socijalnim akterima u zajednici u zaštiti prava deteta (sa pravosuđem, obrazovnim institucijama, zdravstvenim ustanovama, policijom ...) i kako ocenjujete ovu saradnju?*
- *Sa kim je potrebno uspostaviti dobru saradnju na promociji i zaštiti prava deteta?*
- *Da li ste vi i vaše kolege u opštini imali neku posebnu obuku iz oblasti zaštite dece? Ako da, od koga? Ako ne, da li ste ikada tražili obuku iz određene oblasti?*
Šta je potrebno učiniti da bi se dečija prava prepoznala kao važna kako bi se veća pažnja posvetila zaštiti dečijih prava?

4. Normativno regulisanje promocije i zaštite prava deteta

Šta je, po vašem mišljenju, dobro regulisano, a šta nedostaje/nije dobro regulisano na postojećem načinu promocije i zaštite prava deteta?

- *Pomoćna pitanja*
- *Koji su glavni problemi/prepreke u opštini u promociji i zaštiti dečijih prava?*
- *Koji su problemi u različitim sistemima (obrazovanje, pravosuđe, zdravstvo, mediji ...)?*

Šta mislite da bi doprinelo prevazilaženju ovih problema?

III. Završne napomene

Postoji li nešto što biste želeli da podvučete? Da li smo propustili da vas pitamo bilo šta što smatra-te veoma važnim za promociju i zaštitu dečijih prava? Imate li neko pitanje za nas?

Kada bismo imali priliku da građane ili neke predstavnike organizacija i institucija upitamo o aktivnostima vaše opštine u pogledu zaštite prava deteta, šta mislite šta bi oni pohvalili i šta bi zamerili? I na šta ste posebno ponosni, čime ste posebno zadovoljni u vezi sa dečjim pravima u vašoj zajednici?

Izrazite zahvalnost za učešće na razgovoru, uzmite kontakt i ponudite dodatne informacije ako ispitanik izrazi interesovanje za dalji tok i rezultate istraživanja.

SOS dečija sela Kosovo

Analiza potreba i kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti promocije i zaštite prava deteta

Informisana saglasnost učesnika u istraživanju

Svrha projekta: Projekat „Unapređenje kapaciteta za prava deteta“ - projekat je koji finansira EU i kojim upravlja Kancelarija Evropske unije na Kosovu. Sprovodi ga SOS Dečija sela Kosovo u partnerstvu sa Handikosom. Svrha projekta je sprovođenje analize potreba kapaciteta centara za socijalni rad u oblasti promocije i zaštite prava deteta i donošenje zaključaka, davanje preporuka i iznošenje naučenih lekcija za buduću strategiju i unapređenja u oblasti zaštite dece.

Istraživač: Moje ime je i ja sam
..... [ubaci dve rečenice za svakog istraživača]

Za sva pitanja ili nedoumice možete kontaktirati mene i/ili člana mog tima na: SOS SOS Dečija sela Kosovo.

Prednosti članstva u ovom projektu: Ono što ćemo u ovom projektu naučiti od vas i vaših saradnika koristiće se za mapiranje postojećih kapaciteta za sve društvene aktere, ali uglavnom za centre za socijalni rad u oblasti zaštite dece, radi boljeg razumevanja trenutnog položaja i za stvaranje preporuka za buduće unapređenje zaštite dece na Kosovu.

Postupak: Učešće će uključivati angažovanje u razgovorima tokom jednog dana.

Svi predvidljivi rizici i neugodnosti: Neka pitanja mogu prouzrokovati nelagodnost ako slučajno razmislite o neprijatnom sećanju. Ako se u bilo kom trenutku osećate nelagodno, možete odlučiti da ne odgovorite na istraživačko pitanje i/ili da privremeno ili trajno prekinete svoje učešće. Takođe možete da zahtevate da se svi vaši prethodni odgovori ne koriste u projektu. Ako ste zainteresovani i/ili želite, sledite podršku koju ćemo pružiti putem kontakt informacija za usluge podrške i kontaktiraćemo vas da biste pronašli podršku.

Poverljivost: Vaša poverljivost će se održati i vaše ime neće biti navedeno u ovom istraživačkom projektu ako to ne želite. Ako imate bilo kakvih nedoumica nakon svog učešća, možete zatražiti da pregledate beleške iz naših diskusija. Vaše učešće je dobrovoljno. Imate pravo da se povučete u bilo kom trenutku bez ikakvih posledica. Ako delite bilo šta što sebi ili drugima nanosi štetu, moraćemo da radimo zajedno kako bismo pronašli podršku i prijavili situaciju.

Dužina uključenog vremena: Morate da izdvojite 0,5 dana za aktivnosti..

Snimanje i transkripcija: Naša diskusija će biti snimljena i zapisana.

Ugovor: Molimo vas da potpišete ovaj obrazac za saglasnost.

Ime učesnika (*odštampajte*)

Potpis učesnika

Datum

Državna tela koja rade na ostvarivanju dečjih prava⁴⁰

Pod „Vladinim telom“ podrazumeva se mehanizam koji je uspostavila Vlada za pregled ili stavljanje pitanja koja Vlada stavlja u nadležnost vladinih tela. Vlada takođe odlukom o njegovom osnivanju utvrđuje sastav i mandat vladinog tela. U aspektu uspostavljanja državnih organa i koji uglavnom imaju mandat da rade na ostvarivanju prava deteta u potpunosti, došlo je do nekih vrlo značajnih pomaka, omogućivši na ovaj način uspostavljanje nekoliko takvih mehanizama, kao što su: (a) Međuministarски komitet za prava deteta, (b) Komitet za sprečavanje i eliminisanje teških i opasnih dela dece, (c) Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom, (d) Savet za zaštitu i pravdu za decu, (e) Kosovski komitet za zdravlje majke i deteta, (f) nacionalni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima, (g) lokalni odbori za praćenje dečijeg rada, (h) vladine radne grupe u institucijama Republike Kosovo.

A. Međuministarски komitet za prava deteta

U svetu i sa ciljem da zaštitи i podstakne dečja prava na Kosovu, kao i da dete stavi u fokus napora Vlade, Vlada Republike Kosovo je na sastanku održanom 03.12.2008. donela Odluku br. 07/46 za uspostavljanje Međuministarског odbora za prava deteta. Ovaj odbor je ujedno i najviše vladino telo u Vladi Republike Kosovo u vezi sa ostvarivanjem dečjih prava na Kosovu. Međuministarским komitetom za prava deteta predsedava Premier Republike Kosovo i u njegovom sastavu je zastupljen na nivou ministara iz najrelevantnijih ministarstava. Takođe, šef kancelarije UNICEF-a na Kosovu i predstavnici civilnog društva su sastavni deo Odbora. Kancelarija premijera/Kancelarija za dobro upravljanje služi kao sekretarijat odbora. Iako je predviđeno da se Komitet sastaje dva puta godišnje. Odgovornosti Međuministarског odbora za prava deteta su: da analizira i obaveštava članove o postojećim aktivnostima, propisima, zakonima, programima ministarstava i drugih tela u vezi sa pitanjem dečjih prava na Kosovu; da deli podatke, izveštaje i druge relevantne dokumente u oblasti dečjih prava na Kosovu; održava kontakte i blisko sarađuje sa organizacijama koje predstavljaju decu i sa drugim relevantnim faktorima u polju dečjih prava na Kosovu; redovno analizira pitanja koja su povezana sa razvojem dece i njihovim pravima; izrađuje godišnji izveštaj o stanju dečjih prava na Kosovu; definiše prioritete i neophodne mere koje treba preduzeti da bi se poboljšalo trenutno stanje u vezi sa dečijim pravima u svakom ministarstvu; olakšava i nadgleda sprovođenje politika, programa i drugih odobrenih mera koje imaju veze sa dečijim pravima; osniva potrebne radne grupe za pitanje prava deteta; pomaže u razvoju i sprovođenju kampanja javnog informisanja i drugim naporima i promotivnim projektima za povećanje svesti o standardima dečjih prava. Takođe su odgovorni za komunikaciju i razmenu informacija unutar ministarstava, kao i da se obezbedi da saveti, preporuke i druge mere koje proističu iz Međuministarског komiteta dođu u Ministarstvo ili odgovarajuću kancelariju.

B. Odbor za sprečavanje i eliminisanje teških i opasnih dela dece

Da utvrdi politike i programske prioritete za zaštitu dece od opasnih oblika rada, da prati situaciju dečijeg rada u zemlji, kao i da koordiniše sve neophodne sporazume, Vlada Republike Kosovo je 12. septembra 2005. Odlukom br. 5/166 je osnovala Komitet Kosova za prevenciju i eliminaciju dečijeg rada. Iako je Odlukom 04/37 od 15.09.2011. Vlada Republike Kosovo utvrdila, obim, sastav i funkcionisanje Komiteta. Ovim vladinim telom upravlja ministar MRSZ i u njegovom sastavu su predstavnici najrelevantnijih vladinih i nevladinih institucija, koji su zastupljeni na nivou direktora ili šefova odeljenja. Dokle Jedinica za rad u okviru ISP-a u MRSZ-u igra ulogu Sekretarijata odbora. Predviđeno je da se ovo telo koje donosi odluke sastaje najmanje četiri puta godišnje. Glavne funkcije Odbora su: da daje uputstva o politikama i programima koji imaju za cilj eliminaciju dečijeg rada i da odredi oblasti sa najvećim prioritetom za direktnе programe koji imaju za cilj trenutno povlačenje dece uključene u najopasnije oblike rada i sprečavanje uključivanja dece u riziku; da prati situaciju dečijeg rada u zemlji i koordinira borbu protiv iste; da daje predloge za izmenu i dopunu zakonodavstva o uklanjanju opasnih oblika dečijeg rada; traži potrebnu podršku od međunarodnih institucija na Kosovu, posebno od Međunarodnog programa MOR-a za eliminaciju dečijeg rada i pružiti integraciju uspešne intervencije u vladine angažmane za borbu protiv dečijeg rada; da podrži Vladi Kosova i druge institucije zadužene za ispunjavanje ciljeva utvrđenih standardima i konvencijama EU i MOR-a u oblasti dečijeg rada.

⁴⁰ Rezime zakona koji štite dečja prava u Republici Kosovo. Autor: Čendresa Ibra-Zarić, januar 2012 http://tdh-europe.org/upload/document/5123/1411_Summary_Of_Laws_That_Protect_Children_original.pdf

C. Nacionalni savet za osobe sa invaliditetom

U cilju zastupanja interesa osoba sa invaliditetom i obezbeđivanja njihovog prostora za aktivno učešće u procesu izrade politika koje utiču na poboljšanje i povećanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom, Vlada Republike Kosova je na sastanku održanom 07.09. 20011 donela Odluku br. 04/36 za osnivanje Saveta za osobe sa invaliditetom. Ovim Vladinim telom upravlja zamenik premijera Republike Kosova, a u njegovom sastavu su zamenici ministra pet najrelevantnijih ministarstava. Važnu ulogu u sastavu Saveta ima i osam predstavnika civilnog društva, koji na aktivan način rade na potpunom ostvarivanju prava osoba sa invaliditetom. Dok KDU/ KP služi kao sekretarijat Saveta. Ovo vladino telo ima mandat da radi na pružanju jednakih mogućnosti, puno učešće i socijalnu integraciju osoba sa invaliditetom. Da bi se osiguralo da se potrebe i interesi osoba sa invaliditetom uvek uzimaju u obzir kada vlada donosi odluke o nečemu što utiče na položaj osoba sa invaliditetom. Preporuke Nacionalnog saveta za invalidnost biće u skladu sa Standardnim pravilima Ujedinjenih nacija o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom i drugim međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima.

D. Savet za zaštitu i pravdu za decu

Vlada Republike Kosova, u cilju definisanja prioriteta i neophodnih mera koje treba preduzeti za poboljšanje trenutne situacije u odnosu 60 Zaštita dece u zaštitu pokretu i pravde za decu, 25. avgusta 2011. godine donela je Odluku (br. 09/34) da osnije „Savet za zaštitu i pravdu dece“. Savet u skladu sa Odlukom o osnivanju sastoji se od: predsednika, dva potpredsednika, osamnaest (18) članova; U svojstvu članova, strani konsultanti su dva člana koji dolaze iz UNICEF-ove kancelarije na Kosovu, dok su u svojstvu članova posmatrača četiri člana koja predstavljaju nezavisne institucije Republike Kosova, kao što je Ombudsperson i NVO kao koalicija NVO za zaštitu dece i ter de zome (Terres des Homes).

KDU/KP služi kao sekretarijat Saveta, za koordinaciju, nadzor, razvoj i održavanje neophodnih aktivnosti za rad Saveta. Mandat i odgovornosti Saveta su sledeći: Definicija prioriteta i neophodnih mera koje treba preduzeti da bi se poboljšala trenutna situacija u vezi sa zaštitom i pravdom dece; Olakšavanje i praćenje sprovodenja politika, programa i drugih odobrenih mera koje se odnose na zaštitu i pravdu dece na centralnom i lokalnom nivou; Analiza i evaluacija primene razvojnih politika i zakona koji imaju veze sa poboljšanjem stanja zaštite i pravde za decu.

E. Kosovski komitet za zdravlje majke i deteta

Na osnovu visokih pokazatelja mortaliteta za majke i decu, kao i polazeći od mnogih nezadovoljstava na polju zdravlja majki i dece na Kosovu, Ministar zdravlja 15.05.2003 donosi odluku o osnivanju Kosovskog komiteta za lečenje majke i deteta. Ovo vladino multidisciplinarno telo čine stručnjaci iz relevantnih oblasti u zdravstvu. Takođe, u svom sastavu ima predstavnike SZO, UNICEF-a i UNFPA-e. Koordinacija napora i relevantnih, stručnih i naučnih resursa u cilju poboljšanja i smanjenja mortaliteta u toj kategoriji te populacije, kao i povećanja kvaliteta zdravlja dece i majki.

F. Nacionalni koordinator protiv trgovine ljudima

Zamenik ministra unutrašnjih poslova radne grupe je odlukom premijera (br. 029) od 10.04.2008. godine imenovan za nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima. Mandat Koordinatora je da koordinira, nadgleda i izveštava o sprovodenju politika protiv trgovine ljudima, kao i da predsedava sastancima sa međuresorskim radnim grupama. Iako se Radna grupa sastoji od predstavnika najrelevantnijih institucija i uglavnom ima mandat da koordinira ugradnjom politika, nadgleda i izveštava o dostignućima u institucijama koje predstavljaju.

G. Lokalni komiteti za praćenje dečijeg rada

U svim opštinama Republike Kosovo uspostavljen je lokalni akcioni odbor. Odbori se sastoje od višokih zvaničnika lokalnih vlasti, predstavnika kosovskih nezavisnih sindikata, kao i predstavnika lokalnih nevladinih organizacija koji rade na zaštiti dece. Ovim institucionalnim telom upravlja direktor Direkcije za zdravstvo i socijalnu zaštitu u odgovarajućim opštinama. Mandat odbora je da direktno sprovode politike i programske prioritete za zaštitu dece u pokretu, zaštitu dece od opasnih oblika rada, da prate situaciju dečijeg rada, kao i da daju preporuke za poboljšanje politika koje imaju veze sa eliminacijom dečijeg rada.

H. Vladine radne grupe u institucijama Republike Kosovo

Na centralnom i lokalnom nivou uspostavljene su druge različite „Radne grupe“ koje se bave olakšavanjem ostvarivanja dečijih prava, kao što su: Radna grupa za praćenje primene strategije i Nacionalnog plana akcije za dečja prava; Radna grupa za izradu državnog izveštaja o primeni Konvencije o dečijim pravima u Republici Kosovo i ispunjavanju obaveza, koje su adresirane od strane Komiteta za prava deteta u UN; Radna grupa za lečenje učenika koji napuštaju školu; Radna grupa za pregled liste opasnih oblika dečijeg rada; Savetodavna grupa za predškolsko obrazovanje; Radna grupa za sprečavanje nasilja u preduniverzitetskom obrazovanju; Multidisciplinarni okrugli stolovi za podršku u upravljanju predmetima.

Spisak referencija

- Government of Kosovo. (2013). Direction Administrative (MPMS) No.13 / 2013 on Licensing of Providers of Services Social and Family. In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=10351>
- Government of Kosovo. (2008). Administrative Instruction (MLSW) no. 17/2008 on the prevention and elimination of hazardous labor for children in Kosovo : In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=7650>
- Government of Kosovo. (2013). Strategy for Decentralization of Social Services 2013-2020. Pristina: National Advisory Commission for Decentralization of Social Services.
- Kosovo. (2012). Law no. 04 / L -081 on Amending and Supplementing the Law no. 02 / I-17 for Services Social and Family , In available at : <https://mpms.rks-gov.net/linqe/legislacioni/>
- Kosovo. (2012). Law no. 06 / L-084 Law for the protection of the child, Newspaper official of Kosovo / No. 14/17 July 2019 Pristina. In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=20844>
- Kosovo. (2008). Law on Local Self- Government, no. 03 / I-040. Official Gazette of Kosovo / year III / no. 28/04 June Prishtina. In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2530>
- Kosovo. (2008). Law on Finance and Government Local, no. 03 / L-049. Official Gazette of Kosovo / year III / no. 27/03 June Prishtina. In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2525>
- Kosovo. (2008). Constitution of Kosovo
- Kosovo. (2006). Law on Family of Kosovo no. 2004/32. Official Gazette of Kosovo
- Kosovo. Law no. 2003/15 on the Social Assistance Scheme in Kosovo and Law no. 04 / L-096 on amending and supplementing the Law on social assistance scheme. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2460>
- Kosovo. Code no. 06 / L-074 Criminal Code of Kosovo. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>
- Kosovo. Law no. 03 / L -212 of work. In available at : <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2735>
- Kosovo. Law no. 04 / L -032 on Pre- University Education. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2770>
- Kosovo. Law no. 04 / L-161 on Occupational Safety and Health. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8689>
- Kosovo. Code no. 06 / L -006 Juvenile Justice Code. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18019>
- Kosovo. Law no. 04 / L-218 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting Victims of Trafficking. In available at: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8875>
- Kosovo. (2019). Program for the implementation of the law for the protection of the child 2019-2021, <https://zqm.rks-gov.net/assets/cms/uploads/files/plani%20i%20ve-primit%20shq.pdf>

- Ministry of Labor and Social Welfare. Department of Social and Family Policy. Concept Paper on Services Social and Family. (2019): In available at : <http://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2019/05/shq-Koncept-Dokumenti-per-Sherbimet-Sociale-dhe-Familjare-..compressed.pdf>
- Ministry of Finance. (2019) Concept Paper for the finances of government local. In Available at : <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=40447>
- Ministry of Labor and Social Welfare. (2014). Sector Strategy 2014-2020. Prishtina. Ministry of Labor and Social Welfare. (2014). Plan of Action 2014-2016 for the Strategy Sector 2014-2020. Pristina
- Ministry of Labor and Social Welfare(nd). Standards Minimum of Quality for Providers of Services Social. Pristina
- Ministry of Education, Science, Technology and Innovation. Plan Strategy of Education in Kosovo. (2016), Prishtina. In available at : http://www.kryeministriks.net/repository/docs/plani_strategjik_i_arsimit_ne_kosove.pdf
- Context legal and tax as and capacity of providers of services social in Kosovo, Save the Children in Kosovo Center European for research and politics of welfare social (2018). In dispositions : <https://kosovo.savethechildren.net/sites/kosovo.savethechildren.net/files/library/SHQ%20Analiza%20e%20Situates.pdf>
- Agency of Statistics of Kosovo (2019). Statistics of Welfare Social 2019. Pristina: Agency of Statistics of Kosovo . In available at : <https://ask.rks-gov.net/media/5336/statistikat-e-mirëgenies-sociale-tm4-2019.pdf>
- [Avdiu . Nature . 2014. Analysis of the situation of children on the move in Kosovo . At your disposal :](#)
- Coalition of NGO ve for the Protection of Children (KOMF) (2017). Financing of Social Services in Kosovo . Prishtina : KOMF. In available at : <http://www.komfkosova.org/wp-content/uploads/2017/05/Financimi-i-sherbimeve-sociale.pdf>
- Coalition of NGO ve for the Protection of Children (KOMF) (2020). Report to influence the process of decentralization of services social in Kosovo . Prishtina : KOMF. In available at : <http://www.komfkosova.org/wp-content/uploads/2020/02/Raporti-i-decentralizimit.pdf>
- Coalition of NGO s for the Protection of Children . (2016). Index of Protection of Children . Prishtina : KOMF. In available at : <http://www.komfkosova.org/wp-content/uploads/2018/01/Raporti-shqip.pdf>
- Coalition of NGO s for the Protection of Children . (2016). Do you manage the money of taxpayers to children in need ? Analysis of the short budget on the policies social for the protection of children in Kosovo . Prishtina : KOMF. In available at : <http://www.komfkosova.org/wp-content/uploads/2016/02/Analiza-Buxhetore.pdf>
- Dr. E. Tahiraj , the future of children our : mapping of protection social in Kosovo , UNICEF, February 2016
- Ministry of Education , Science , Technology and Innovation , Report on the contribution of MEST in the implementation of Policies for Prevention and Prohibition of Dangerous Forms of Child Labor in Kosovo , November, 2019.
- UNICEF, Analysis of the situation of children and women in Kosovo " October , 2017

Financira:

Provodi:

